

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

Керноз Н. Є.

**ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ
ЯК РІЗНОВИД СУДОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ, СВОБОД
ТА ІНТЕРЕСІВ ОСІБ**

Навчальний посібник

Видання 3-тє, доповнене, перероблене

Чернігів 2018

УДК 347.951

К36

Рекомендовано до друку вченою радою Чернігівського національного технологічного університету (протокол № 6 від 31 травня 2018 року).

Рецензенти:

К. І. Апанасенко, канд. юрид. наук;

В. О. Коверзнев, канд. юрид. наук.

Керноз Н. Є.

К36 Перегляд судових рішень як різновид судового захисту прав, свобод та інтересів осіб : навчальний посібник / Н. Є. Керноз. – Вид. 3-тє, доповн., переробл. – Чернігів : ЧНТУ, 2018. – 134 с.

ISBN 978-617-7571-22-2

Навчальний посібник є спробою популяризувати зміст трьох оновлених фундаментальних процесуальних законів України: Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України щодо міжгалузевого правового інституту «Перегляд судових рішень», а також нової процедури звернення до Конституційного Суду України з конституційною скаргою та Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ).

Розрахований на широке коло читачів, які цікавляться порядком здійснення судочинства в господарських, цивільних, адміністративних справах під час перегляду судових рішень а Україні та в ЄСПЛ.

УДК 347.951

ISBN 978-617-7571-22-2

© Керноз Н. Є., 2006, 2010

© Керноз Н. Є., доповн., переробл., 2018

© Чернігівський національний технологічний університет, 2018

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Розділ I. Апеляційне провадження (апеляційний перегляд судових рішень судами України)	6
Розділ II. Касаційне провадження (касаційний перегляд судових рішень судами України)	30
Розділ III. Перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами судами України	51
Розділ IV. Конституційне провадження за конституційною скаргою в Конституційному Суді України	58
Розділ V. Перегляд судових рішень Європейським Судом з прав людини.....	79
Додатки.....	104
Словник юридичних термінів.....	109

ПЕРЕДМОВА

Запропонований навчальний посібник є спробою популяризувати зміст трьох фундаментальних процесуальних законів України: Кодексу адміністративного судочинства (далі – КАС) України, Цивільного процесуального кодексу (далі – ЦПК) України, Господарського процесуального кодексу (далі – ГПК) України щодо міжгалузевого правового інституту «Перегляд судових рішень», оскільки з 15.12.2017 року зміст їх змінений на підставі Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 № 2147-VIII на виконання Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 № 1401-VIII.

Автор не ставить проблем міжгалузевого правового інституту «Перегляд судових рішень», а констатує положення чинного процесуального законодавства України.

Структура навчального посібника з методичної точки зору дуже зручна в користуванні для студентів при вивченні дисциплін «Адміністративне процесуальне право», «Цивільне процесуальне право», «Господарське процесуальне право» через уніфікацію зміненого процесуального національного законодавства систематизовану автором у вигляді таблиць.

Весь матеріал згрупований у V розділах: I, II, III розділи присвячені певному провадженню судочинства (апеляційному, касаційному, за нововиявленими або виключними обставинами) в адміністративному, цивільному та господарському судочинстві та систематизовані в таблиці по пунктах:

- суди, що здійснюють перегляд;
- процесуальний засіб звернення та зворотного реагування;
- ініціатори оскарження (перегляду) та їх статус;
- об'єкт оскарження (перегляду);
- строк оскарження;
- строк перегляду;
- підстави звернення(оскарження);
- межі перегляду;
- повноваження судів та їх підстави;
- судові рішення за наслідками провадження;
- процедурні моменти провадження.

У Розділі IV дається характеристика розгляду конституційної скарги Конституційним Судом України як конституційної новели, що є додатковим конституційним засобом захисту прав особи, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України суперечить Основному Закону, якщо всі інші національні засоби юридичного захисту вичерпано.

В Розділі V розкриваються особливості перегляду судових рішень Європейським Судом з прав людини.

Структура посібника дозволяє виявити внутрішню логіку й уніфікацію та засвоїти складний матеріал по темі «Перегляд судових рішень» у різних процесуальних галузях національного права: цивільного процесуального права за ЦПК України, господарського процесуального права за ГПК України, адміністративного процесуального права за КАС України.

Навчальний посібник містить словник юридичних термінів, викликаний необхідністю застосування нової процесуальної правової термінології, для полегшення сприйняття інформації читачами, оскільки на виконання Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» були прийняті нові Закони України: «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII, «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» від 02.06.2016 № 1403-VIII, «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 № 1404-VIII, «Про Вищу раду правосуддя» від 21.12.2016 № 1798-VIII, «Про Конституційний Суд України» від 13.07.2017 № 2136-VIII.

Посібник написаний простою та зрозумілою мовою не лише для студентів як майбутніх юристів, а і для широкого кола осіб, які цікавляться порядком здійснення судочинства в адміністративних, цивільних, господарських справах під час перегляду судових рішень в Україні та в ЄСПЛ.

Автор буде вдячний за зауваження і пропозиції, спрямовані на удосконалення навчального посібника.

Розділ І. Апеляційне провадження (апеляційний перегляд судових рішень судами України)

№ п/п	Питання	У порядку адміністративного судочинства	У порядку цивільного судочинства	У порядку господарського судочинства
1.	Статті кодексів України	292-326 КАС	351- 387 ЦПК	253-285 ГПК
2.	Суди, що здійснюють перегляд	23, 292	24 = 351	25=253
3.	Процесуальний засіб звернення та зворотного реагування	296	356, 360	258,263
4.	Об'єкт перегляду	ч.ч. 2, 3 ст. 293, 294	ч.ч. 2, 3 ст. 352, 353	ч.ч. 1, 2 ст. 254, 255
5.	Ініціатори перегляду	ч. 1 ст. 293, 302, 303, 304, 314	ч. 1 ст. 352,363, 364, 373	ч.ч. 1,3 ст. 254, 265, 266, 274
6.	Строк оскарження	295	354	256
7.	Строк перегляду	309	371	273
8.	Підстави звернення(оскарження)	п. 6 ч. 2 ст. 296	п. 5 ч. 2 ст. 356	п. 5 ч. 2 ст. 258
9.	Межі перегляду	308	367	269
10.	Повноваження судів	315, 316, 317, 318, 319, 320	374, 375, 376,377, 378, 379, 380	275,276,277, 278, 279, 280
11.	Судові рішення за наслідками провадження	321, 322,324,325	381, 382, 383, 384, 385, 386	281, 282, 283, 284, 285
12.	Процедурні моменти провадження	297, 298, 299, 301, 305, 306, 307,310,311, 312, 323, 326	355,357,358,359, 361, 362,365,366,368, 369, 370,372, 387	257,259,260, 261, 262, 264, 267,268, 270, 271, 272

Апеляційне провадження в національному судочинстві України

№ п/п	Питання	в адміністративних справах	у цивільних справах	у господарських справах
1.	Суди апеляційної інстанції	<p>1. Апеляційний адміністративний суд, у межах територіальної юрисдикції якого знаходиться <i>місцевий адміністративний суд (місцевий загальний суд</i> як адміністративний суд чи <i>окружний адміністративний суд</i>), що ухвалив рішення;</p> <p>2. Верховний Суд переглядає в апеляційному порядку судові рішення всіх апеляційних судів, ухвалені ними як судами першої інстанції</p> <p>3. Велика Палата Верховного Суду переглядає в апеляційному порядку судові рішення Верховного Суду, ухвалені ним як судом першої інстанції.</p>	<p>1. Апеляційний суд, у межах апеляційного округу якого (території, на яку поширюються повноваження відповідного апеляційного суду) знаходиться місцевий суд, який ухвалив судові рішення, що оскаржується, якщо інше не передбачено ЦПК;</p> <p style="text-align: center;">-</p>	<p>1. Апеляційний господарський суд, у межах апеляційного округу якого (території, на яку поширюються повноваження відповідного апеляційного господарського суду) знаходиться місцевий господарський суд, який ухвалив судові рішення, що оскаржується, якщо інше не передбачено ГПК;</p> <p>3. Апеляційна палата Вищого суду з питань інтелектуальної власності (ще не створений) переглядатиме в апеляційному порядку судові рішення, ухвалені Вищим судом з питань інтелектуальної власності.</p>
2.	Процесуальний засіб звернення та зворотного реагування	<p style="text-align: center;">Форма і зміст апеляційної скарги (Стаття 356 ЦПК = Стаття 258 ГПК = Стаття 296 КАС**)</p> <p style="text-align: center;"><i>*До дня початку функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи:</i></p> <p style="text-align: center;"><i>апеляційні скарги подаються учасниками справи до або через відповідні суди, а матеріали справ витребовуються та надсилаються судами за правилами, що діяли до 15.12.2017 року. У разі порушення порядку подання апеляційної скарги відповідний суд повертає таку скаргу без розгляду;</i></p>		

у разі подання апеляційної скарги на ухвали суду першої інстанції, передбачені пунктами 1, 6-9, 11, 14-16, 19-23, 37-39 частини першої статті 353ЦПК, пунктами 1,6-8,10,12-14,17-21,31-33 частини першої статті 255 ГПК, пунктами 3-6,8,11-17 статті 294 КАС(крім ухвал щодо забезпечення позову, зміни заходу забезпечення позову, щодо зустрічного забезпечення, про накладення штрафу в порядку процесуального примусу, окремих ухвал) - до суду апеляційної інстанції передаються усі матеріали.

В інших випадках - до суду апеляційної інстанції передаються копії матеріалів, необхідних для розгляду скарги. У разі необхідності суд апеляційної інстанції може витребувати також копії інших матеріалів справи;

***надсилання до суду апеляційної інстанції матеріалів окремих категорій термінових адміністративних справ, визначених § 2 глави 11 розділу II КАС, здійснюється судом першої інстанції невідкладно після надходження апеляційної скарги; апеляційні скарги, що надійшли після направлення справи до адміністративного суду апеляційної інстанції, невідкладно направляються до адміністративного суду апеляційної інстанції;*

подання апеляційних скарг на ухвали суду першої інстанції не перешкоджає продовженню розгляду справи цим судом, крім випадків, коли до суду апеляційної інстанції передаються всі матеріали справи. У разі подання апеляційної скарги на ухвалу, що не підлягає оскарженню окремо від рішення суду, суд першої інстанції повертає її заявнику, про що постановляє ухвалу, яка не підлягає оскарженню;

суд зобов'язаний зупинити провадження у справі до перегляду ухвали у справі в порядку апеляційного провадження, якщо відповідно до суду апеляційної інстанції направляються всі матеріали справи.

Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система (ЄСІТС) починає функціонувати через 90 днів з дня опублікування Державною судовою адміністрацією України у газеті «Голос України» та на веб-порталі судової влади оголошення про створення та забезпечення функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи.

Після запровадження ЄСІТС апеляційна скарга подається у письмовій формі безпосередньо* до суду апеляційної інстанції.

В апеляційній скарзі мають бути зазначені:

- найменування суду апеляційної інстанції, до якого подається скарга;
 - найменування суду першої інстанції, який ухвалив рішення, номер справи та дата ухвалення рішення(для адміністративного судочинства);
 - повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові) (для фізичних осіб) особи, яка подає апеляційну скаргу, її місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання чи перебування (для фізичних осіб), поштовий індекс, ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України, реєстраційний номер облікової картки платника податків (для фізичних осіб) за його наявності або номер і серія паспорта для фізичних осіб - громадян України, номери засобів зв'язку та електронної пошти, офіційна електронна адреса, за наявності;
 - повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові) (для фізичних осіб) інших учасників справи, їх місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання чи перебування (для фізичних осіб);
 - рішення або ухвала, що оскаржуються;
 - в чому полягає незаконність і (або) необґрунтованість рішення або ухвали (неповнота встановлення обставин, які мають значення для справи, та (або) неправильність установлення обставин, які мають значення для справи, внаслідок необґрунтованої відмови у прийнятті доказів, неправильного їх дослідження чи оцінки, неподання доказів з поважних причин та (або) неправильне визначення відповідно до встановлених судом обставин правовідносин тощо);
 - нові обставини, що підлягають встановленню, докази, які підлягають дослідженню чи оцінці, обґрунтування поважності причин неподання доказів до суду першої інстанції, заперечення проти доказів, використаних судом першої інстанції;
 - клопотання особи, яка подала скаргу;
 - дата отримання копії судового рішення суду першої інстанції, що оскаржується;
 - перелік документів та інших матеріалів, що додаються.
- Апеляційна скарга підписується особою, яка її подає, або представником такої особи.
- В порядку адміністративного судочинства* апеляційна скарга може містити клопотання особи про розгляд справи за її участі. За відсутності такого клопотання вважається, що особа не бажає брати участі у судовому засіданні суду апеляційної інстанції.*

		<p style="text-align: center;">Додатки до апеляційної скарги:</p> <ul style="list-style-type: none"> - довіреність або інший документ, що посвідчує повноваження представника, якщо апеляційна скарга подана представником і ці документи раніше не подавалися; - копії скарги та доданих письмових матеріалів відповідно до кількості учасників справи; - документи, що підтверджують сплату судового збору у встановлених порядку і розмірі, або документи, які підтверджують підстави звільнення від сплати судового збору відповідно до закону; - докази, що підтверджують дату отримання копії оскаржуваного судового рішення суду першої інстанції (за наявності). <p style="text-align: center;">Відзив на апеляційну скаргу (Стаття 360 ЦПК = Стаття 263ГПК = Стаття 304КАС*) має містити:</p> <ul style="list-style-type: none"> - найменування суду апеляційної інстанції; - ім'я (найменування), поштову адресу особи, яка подає відзив на апеляційну скаргу, а також номер засобу зв'язку, адресу електронної пошти, за наявності; - обґрунтування заперечень щодо змісту і вимог апеляційної скарги; - у разі необхідності - клопотання особи, яка подає відзив на апеляційну скаргу; - перелік матеріалів, що додаються. <p>Учасники справи мають право подати до суду апеляційної інстанції відзив на апеляційну скаргу в письмовій формі протягом строку, встановленого судом апеляційної інстанції в ухвалі про відкриття апеляційного провадження. Відсутність відзиву на апеляційну скаргу не перешкоджає перегляду рішення суду першої інстанції.</p> <p>До відзиву додаються докази надсилання (надання) копій відзиву та доданих до нього документів іншим учасникам справи.</p> <p><i>В порядку адміністративного судочинства* у відзиві на апеляційну скаргу може міститися клопотання особи про розгляд справи за її участі. За відсутності такого клопотання вважається, що особа не бажає брати участі у судовому засіданні суду апеляційної інстанції.</i></p>
3.	Строк оскарження	<p style="text-align: center;">Строк на апеляційне оскарження (Стаття 354 ЦПК = Стаття 295 КАС; Стаття 256 ГПК*)</p> <p>Щодо рішення суду першої інстанції подається протягом тридцяти днів (за ГПК* двадцяти днів) з дня його проголошення.</p>

		<p>Щодо ухвали суду першої інстанції подається протягом п'ятнадцяти днів(за ГПК* десяти днів) з дня її проголошення.</p> <p>Якщо в судовому засіданні було оголошено <i>лише вступну та резолютивну частини (скорочене рішення)</i> судового рішення або у разі розгляду справи (вирішення питання) без повідомлення (виклику) учасників справи, <i>зазначений строк обчислюється з дня складення повного судового рішення.</i></p> <p>Учасник справи, якому <i>повне рішення</i> або ухвала суду не були вручені у день його (її) проголошення або складення, <i>має право на поновлення пропущеного строку</i> на апеляційне оскарження:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) на рішення суду - якщо апеляційна скарга подана протягом тридцяти днів <i>(за ГПК* *двадцяти днів)</i> з дня вручення йому повного рішення суду; 2) на ухвали суду - якщо апеляційна скарга подана протягом п'ятнадцяти днів <i>(за ГПК* десяти днів)</i> з дня вручення йому відповідної ухвали суду. <p>Строк на апеляційне оскарження <i>може бути також поновлений в разі пропуску з інших поважних причин, крім випадків, зазначених у ч.2 ст. 299 КАС, у ч.2 ст. 358 ЦПК України, у ч.2 ст. 261 ГПК.</i></p>
4.	Об'єкт перегляду	<p style="text-align: center;">Право апеляційного оскарження (Стаття 352 ЦПК = Стаття 254 ГПК = Стаття 293 КАС)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Рішення суду першої інстанції (повністю або частково). 2. Ухвала суду першої інстанції, яка оскаржується окремо від рішення суду, у випадках, передбачених ст. 294 КАС, ч.1 ст. 353 ЦПК, ст. 255 ГПК України. <p style="text-align: center;">Окремо від рішення суду можуть бути оскаржені в апеляційному порядку ухвали суду першої інстанції (Стаття 353 ЦПК; Стаття 25 5ГПК*; Стаття 294 КАС**)</p> <p style="text-align: center;">щодо:</p> <ul style="list-style-type: none"> - відмови у видачі судового наказу (<i>крім КАС**, оскільки в адміністративному судочинстві немає наказного провадження</i>); - забезпечення доказів, відмови в забезпеченні доказів чи скасування ухвали про забезпечення доказів; - забезпечення позову, заміни заходу забезпечення позову;

		<ul style="list-style-type: none"> - скасування забезпечення позову, відмови в скасуванні чи заміні заходів забезпечення позову або відмови у забезпеченні позову; - зустрічного забезпечення або зміни чи скасування зустрічного забезпечення (<i>крім КАС**</i>); - повернення заяви позивачеві (заявникові); - відмови у відкритті провадження у справі; - відкриття провадження у справі з порушенням правил підсудності (<i>крім ГПК*</i>); - передачі справи на розгляд іншого суду; - відмови поновити або продовжити пропущений процесуальний строк; - затвердження мирової угоди (умов примирення за КАС**); - призначення експертизи; - визначення розміру судових витрат; - зупинення провадження у справі; - закриття провадження у справі; - залишення позову (заяви) без розгляду; - окрема ухвала; - стягнення штрафу в порядку процесуального примусу; - <i>**накладення штрафу та інших питань судового контролю за виконанням судових рішень в адміністративних справах, постановлених судом відповідно до статті 382 КАС (за п. 25 ч. 1 ст. 294 КАС)</i>; - внесення або відмови у внесенні виправлень у рішення; - відмови ухвалити додаткове рішення; - роз'яснення або відмови у роз'ясненні судового рішення; - <i>повернення заяви про перегляд заочного рішення (виключно за ЦПК)</i>; - відмови у відкритті провадження за нововиявленими або виключними обставинами; - поновлення пропущеного строку для пред'явлення виконавчого документа до виконання(п. 24 ч. 1 ст. 353 ЦПК); - про поновлення, відмову у поновленні пропущеного строку для пред'явлення наказу до виконання(за п. 22 ч. 1 ст. 255 ГПК*); - відмови у поновленні пропущеного строку для пред'явлення виконавчого документа до виконання(за п. 18 ч. 1 ст. 294 КАС**);
--	--	--

- виправлення помилки у виконавчому документі або визнання його таким, що не підлягає виконанню (п. 25 ч. 1 ст. 353 ЦПК);
- про внесення чи відмову у внесенні виправлень до виконавчого документа, визнання чи відмову у визнанні виконавчого документа таким, що не підлягає виконанню(п. 22 ч. 1 ст. 294 КАС**); п. 23 ч. 1 ст. 255 ГПК*);
- відстрочення (відстрочки) і розстрочення (розстрочки), зміни чи встановлення способу і порядку виконання рішення;
- розгляду скарг на дії (бездіяльність) органів державної виконавчої служби, приватного виконавця (крім КАС**, оскільки за ст. 287 КАС до суду подається позовна заява, а не апеляційна скарга на ухвалу);
- заміни чи відмову у заміні (тільки за п. 26 ч. 1 ст. 255 ГПК*) сторони у справі (процесуальне правонаступництво) або сторони виконавчого провадження;
- повороту виконання рішення суду чи відмови у повороті виконання рішення;
- звернення стягнення на грошові кошти, що належать іншим особам, чи нерухоме майно, право власності на яке не зареєстровано в установленому законом порядку(крім КАС**);
- тимчасового обмеження у праві виїзду за межі України(крім КАС**);
- визначення частки майна боржника у майні, яким він володіє спільно з іншими особами(крім КАС**);
- тимчасового влаштування дитини до дитячого або лікувального закладу (тільки в цивільному судочинстві: п. 33 ч. 1 ст. 353 ЦПК);
- оголошення розшуку відповідача (боржника) або дитини (тільки в цивільному судочинстві: п. 34 ч. 1 ст. 353 ЦПК);
- примусового проникнення до житла(тільки в цивільному судочинстві: п. 35 ч. 1 ст. 353 ЦПК);
- звільнення (призначення) опікуна чи піклувальника(тільки в цивільному судочинстві: п. 36 ч. 1 ст. 353 ЦПК);
- у справах про банкрутство (неплатоспроможність) у випадках, передбачених Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (тільки в господарському судочинстві: п. 17 ч. 1 ст. 255 ГПК*);
- відмови у відкритті провадження у справі про скасування рішення третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу (крім КАС**);

		<ul style="list-style-type: none"> - повернення заяви про скасування рішення третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу (<i>крім КАС**</i>); - повернення заяви про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду або заяви про визнання і надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу(<i>крім КАС**</i>); - про повернення заяви про видачу наказу за рішенням третейського суду без розгляду (тільки в господарському судочинстві: п. 33 ч. 1 ст. 255 ГПК*); - залишення без розгляду заяви про відновлення втраченого судового провадження (<i>крім КАС**</i>); - відмови у відкритті провадження за заявою про відновлення втраченого судового провадження(тільки в адміністративному судочинстві: за п. 26 ч. 1 ст. 294 КАС**); - відновлення повністю або частково втраченого судового провадження чи відмови в його відновленні. <p style="text-align: center;"><i>Заперечення на ухвали, що не підлягають оскарженню окремо від рішення суду, включаються до апеляційної скарги на рішення суду.</i></p>
5.	<p>Апелянти (ініціатори перегляду) та їх статус</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Учасники справи, коло яких визначено ст. 42 КАС,ст. 42 ЦПК, ст. 41 ГПК, <i>в т.ч. органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб</i>, перелік яких визначений в ст. 53 КАС,ст. 56 ЦПК, ст.ст. 53,54 ГПК по різному. 2. Особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їх права, свободи, інтереси та (або) обов'язки. <p style="text-align: center;">Апелянти мають право:</p> <ul style="list-style-type: none"> - оскаржити в апеляційному порядку рішення (ухвалу) суду першої інстанції (ст. 293 КАС, ст. 352 ЦПК, ст. 254 ГПК); - надати <i>відзив</i> на апеляційну скаргу (ст. 304 КАС, ст. 360 ЦПК, ст. 263 ГПК); - надати свої заперечення щодо поданих заяв чи клопотань (ч. 3 ст. 300 КАС, ч. 3 ст. 359 ЦПК, ч. 4 ст. 262 ГПК); - приєднатися до апеляційної скарги <i>до початку розгляду справи в суді апеляційної інстанції через подання заяви про приєднання до апеляційної скарги на рішення суду</i> судовий збір сплачується в такому ж розмірі як і за подання <i>апеляційної скарги на рішення суду = заяви про приєднання до апеляційної скарги на рішення суду - 150 відсотків ставки, що підлягала сплаті</i>

		<p><i>при поданні позовної заяви, іншої заяви і скарги; заяви про приєднання до апеляційної скарги на ухвалу суду: юридичною особою або фізичною особою – підприємцем - 1 розмір ПМдПО; тільки в цивільному судочинстві для фізичної особи - 0,2 розміру ПМдПО;</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - доповнити апеляційну скаргу (ч.ч. 1, 2 ст. 303 КАС, ч.ч. 1, 2 ст. 364 ЦПК, ч.ч. 1, 2 ст. 266 ГПК); - змінити апеляційну скаргу (ч.ч. 1, 2 ст. 303 КАС, ч.2 ст. 364 ЦПК, ч.ч.1, 2 ст. 266 ГПК); - відкликати апеляційну скаргу (ч. 3 ст. 303 КАС, ч. 3 ст. 364 ЦПК, ч. 3 ст. 266 ГПК); - відмовитись від апеляційної скарги повністю або частково (ч. 5 ст. 303 КАС, ч.ч. 4, 5, 6 ст. 364 ЦПК, ч. 4 ст. 266 ГПК); - визнати апеляційну скаргу другої сторони (ч. 5 ст. 303 КАС, ч. 4 ст. 364 ЦПК, ч. 4 ст. 266 ГПК); - звернутися з заявою про поновлення строку або вказати інші підстави для поновлення строку. <p><i>Якщо беруть участь при розгляді справи (ст. 310 КАС, ст. 368 ЦПК ст. 270 ГПК):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - дають пояснення; - мають можливість виступу (однаковий проміжок часу) в судових дебатах у такій самій послідовності, в якій вони давали пояснення; - відмовитися від позову (ст. 314 КАС, ст. 373 ЦПК ст. 274 ГПК); - укласти мирову угоду (ст. 373 ЦПК, ст. 274 ГПК; за ст. 314 КАС: <i>примирення сторін</i>). <p><i>Апелянти зобов'язані:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - надати апеляційну скаргу відповідно до вимог ст. 296 КАС, ст. 356 ЦПК, ст. 258 ГПК; - додати копії скарги та доданих письмових матеріалів відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі; -сплатити судовий збір в розмірах передбачених Законом України «Про судовий збір».
6.	Строк перегляду	<p><i>Строк розгляду апеляційної скарги</i> (Стаття 371 ЦПК = Стаття 273 ГПК* = Стаття 309 КАС)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Апеляційна скарга <i>на рішення суду</i> першої інстанції має бути розглянута <i>протягом шістдесяти днів</i> із дня постановлення ухвали про відкриття апеляційного провадження. 2. Апеляційна скарга <i>на ухвалу суду</i> першої інстанції має бути розглянута <i>протягом тридцяти днів</i> з дня постановлення ухвали про відкриття апеляційного провадження. <p><i>ч. 3 ст 263 ГПК*: апеляційна скарга на ухвалу, постанову суду першої інстанції у справах про банкрутство (неплатоспроможність) у випадках, передбачених Законом України «Про</i></p>

		<p><i>відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», розглядається протягом шістдесяти днів з дня постановлення ухвали про відкриття апеляційного провадження у справі.</i></p> <p><i>У виняткових випадках за клопотанням сторони з урахуванням особливостей розгляду справи апеляційний суд може продовжити строк розгляду справи, але не більш як на п'ятнадцять днів, про що постановляє відповідну ухвалу(крім ГПК*).</i></p>	
7.	Підстави звернення (скасування рішення суду)	<p>I. Необґрунтованість(за ст. 317 КАС = ст. 376 ЦПК = ст. 277 ГПК):</p> <p>1) неповне з'ясування судом обставин, що мають значення для справи (п. 1 ч. 1 ст. 317 КАС, п. 1 ч. 1 ст. 376 ЦПК, п. 1 ч. 1 ст.277 ГПК);</p> <p>2) недоведеність обставин, що мають значення для справи, які суд першої інстанції визнав встановленими (п. 2 ч. 1 ст. 317 КАС, п. 2 ч. 1 ст. 376 ЦПК, п. 2 ч. 1 ст. 277 ГПК);</p> <p>3) невідповідність висновків, викладених у рішенні суду першої інстанції, обставинам справи (п. 3 ч. 1 ст. 317 КАС, п. 3 ч. 1 ст. 376 ЦПК, п. 1 ч. 1 ст. 277 ГПК).</p> <p>або Необґрунтованість (за ст. 356 ЦПК*):</p> <ul style="list-style-type: none"> - неповнота встановлення обставин, які мають значення для справи; - неправильність установлення обставин, які мають значення для справи; - необґрунтована відмови у прийнятті доказів; - неправильне дослідження доказів; - неправильна оцінки доказів; - неподання доказів з поважних причин; - неправильне визначення відповідно до встановлених судом обставин правовідносин. 	
		<p>А) неправильне застосування норм матеріального права: (ч.2 ст. 317 КАС = ч. 2 ст. 376 ЦПК = ч.2 ст.277 ГПК) вважається:</p>	<p>Б) порушення норм процесуального права (ч.ч. 2, 3 ст. 317 КАС = ч.ч. 2, 3 ст. 376 ЦПК = ч.ч. 2, 3 ст. 277 ГПК):</p> <p>- які є обов'язковою підставою для скасування або зміни судового рішення суду першої інстанції та ухвалення нового судового рішення, якщо:</p> <p>1) справу розглянуто неповноважним складом суду;</p> <p>2) в ухваленні судового рішення брав участь суддя, якому було заявлено відвід, і підстави його відводу визнано судом апеляційної інстанції обґрунтованими;</p>

		<p>- неправильне тлумачення закону,</p> <p>- застосування закону, який не підлягає застосуванню,</p> <p>- незастосування закону, який підлягав застосуванню.</p>	<p>3) справу (питання) розглянуто судом за відсутності будь-якого учасника справи, не повідомленого належним чином про дату, час і місце засідання суду (<i>у разі якщо таке повідомлення є обов'язковим в КАС не зазначено</i>), якщо такий учасник справи обґрунтовує свою апеляційну скаргу такою підставою;</p> <p>4) суд прийняв судове рішення про права, свободи, інтереси та (або) обов'язки осіб, що не були залучені до участі у справі;</p> <p>5) судові рішення не підписано будь-ким із суддів або підписано не тими суддями, які зазначені у рішенні;</p> <p>6) судові рішення ухвалено суддями, які не входили до складу колегії, що розглядала справу;</p> <p>7) суд розглянув в порядку спрощеного позовного провадження справу, що підлягала розгляду за правилами загального позовного провадження;</p> <p>- які можуть бути факультативною (необов'язковою) підставою для скасування або зміни рішення,</p> <p>якщо ці порушення призвели до неправильного вирішення справи.</p>
8.	<p>Межі перегляду ст. 387 ЦПК*, ст. 269 ГПК, ст. 308 КАС</p>	<p>1. Суд апеляційної інстанції переглядає справу за наявними в ній і додатково поданими доказами та перевіряє законність і обґрунтованість рішення суду першої інстанції в межах доводів та вимог апеляційної скарги.</p> <p>2. Суд апеляційної інстанції досліджує докази, що стосуються фактів, на які учасники справи посилаються в апеляційній скарзі та (або) відзиві на неї.</p> <p>3. Докази, які не були подані до суду першої інстанції, приймаються судом лише у виняткових випадках, якщо учасник справи надав докази неможливості їх подання до суду першої інстанції з причин, що об'єктивно не залежали від нього.</p> <p>4. Суд апеляційної інстанції не обмежений доводами та вимогами апеляційної скарги, <i>якщо під час розгляду справи буде встановлено порушення норм процесуального права, які є обов'язковою підставою для скасування рішення, або неправильне застосування норм матеріального права.</i></p> <p>5. В суді апеляційної інстанції не приймаються і не розглядаються позовні вимоги та підстави позову, що не були предметом розгляду в суді першої інстанції.</p>	

		<i>*Тільки в цивільному судочинстві: якщо</i> поза увагою доводів апеляційної скарги залишилася <i>очевидна незаконність або необґрунтованість рішення суду першої інстанції у справах окремого провадження, суд апеляційної інстанції переглядає справу в повному обсязі.</i>
9.	Повноваження судів ст. 374 ЦПК= ст. 275 ГПК= ст. 315 КАС	<p>Суд апеляційної інстанції за результатами розгляду апеляційної скарги має право:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) залишити судові рішення без змін, а скаргу без задоволення у випадках, передбачених ст. 316 КАС, ст. 375 ЦПК, ст. 276 ГПК; 2) скасувати судові рішення повністю або частково і ухвалити у відповідній частині нове рішення або змінити рішення у випадках, передбачених ст. 317 КАС, ст. 376 ЦПК, ст. 277 ГПК; 3) визнати нечинним судові рішення суду першої інстанції повністю або частково у передбачених КАС, ЦПК, ГПК випадках і закрити провадження у справі у відповідній частині; 4) скасувати судові рішення повністю або частково і у відповідній частині закрити провадження у справі повністю або частково або залишити позовну заяву без розгляду повністю або частково, у випадках, передбачених ст. 319 КАС, ст. 377 ЦПК, ст. 278 ГПК; 5) скасувати судові рішення і направити справу для розгляду до іншого суду першої інстанції за встановленою підсудністю, у випадках, передбачених ст. 318 КАС, ст. 378 ЦПК, ст. 279 ГПК; 6) скасувати ухвалу, що перешкоджає подальшому провадженню у справі, і направити справу для продовження розгляду до суду першої інстанції у випадках, передбачених ст. 320 КАС, ст. 379 ЦПК, ст. 280 ГПК; 7) скасувати ухвалу про відкриття провадження у справі і прийняти постанову про направлення справи для розгляду до іншого суду першої інстанції за встановленою підсудністю у випадках, передбачених ст. 380 ЦПК; 8) у передбачених КАС, ЦПК, ГПК випадках скасувати свою постанову (повністю або частково) і прийняти одне з рішень, зазначених в: у пунктах 1-5 частини першої ст. 315 КАС, пунктах 1-7 частини першої статті 374 ЦПК, у пунктах 1-6 частини першої ст. 275 ГПК.
10.	Судові рішення за наслідками провадження набрання ними законної сили	<ol style="list-style-type: none"> 1. Суд апеляційної інстанції <i>за результатами розгляду апеляційної скарги приймає постанову</i> за правилами статті 35 і глави 9 розділу III ЦПК з особливостями, зазначеними у ст. 382 ЦПК (ст. 382 ЦПК); за правилами статті 34 і глави 9 розділу III ГПК з особливостями, зазначеними у цій главі (ст. 282 ГПК); за правилами статті 34 і глави 9 розділу II КАС з особливостями, зазначеними у цій главі(ст. 322 КАС).

		<p><i>Постанова суду апеляційної інстанції</i>, яка відповідає вимогам ст. 382 ЦПК, ст. 282 ГПК, ст. 322 КАС <i>може бути оскаржено у касаційному порядку у випадках, передбачених ЦПК, ГПК, КАС.</i></p> <p>Постанова суду апеляційної інстанції набирає законної сили з дня(дати) її прийняття (ст. 384 ЦПК = ст. 284 ГПК = ст. 325 КАС).</p> <p>2. Процедурні питання, пов'язані з рухом справи, клопотання та заяви учасників справи, питання про відкладення розгляду справи, оголошення перерви, зупинення провадження у справі, а також в інших випадках, передбачених ЦПК, вирішуються судом апеляційної інстанції шляхом постановлення ухвал в порядку, визначеному ЦПК ГПК, КАС для постановлення ухвал суду першої інстанції.</p> <p>Суд апеляційної інстанції у випадках і в порядку, встановлених ст. 262 ЦПК, ст. 246 ГПК, ст. 324 КАС, може постановити окрему ухвалу.</p>
11.	Процедурні моменти провадження	<p style="text-align: center;">§ 2. Відкриття апеляційного провадження Залишення апеляційної скарги без руху, повернення апеляційної скарги (Стаття 357 ЦПК = Стаття 260 ГПК; Стаття 298 КАС)</p> <p>1. Апеляційна скарга реєструється у день її надходження до суду апеляційної інстанції та не пізніше наступного дня передається судді-доповідачу, визначеному в порядку, встановленому ст. 31 КАС, ст. 32 ГПК, ст. 33 ЦПК.</p> <p>2. До апеляційної скарги, яка оформлена з порушенням вимог, встановлених ст. 356 ЦПК, ст. 258 ГПК, ст. 296 КАС, застосовуються положення ст. 185 ЦПК, ст. 174 ГПК, ст. 169 КАС.</p> <p>3. Апеляційна скарга залишається без руху також у випадку, якщо вона подана після закінчення строків, установлених ст. 354 ЦПК, ст. 256 ГПК, ст. 295 КАС і особа, яка її подала, не порушує питання про поновлення цього строку або якщо підстави, вказані нею у заяві, визнані неповажними. При цьому протягом десяти днів з дня вручення ухвали особа має право звернутися до суду апеляційної інстанції з заявою про поновлення строку або вказати інші підстави для поновлення строку.</p> <p>4. <i>Якщо заяву не буде подано особою в зазначений строк або вказані нею підстави для поновлення строку на апеляційне оскарження будуть визнані неповажними, суд відмовляє у відкритті апеляційного провадження у порядку, встановленому ст. 358 ЦПК, ст. 261 ГПК (в КАС такої норми немає).</i></p>

5. Апеляційна скарга не приймається до розгляду і повертається судом апеляційної інстанції також, якщо:

1) апеляційна скарга подана особою, яка не має процесуальної дієздатності, не підписана, або підписана особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не зазначено;

2) до постановлення ухвали про відкриття апеляційного провадження особа, яка подала скаргу, подала заяву про її відкликання;

3) скаргу подано в інший спосіб, ніж до суду апеляційної інстанції;

4) *скаргу подано на ухвалу, що не підлягає оскарженню окремо від рішення суду(в КАС такої норми немає).*

6. Питання про залишення апеляційної скарги без руху суддя-доповідач вирішує протягом п'яти днів з дня надходження апеляційної скарги. Питання про повернення апеляційної скарги суд апеляційної інстанції вирішує протягом п'яти днів з дня надходження апеляційної скарги або з дня закінчення строку на усунення недоліків.

7. Про повернення апеляційної скарги постановляється ухвала, яка може бути оскаржена в касаційному порядку.

8. Копія ухвали про повернення апеляційної скарги надсилається учасникам справи у порядку, визначеному ст. 272 ЦПК, ст. 242 ГПК, ст. 251 КАС. Скаржнику надсилається копія ухвали про повернення апеляційної скарги разом з апеляційною скаргою та доданими до скарги матеріалами. Копія апеляційної скарги залишається в суді апеляційної інстанції.

Відмова у відкритті апеляційного провадження
(Стаття 358 ЦПК = Стаття 261 ГПК; Стаття 299 КАС*)

1. Суд апеляційної інстанції відмовляє у відкритті апеляційного провадження у справі, якщо:

1) апеляційну скаргу подано на судові рішення, що не підлягає апеляційному оскарженню;

2) є ухвала про закриття провадження у зв'язку з відмовою від раніше поданої апеляційної скарги цієї самої особи на це саме судові рішення;

3) є постанова про залишення апеляційної скарги цієї самої особи без задоволення або ухвала про відмову у відкритті апеляційного провадження за апеляційною скаргою цієї особи на це саме судові рішення;

4) скаржником у строк, визначений судом, не подано заяву про поновлення строку на апеляційне оскарження або наведені підстави для поновлення строку на апеляційне оскарження визнані судом неповажними.

**Тільки в адміністративному судочинстві: незалежно від поважності причин пропуску строку на апеляційне оскарження суд апеляційної інстанції відмовляє у відкритті апеляційного провадження у разі, якщо апеляційна скарга прокурора, суб'єкта владних повноважень подана після спливу одного року з дня складення повного тексту судового рішення, крім випадків подання апеляційної скарги суб'єктом владних повноважень у справі, про розгляд якої він не був повідомлений або до участі в якій не був залучений, якщо суд ухвалив рішення про його права та (або) обов'язки(ч. 2 ст. 299 КАС).*

В цивільному і господарському судочинстві уніфіковано: незалежно від поважності причин пропуску строку на апеляційне оскарження суд апеляційної інстанції відмовляє у відкритті апеляційного провадження у разі, якщо апеляційна скарга подана після спливу одного року з дня складення повного тексту судового рішення, крім випадків:

1) подання апеляційної скарги особою, не повідомленою про розгляд справи або не залученою до участі в ній, якщо суд ухвалив рішення про її права, свободи, інтереси та (або) обов'язки;

2) пропуску строку на апеляційне оскарження внаслідок виникнення обставин непереборної сили (ч. 2ст. 358 ЦПК= ч. 2ст. 261 ГПК; в КАС такої норми немає).

3. Питання про відмову у відкритті апеляційного провадження вирішується не пізніше п'яти днів з дня надходження апеляційної скарги або з дня закінчення строку на усунення недоліків.

4. Копія ухвали про відмову у відкритті апеляційного провадження надсилається учасникам справи в порядку, визначеному ст. 272 ЦПК, ст. 242 ГПК, ст. 251 КАС. Скаржнику надсилається копія ухвали про відмову у відкритті апеляційного провадження разом з апеляційною скаргою та доданими до скарги матеріалами. Копія апеляційної скарги залишається в суді апеляційної інстанції.

Відкриття апеляційного провадження

(Стаття 359 ЦПК = Стаття 300 КАС; Стаття 262 ГПК*)

1. Про відкриття апеляційного провадження у справі суд апеляційної інстанції постановляє ухвалу.

**До відкриття апеляційного провадження учасники справи мають право подати заперечення проти відкриття апеляційного провадження (тільки в ч. 2 ст. 262 ГПК).*

2. Питання про відкриття апеляційного провадження у справі вирішується не пізніше п'яти днів з дня надходження апеляційної скарги або заяви про усунення недоліків, поданої у порядку, передбаченому ст. 357 ЦПК, ст. 260 ГПК, ст. 298 КАС.

3. В ухвалі про відкриття апеляційного провадження зазначається строк для подання учасниками справи відзиву на апеляційну скаргу та вирішується питання про витребування матеріалів справи. Якщо разом з апеляційною скаргою подано заяви чи клопотання, суд в ухвалі про відкриття апеляційного провадження встановлює строк, протягом якого учасники справи мають подати свої заперечення щодо поданих заяв чи клопотань, якщо інше не передбачено ЦПК, ГПК, КАС.

Якщо апеляційна скарга подана з пропуском визначеного кодексом строку, суд у випадку поновлення строку на апеляційне оскарження зупиняє дію оскаржуваного рішення в ухвалі про відкриття апеляційного провадження.

***Надсилання копій апеляційної скарги та доданих до неї матеріалів
учасникам справи***

(Стаття 361 ЦПК = Стаття 301 КАС; ст.259 ГПК *)

Разом з ухвалою про відкриття апеляційного провадження суд апеляційної інстанції надсилає копії апеляційної скарги та доданих до неї матеріалів учасникам справи;

**по іншому в ст. 259 ГПК: особа, яка подає апеляційну скаргу, надсилає іншим учасникам справи копію цієї скарги і доданих до неї документів, які у них відсутні, листом з описом вкладення.*

Закриття апеляційного провадження

(Стаття 362 ЦПК = Стаття 264 ГПК = Стаття 305 КАС)

1. Суд апеляційної інстанції закриває апеляційне провадження, якщо:

1) після відкриття апеляційного провадження особа, яка подала апеляційну скаргу, заявила клопотання про відмову від скарги, за винятком випадків, коли є заперечення інших осіб, які приєдналися до апеляційної скарги;

2) після відкриття апеляційного провадження виявилось, що апеляційну скаргу не підписано, подано особою, яка не має процесуальної дієздатності, або підписано особою, яка не має права її підписувати;

3) після відкриття апеляційного провадження за апеляційною скаргою, поданою особою з підстав вирішення судом питання про її права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, встановлено, що судовим рішенням питання про права, свободи, інтереси та (або) обов'язки такої особи не вирішувалося.

Про закриття апеляційного провадження суд апеляційної інстанції постановляє ухвалу, яка може бути оскаржена в касаційному порядку.

Приєднання до апеляційної скарги

(Стаття 363 ЦПК = Стаття 265 ГПК; Стаття 302 КАС*)

1. Учасники справи мають право приєднатися до апеляційної скарги, поданої особою, на стороні якої вони виступали. До апеляційної скарги мають право приєднатися також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки.

2. Заяву про приєднання до апеляційної скарги може бути подано до початку розгляду справи в суді апеляційної інстанції.

3. До заяви про приєднання до апеляційної скарги додаються документ про сплату судового збору та докази надсилання (направлення) копії заяви іншим учасникам справи.

** У заяві про приєднання до апеляційної скарги може міститися клопотання особи про розгляд справи за її участі. За відсутності такого клопотання вважається, що особа не бажає брати участі у судовому засіданні суду апеляційної інстанції-тільки в адміністративному судочинстві).*

Доповнення, зміна або відкликання апеляційної скарги або відмова від неї

(Стаття 364 ЦПК = Стаття 266 ГПК; Стаття 303 КАС*)

1. Особа, яка подала апеляційну скаргу, має право доповнити чи змінити її протягом строку на апеляційне оскарження, *обґрунтувавши необхідність таких змін чи доповнень** (хоча таке уточнення тільки в КАС, але воно вдале).

2. У разі доповнення чи зміни апеляційної скарги особа, яка подала апеляційну скаргу, повинна подати докази надсилання копій відповідних доповнень чи змін до апеляційної скарги іншим учасникам справи, в іншому випадку суд не враховує такі доповнення чи зміни.

3. Особа, яка подала апеляційну скаргу, має право відкликати її до постановлення ухвали про відкриття апеляційного провадження.

4. Особа, яка подала апеляційну скаргу, має право відмовитися від неї, а інша сторона має право визнати апеляційну скаргу обґрунтованою в повному обсязі чи в певній частині до закінчення апеляційного провадження. За відмови від апеляційної скарги суд, за відсутності заперечень інших осіб, які приєдналися до апеляційної скарги, постановляє ухвалу про закриття апеляційного провадження.

Визнання апеляційної скарги іншою стороною враховується судом апеляційної інстанції у частині наявності або відсутності фактів, які мають значення для вирішення справи.

**ч. 4 ст. 303 КАС:при відкликанні апеляційної скарги суд апеляційної інстанції постановляє ухвалу про повернення скарги.*

5. У разі закриття апеляційного провадження у зв'язку з відмовою від апеляційної скарги на судові рішення повторне оскарження цього рішення особою, що відмовилася від скарги, не допускається.

6. Суд апеляційної інстанції має право не приймати відмову від скарги або її відкликання з підстав, визначених у частині п'ятій статті 206 ЦПК,ст. 191 ГПК у частині шостій статті 189 КАС.

§ 3. Апеляційний розгляд

Підготовка розгляду справи судом апеляційної інстанції

(Стаття 365 ЦПК = Стаття 267 ГПК; Стаття 306 КАС*)

1. Суддя-доповідач у порядку підготовки справи до апеляційного розгляду:

1) з'ясовує питання про склад учасників судового процесу;

2) визначає характер спірних правовідносин і закон, який їх регулює (**відсутнє в КАС*);

3) з'ясовує обставини, на які посилаються учасники справи як на підставу своїх вимог і заперечень;

4) з'ясовує, які обставини визнаються чи заперечуються учасниками справи;

**п. 4 за ст.306 КАС:пропонує учасникам справи подати нові докази, на які вони посилаються, або витребує їх за клопотанням особи, яка подала апеляційну скаргу, або з власної ініціативи;*

5) вирішує питання щодо поважності причин неподання доказів до суду першої інстанції;

6) за клопотанням сторін та інших учасників справи вирішує питання про виклик свідків, призначення експертизи, витребування доказів, судових доручень щодо збирання доказів, залучення до участі у справі спеціаліста, перекладача;

7) за клопотанням учасників справи вирішує питання щодо вжиття заходів забезпечення позову (**відсутнє в КАС, але за п. 7 КАС вирішує питання про можливість письмового провадження за наявними у справі матеріалами у суді апеляційної інстанції*);

8) вчиняє інші дії, пов'язані із забезпеченням апеляційного розгляду справи.

**Тільки в КАС: усі судові рішення, ухвалені суддею-доповідачем під час підготовки справи до апеляційного розгляду, викладаються у формі ухвали.*

2. Підготовчі дії, визначені пунктами 5, 6 частини першої статті 365 ЦПК = статті 267 ГПК; п.п. 4-6 ст. 306 КАС, вчиняються з дотриманням прав всіх учасників справи висловити свої міркування або заперечення щодо їх вчинення, якщо інше не передбачено Кодексами.

3. Якщо під час вивчення матеріалів справи суд виявить нерозглянуті зауваження на правильність і повноту фіксування судового процесу технічними засобами, нерозглянуті письмові зауваження щодо повноти чи неправильності протоколу судового засідання, невіршене питання про ухвалення додаткового рішення, суд постановляє ухвалу із зазначенням строку, протягом якого суд першої інстанції має усунути недоліки.

Призначення справи до розгляду в суді апеляційної інстанції

(Стаття 366 ЦПК = Стаття 268 ГПК = Стаття 307 КАС)

1. Після проведення підготовчих дій суддя-доповідач доповідає про них колегії суддів, яка вирішує питання про проведення додаткових підготовчих дій у разі необхідності та призначення справи до розгляду. **ро дату, час та місце розгляду справи повідомляються учасники справи, якщо справа відповідно до Кодексів розглядається з їх повідомленням.**

Порядок розгляду справи судом апеляційної інстанції

(Стаття 368 ЦПК; Стаття 270 ГПК*; Стаття 310 КАС**)

1. Справа розглядається судом апеляційної інстанції за правилами, встановленими для розгляду справи **в порядку спрощеного позовного провадження**, з особливостями, встановленими главою 1 розділу V ЦПК, главою 1 розділу IV ГПК, главою 1 розділу III КАС.

2. Розгляд справ у суді апеляційної інстанції починається з відкриття першого судового засідання або через п'ятнадцять днів з дня відкриття апеляційного провадження, якщо справа розглядається без повідомлення учасників справи.

3. Розгляд справ у суді апеляційної інстанції здійснюється в судовому засіданні з повідомленням учасників справи, крім випадків, передбачених статтею 369 ЦПК та випадків, передбачених ч. 10 ст. 270 ГПК та ч. 2 ст. 271 ГПК.

4.* Головуючий відкриває судове засідання і оголошує, яка справа, за чією скаргою та на судове рішення якого суду розглядається(загубили норму в ЦПК).

5.Суддя-доповідач доповідає зміст рішення (ухвали), яке оскаржено, доводи апеляційної скарги, межі, в яких повинні здійснюватися перевірка рішення (ухвали), встановлюватися обставини і досліджуватися докази.

6. Після доповіді судді-доповідача пояснення дає особа, яка подала апеляційну скаргу. Якщо апеляційні скарги подали обидві сторони, - першим дає пояснення позивач. Далі дають пояснення інші учасники справи.

7. Закінчивши з'ясування обставин і перевірку їх доказами, суд апеляційної інстанції надає учасникам справи можливість виступити у судових дебатах в такій самій послідовності, в якій вони давали пояснення.

8. На початку судового засідання суд може оголосити про час, який відводиться для судових дебатів. Кожній особі, яка бере участь у розгляді справи в суді апеляційної інстанції, надається однаковий проміжок часу для виступу.

9. Після закінчення дебатів суд виходить до нарадчої кімнати.

Особливості розгляду в апеляційному порядку окремих категорій справ

(Стаття 369 ЦПК = ч. 10 статті 270, ч. 2 ст.271 ГПК*)

1. Апеляційні скарги на рішення суду у справах з ціною позову менше ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, крім тих, які не підлягають розгляду в порядку спрощеного позовного провадження, розглядаються судом апеляційної інстанції без повідомлення учасників справи.

З урахуванням конкретних обставин справи суд апеляційної інстанції може розглянути апеляційні скарги, зазначені в ч.ч. 1, 2 ст. 369 ЦПК, ч.10 ст. 270 ГПК у судовому засіданні з повідомленням (викликом) учасників справи(*за клопотанням учасника справи або з власної ініціативи).

Порядок розгляду апеляційної скарги на ухвалу суду першої інстанції

(Стаття 271 ГПК = Стаття 312 КАС*; ч.2 ст. 369 ЦПК)

1. Апеляційні скарги на ухвали суду першої інстанції розглядаються в порядку, передбаченому для розгляду апеляційних скарг на рішення суду першої інстанції з урахуванням особливостей, визначених цією статтею.

2. Апеляційні скарги на ухвали суду, зазначені в пунктах 1, 5, 6, 9, 10, 14, 19, 37-40 частини першої статті 353 ЦПК та зазначені в пунктах 1, 5, 6, 8, 9, 12, 18, 31, 32, 33, 34 частини першої статті 255 ГПК, розглядаються судом апеляційної інстанції без повідомлення учасників справи; *в пунктах 3, 5-7, 11, 14, 26 частини першої статті 294 КАС, (в порядку письмового провадження*)*.

З урахуванням конкретних обставин справи суд апеляційної інстанції може розглянути такі апеляційні скарги у судовому засіданні з повідомленням учасників справи.

ч 3. ст. 271 ГПК: у випадках скасування судом апеляційної інстанції ухвал про відмову у відкритті провадження у справі або заяви про відкриття справи про банкрутство, про повернення позовної заяви або заяви про відкриття справи про банкрутство, зупинення провадження у справі, закриття провадження у справі, про залишення позову без розгляду або залишення заяви у провадженні справи про банкрутство без розгляду справа (заява) передається на розгляд суду першої інстанції.

ч. 3 ст. 312 КАС: у випадках скасування судом апеляційної інстанції ухвал про відмову у відкритті провадження у справі, про повернення позовної заяви, зупинення провадження у справі, закриття провадження у справі, про залишення позову без розгляду справа (заява) передається на розгляд суду першої інстанції.

Апеляційний розгляд справи в порядку письмового провадження*

за наявними у справі матеріалами

(Стаття 311 КАС тільки в адміністративному судочинстві)*

1. Суд апеляційної інстанції може розглянути справу без повідомлення учасників справи (в порядку письмового провадження) за наявними у справі матеріалами, якщо справу може бути вирішено на підставі наявних у ній доказів, у разі:

- 1) відсутності клопотань від усіх учасників справи про розгляд справи за їх участю;
- 2) неприбуття жодного з учасників справи у судові засідання, хоча вони були належним чином повідомлені про дату, час і місце судового засідання;

3) подання апеляційної скарги на рішення суду першої інстанції, які ухвалені в порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення сторін (у порядку письмового провадження).

2. Якщо під час письмового провадження за наявними у справі матеріалами суд апеляційної інстанції дійде висновку про те, що справу необхідно розглядати у судовому засіданні, то він призначає її до апеляційного розгляду в судовому засіданні.

3. Велика Палата Верховного Суду як суд апеляційної інстанції може розглянути справу без повідомлення учасників справи (в порядку письмового провадження), якщо характер спірних правовідносин та предмет доказування у справі не вимагають участі сторін.

Порядок розгляду апеляційної скарги, що надійшла до суду апеляційної інстанції після закінчення апеляційного розгляду справи

(Стаття 370 ЦПК = Стаття 272 ГПК = Стаття 323 КАС)

1. Якщо апеляційна скарга надійшла до суду апеляційної інстанції після закінчення апеляційного розгляду справи, і особа, яка подала скаргу, не була присутня під час апеляційного розгляду справи, суд розглядає відповідну скаргу за правилами глави 1 розділу V ЦПК, главою 1 розділу IV ГПК, главою 1 розділу III КАС.

2. У випадку відкриття апеляційного провадження за такою скаргою суд апеляційної інстанції може зупинити дію раніше прийнятого ним судового рішення та рішення суду першої інстанції, що оскаржується.

3. За результатами розгляду апеляційної скарги суд приймає постанову відповідно до статті 382 ЦПК, статті 282 ГПК, статті 315 КАС. При цьому за наявності підстав може бути скасовано раніше прийняту постанову суду апеляційної інстанції.

4. Суд апеляційної інстанції розглядає зазначену скаргу в межах доводів, які не розглядалися під час апеляційного розгляду справи за апеляційною скаргою іншої особи.

5. Суд відмовляє у відкритті провадження за апеляційною скаргою, поданою відповідно до ч.1 ст.370 ЦПК, ч.1 ст.272 ГПК, ч.1 ст.323 КАС якщо суд розглянув наведені у ній доводи під час апеляційного розгляду справи за апеляційною скаргою іншої особи.

Наслідки неявки в судове засідання учасників справи

(Стаття 372 ЦПК = ч.ч.11,12,13 Стаття 270 ГПК* = Стаття 313 КАС*)

1. Суд апеляційної інстанції ***відкладає розгляд справи*** в разі неявки у судове засідання учасника справи, щодо якого немає відомостей про вручення йому судової повістки, або за його клопотанням, коли повідомлені ним причини неявки буде визнано судом поважними.

2. Неявка сторін або інших учасників справи, належним чином повідомлених про дату, час і місце розгляду справи, не перешкоджає розгляду справи.

ч.13 ст. 270 ГПК = ч.3 ст. 313 КАС*: якщо суд апеляційної інстанції визнав обов'язковою участь у судовому засіданні учасників справи, а вони не прибули, суд апеляційної інстанції може відкласти апеляційний розгляд справи.

Порядок оформлення постанов (ухвалення судових рішень) судом апеляційної інстанції

(Стаття 381 ЦПК = ч.3 статті 281 ГПК = ч.3 статті 321 КАС)

Постанова або ухвала суду апеляційної інстанції оформлюється суддею-доповідачем (іншим суддею, якщо суддя-доповідач не згодний з постановою/ухвалою) і підписується всім складом суду, який розглядав справу, якщо інше не передбачено ЦПК, ГПК, КАС.

Проголошення постанови судом апеляційної інстанції

(Стаття 383 ЦПК = Стаття 283 ГПК = ч.4 ст. 321 КАС)

Постанова суду апеляційної інстанції проголошується за правилами, встановленими статтею 268 ЦПК, статтею 240 ГПК, статтею 250 КАС.

Вручення постанов суду апеляційної інстанції

(Стаття 386 ЦПК = Стаття 285 ГПК = ч. ч.4,6 ст. 321 КАС)

1. Постанови апеляційного суду вручаються (видаються або надсилаються) в порядку, встановленому статтею 272 ЦПК, статтею 242 ГПК, статтею 251 КАС.

2. Копії судових рішень суду апеляційної інстанції повторно видаються судом, який розглядав таку справу як суд першої інстанції.

Повернення справи

(Стаття 387 ЦПК = Стаття 326 КАС*)

1. Після закінчення апеляційного провадження справа (* за КАС: матеріали справи, крім тих, що зберігаються виключно в електронній формі), у п'ятиденний строк направляється до суду першої інстанції, який її розглянув (* за КАС: з дня вручення постанови (ухвали) учасникам справи).

Розділ II. Касаційне провадження (касаційний перегляд судових рішень судами України)

№ п/п	Питання	У порядку адміністративного судочинства	У порядку цивільного судочинства	У порядку господарського судочинства
1.	Статті кодексів України	327-360 КАС	388–422 ЦПК	286–319 ГПК
2.	Суди, що здійснюють перегляд	24 = 327	25 = 388	26 = 327
3.	Процесуальний засіб звернення	330	392,395,406	290,295,304
4.	Об'єкт перегляду	ч.ч. 2, 3 ст. 328, крім ч. 5 ст. 328	п.п. 1-3 ч. 1 ст. 389, крім ч. 3 ст. 389	п.п. 1, 2, 3, 4 ст. 287, крім ч. 3 ст. 287
5.	Ініціатори перегляду	ч.ч. 1, 6 ст. 328, 336, 337, 338, 348	ч.ч. 1, 4 ст. 389, 397, 398, 408	ч. ч. 1, 4 ст. 287, 297, 298, 307
6.	Строк оскарження	329	390	288
7.	Строк перегляду	342	407	306
8.	Підстави звернення(оскарження)	ч. 4 ст. 328, 346	ч. 2 ст. 389	ч. 2 ст. 287
9.	Межі перегляду	341	400	300
10.	Повноваження судів	349, 350, 351, 352, 353, 354	409, 410, 411, 412, 413, 414	308, 309, 310, 311, 312, 313
11.	Судові рішення за наслідками провадження	355, 356, 358,359	415, 416, 417, 418, 419, 420, 421	314, 315, 316, 317, 318
12.	Процедурні моменти провадження	331, 332, 333, 334, 335, 339, 340, 343, 344, 345, 347, 357, 360	391, 393, 394, 396, 399, 401, 402, 403, 404, 405, 422	289, 291, 293, 294, 296, 299, 301, 302, 319

Касаційне провадження в національному судочинстві України

№ п/п	Питання	Зміст з нормами ЦПК, ГПК, КАС
1.	Суд касаційної інстанції	Судом касаційної інстанції у цивільних, господарських та адміністративних справах є Верховний Суд (Стаття 388 ЦПК = Стаття 286 ГПК = Стаття 327 КАС)
2.	Процесу- альний засіб звернення та зворотного реагування	<p style="text-align: center;">Форма і зміст касаційної скарги уніфіковано в ст. 392 ЦПК = ст. 290 ГПК = ст. 330 КАС</p> <p><i>*До дня початку функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи: касаційні скарги подаються учасниками справи до або через відповідні суди, а матеріали справ витребовуються та надсилаються судами за правилами, що діяли до 15.12.2017 року. У разі порушення порядку подання касаційної скарги відповідний суд повертає таку скаргу без розгляду;</i></p> <p><i>у разі подання подання касаційної скарги на ухвали суду апеляційної інстанції (крім ухвал щодо забезпечення позову, зміни заходу забезпечення позову, щодо зустрічного забезпечення, про накладення штрафу в порядку процесуального примусу, окремих ухвал) – до суду касаційної інстанції передаються усі матеріали;</i></p> <p><i>В інших випадках – до суду касаційної інстанції передаються копії матеріалів, необхідних для розгляду скарги. У разі необхідності суд касаційної інстанції може витребувати також копії інших матеріалів справи;</i></p> <p><i>подання касаційних скарг на ухвали суду першої або апеляційної інстанції не перешкоджає продовженню розгляду справи цим судом, крім випадків, коли до суду касаційної інстанції передаються всі матеріали справи;</i></p> <p><i>суд зобов'язаний зупинити провадження у справі до перегляду ухвали у справі в порядку касаційного провадження, якщо відповідно до суду касаційної інстанції направляються всі матеріали справи.</i></p> <p style="text-align: center;">Касаційна скарга після запровадження ЄСІТС подається безпосередньо* до суду касаційної інстанції у письмовій формі з наступними реквізитами:</p> <ul style="list-style-type: none"> - найменування суду, до якого подається скарга; - повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові) (для фізичних осіб) особи, яка подає касаційну скаргу, її місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце

	<p>проживання чи перебування (для фізичних осіб), поштовий індекс, ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України, реєстраційний номер облікової картки платника податків (для фізичних осіб) за його наявності або номер і серія паспорта для фізичних осіб - громадян України, номери засобів зв'язку та адресу електронної пошти, за наявності;</p> <ul style="list-style-type: none"> - повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові) (для фізичних осіб) інших учасників справи, їх місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання чи перебування (для фізичних осіб); - рішення (ухвала), що оскаржується; - обґрунтування того, в чому полягає незаконність: неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права що призвело до ухвалення незаконного судового рішення (рішень); - клопотання особи, яка подає скаргу; - перелік письмових матеріалів, що додаються до скарги; - дата отримання копії судового рішення суду апеляційної інстанції, що оскаржується. <p><i>Касаційна скарга підписується особою, яка її подає, або представником такої особи.</i></p> <p><i>В порядку адміністративного судочинства* касаційна скарга може містити клопотання особи про розгляд справи за її участі. За відсутності такого клопотання вважається, що особа не бажає брати участі у судовому засіданні суду апеляційної інстанції.</i></p> <p style="text-align: center;"><i>Додатки до касаційної скарги:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - довіреність або інший документ, що посвідчує повноваження представника, якщо скарга подана представником; - копії скарги та доданих до неї матеріалів відповідно до кількості учасників справи; - докази, що підтверджують дату отримання копії оскаржуваного рішення суду апеляційної інстанції, за наявності; - документи, що підтверджують сплату судового збору у встановлених порядку і розмірі (за подання касаційної скарги на рішення суду – 200 відсотків ставки, що підлягала сплаті при поданні позовної заяви, іншої заяви і скарги в розмірі оспорюваної суми; касаційної скарги на ухвалу суду: юридичною особою або фізичною особою – підприємцем - 1 розмір ПМдПО; фізичною особою - 0,2 розміру ПМдПО), або документи, що підтверджують підстави звільнення від сплати судового збору відповідно до закону.
--	---

		<p style="text-align: center;">Відзив на касаційну скаргу (Стаття 395 ЦПК = Стаття 295 ГПК = Стаття 338 КАС*) <i>має містити:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - найменування суду касаційної інстанції; - ім'я (найменування), поштову адресу особи, яка подає відзив на касаційну скаргу, а також номер засобу зв'язку, адресу електронної пошти, за наявності; - обґрунтування заперечень щодо змісту і вимог касаційної скарги; - у разі необхідності - клопотання особи, яка подає відзив на касаційну скаргу; - перелік матеріалів, що додаються. <p>До відзиву додаються докази надсилання копій відзиву та доданих до нього документів іншим учасникам справи.</p> <p>Відсутність відзиву на касаційну скаргу не перешкоджає перегляду судових рішень (рішення). <i>В порядку адміністративного судочинства*: у відзиві на касаційну скаргу може міститися клопотання особи про розгляд справи за її участі. За відсутності такого клопотання вважається, що особа не бажає брати участі у судовому засіданні суду касаційної інстанції.</i></p>
3.	Строк оскарження	<p style="text-align: center;">Строк на касаційне оскарження (Стаття 390 ЦПК = Стаття 329 КАС; зменшений в статті 288 ГПК*)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Касаційна скарга на судові рішення подається протягом тридцяти днів (<i>за ГПК *двадцяти днів</i>) з дня його проголошення. Якщо в судовому засіданні було оголошено <i>лише вступну та резолютивну частини (скорочене рішення)</i> судового рішення, або у разі розгляду справи (<i>вирішення питання</i>) без повідомлення (<i>виклику</i>) учасників справи, зазначений строк обчислюється з дня складення повного судового рішення. 2. Учасник справи, <i>якому повне судові рішення не було вручено у день його проголошення</i> або складення, має право на поновлення пропущеного строку на касаційне оскарження, якщо касаційна скарга подана протягом тридцяти днів з дня вручення йому такого судового рішення. 3. Строк на касаційне оскарження може бути також поновлений в разі пропуску з інших поважних причин, крім випадків, зазначених у частині третій статті 394 ЦПК, у частині четвертій статті 293 ГПК, визначених частиною п'ятою статті 333 КАС.

<p>4.</p>	<p>Ініціатори перегляду та їх статус ст. 389 ЦПК = ст. 328КАС = ст. 287ГПК</p>	<p>Учасники справи, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, мають право на касаційне оскарження.</p> <p>Особа, яка не брала участі у справі, якщо суд вирішив питання про її права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, має право подати касаційну скаргу на судові рішення лише після його перегляду в апеляційному порядку за її апеляційною скаргою. Після відкриття касаційного провадження за касаційною скаргою особи, яка не брала участі у справі, але суд вирішив питання про її права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, така особа користується процесуальними правами і несе процесуальні обов'язки учасника справи.</p> <p style="text-align: center;">Учасники справи мають право:</p> <ul style="list-style-type: none"> - оскаржити у касаційному порядку рішення (ухвали); - подати відзив на касаційну скаргу в письмовій формі протягом строку, встановленого судом касаційної інстанції в ухвалі про відкриття касаційного провадження (ч. 1 ст. 395 ЦПК = ч. 1 ст. 295 ГПК = ст. 338 КАС); - надати заперечення на касаційну скаргу (ч. 4 ст. 398 ЦПК, ст. 298 ГПК, ст. 337 КАС); - приєднатися до касаційної скарги через подання <i>заяви про приєднання до касаційної скарги на рішення суду - 200 відсотків ставки</i>, що підлягала сплаті при поданні позовної заяви, іншої заяви і скарги в розмірі оспорюваної суми; <i>заяви про приєднання до касаційної скарги на ухвалу суду: юридичною особою або фізичною особою – підприємцем - 1 розмір ПМдПО; фізичною особою - 0,2 розміру ПМдПО</i> (ст. 397 ЦПК = ст. 297 ГПК = ст. 336 КАС); - доповнити касаційну скаргу (ч.1 ст. 398 ЦПК, ст. 298 ГПК, ст.337 КАС); - змінити касаційну скаргу (ст. 398 ЦПК, ст. 298 ГПК, ст.337 КАС); - відкликати касаційну скаргу (ч.3 ст.398 ЦПК,ч.3 ст. 298 ГПК, ч.3 ст.337 КАС); - відмовитись від касаційної скарги повністю або частково (ст. 206, ч. 4 ст. 398, ст. 408 ЦПК; ст. 191,ч.4 ст. 298 ГПК; ст. 189, ч.5 ст.337, ст.348 КАС); - визнати касаційну скаргу обґрунтованою(ч.4 ст.398 ЦПК= ч.4 ст. 298 ГПК); - дають пояснення при розгляді справи (ст. 402 ЦПК); - сторони мають право укласти між собою мирову угоду (примирення за КАС) (ст.ст. 207, 408 ЦПК; ст.ст. 192, 307 ГПК; ст.ст. 190, 348 КАС).
-----------	---	---

		<p style="text-align: center;">Учасники справи зобов'язані:</p> <p>надати касаційну скаргу відповідно до вимог ст. 392 ЦПК = ст. 290 ГПК = ст. 330 КАС; сплатити судовий збір в розмірах передбачених Законом України «Про судовий збір»; додати копії скарги та доданих письмових матеріалів відповідно до кількості осіб, які беруть участь у справі; копії оскаржуваних рішень (ухвал) судів першої та апеляційної інстанцій.</p>
5.	Об'єкт перегляду	<p style="text-align: center;">Право касаційного оскарження (Стаття 389 ЦПК = Стаття 287 ГПК* = Стаття 328 КАС**)</p> <p>1) рішення суду першої інстанції після апеляційного перегляду справи та постанову суду апеляційної інстанції, крім судових рішень, визначених у частині третій статті 389 ЦПК ;</p> <p>2) ухвали суду першої інстанції, вказані у пунктах 3, 6-8, 15, 16, 22, 23, 27, 28, 30, 32 частини першої статті 353 ЦПК, зазначені в пунктах 3, 4, 5, 12, 13, 17, 20 частини першої статті 294 КАС, зазначені в пунктах 3, 6, 7, 13, 14, 21, 25, 26, 28, 30 частини першої статті 255 ГПК, після їх перегляду в апеляційному порядку;</p> <p>3) ухвали суду апеляційної інстанції: про відмову у відкритті або закритті апеляційного провадження, про повернення апеляційної скарги, про зупинення провадження, щодо забезпечення позову, заміни заходу забезпечення позову, щодо зустрічного забезпечення (в КАС немає), про відмову ухвалити додаткове рішення, про роз'яснення рішення чи відмову у роз'ясненні рішення, про внесення або відмову у внесенні виправлень у рішення, про повернення заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами, про відмову у відкритті провадження за нововиявленими або виключними обставинами, про заміну сторони у справі, про накладення штрафу в порядку процесуального примусу, окремі ухвали</p> <p>4*) тільки в господарському судочинстві: ухвали і постанови суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку та постанови суду апеляційної інстанції у справах про банкрутство (неплатоспроможність) у випадках, передбачених Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».</p> <p>Скарги на ухвали, що не підлягають оскарженню окремо від рішення суду першої інстанції чи постанови суду апеляційної інстанції, включаються до касаційної скарги на відповідне рішення чи постанову. У разі подання касаційної скарги на ухвалу, що не підлягає оскарженню окремо від рішення чи постанови суду, суд повертає її заявнику, про що постановляє ухвалу.</p>

		<p align="center">Не підлягають касаційному оскарженню:</p> <p>1) рішення, ухвали суду першої інстанції та постанови, ухвали суду апеляційної інстанції у справах, рішення у яких підлягають перегляду в апеляційному порядку Верховним Судом;</p> <p>2) судові рішення у малозначних справах (<i>=незначної складності за п. 20 ч. 1 ст. 4КАС</i>), крім випадків, якщо:</p> <p>а) касаційна скарга стосується <i>питання права, яке має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовчої практики;</i></p> <p>б) <i>особа, яка подає касаційну скаргу, відповідно до ЦПК, ГПК, КАС позбавлена можливості спростувати обставини, встановлені оскарженням судовим рішенням, при розгляді іншої справи;</i></p> <p>в) <i>справа становить значний суспільний інтерес або має виняткове значення для учасника справи, який подає касаційну скаргу;</i></p> <p>г) <i>суд першої інстанції відніс справу до категорії малозначних помилково.</i></p>
6.	Строк перегляду	<p align="center">Строк розгляду касаційної скарги (Стаття 407 ЦПК = Стаття 306 ГПК = Стаття 342 КАС)</p> <p>1. Касаційна скарга на судові рішення, передбачені пунктом 1 частини першої статті 389 ЦПК, пунктами 1, 4 частини першої статті 287 ГПК; на рішення та постанови, визначені частиною першою статті 328 КАС має бути розглянута протягом шістдесяти днів.</p> <p>2. Касаційна скарга на ухвали, передбачені пунктами 2 і 3 частини першої статті 389 ЦПК, п.п. 2, 3 частини першої статті 287 ГПК, частинами другою та третьою статті 328 КАС має бути розглянута протягом тридцяти днів з дня постановлення ухвали про відкриття касаційного провадження у справі.</p>
7.	Підстави звернення	<p align="center">Незаконність:</p> <ul style="list-style-type: none"> - неправильне застосування судом норм матеріального права; - порушення норм процесуального права. <p align="center">Підстави для передачі справи на розгляд палати, об'єднаної палати або Великої Палати Верховного Суду (Стаття 403 ЦПК = Стаття 302 ГПК = Стаття 346 КАС)</p> <p>1. Суд, який розглядає справу в касаційному порядку у складі колегії суддів, передає справу на розгляд палати, до якої входить така колегія, якщо ця колегія вважає за необхідне відступити від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду у складі колегії суддів з цієї ж палати або у складі такої палати.</p>

	<p>2. Суд, який розглядає справу в касаційному порядку у складі колегії суддів або палати, передає справу на розгляд об'єднаної палати, якщо ця колегія або палата вважає за необхідне відступити від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду у складі колегії суддів з іншої палати або у складі іншої палати чи об'єднаної палати.</p> <p>3. Суд, який розглядає справу в касаційному порядку у складі колегії суддів, палати або об'єднаної палати, передає справу на розгляд Великої Палати, якщо така колегія (палата, об'єднана палата) вважає за необхідне відступити від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду у складі колегії суддів (палати, об'єднаної палати) іншого касаційного суду.</p> <p>4. Суд, який розглядає справу в касаційному порядку у складі колегії суддів, палати або об'єднаної палати, передає справу на розгляд Великої Палати Верховного Суду, якщо така колегія (палата, об'єднана палата) вважає за необхідне відступити від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Великої Палати.</p> <p>5. Суд, який розглядає справу в касаційному порядку у складі колегії або палати, має право передати справу на розгляд Великої Палати Верховного Суду, якщо дійде висновку, що справа містить виключну правову проблему і така передача необхідна для забезпечення розвитку права та формування єдиної правозастосовчої практики.</p> <p>6. Справа підлягає передачі на розгляд Великої Палати Верховного Суду у всіх випадках, коли учасник справи оскаржує судові рішення з підстав порушення правил предметної чи суб'єктної юрисдикції.</p> <p style="text-align: center;"><i>Підстави для повного або часткового скасування рішень і передачі справи повністю або частково на новий розгляд або для продовження розгляду (Стаття 310 ГПК = Стаття 411 ЦПК = Стаття 353 КАС*)</i></p> <p><i>Судові рішення підлягають обов'язковому скасуванню з направленням справи на новий розгляд, якщо:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) справу розглянуто і вирішено неповноважним складом суду; 2) в ухваленні судового рішення брав участь суддя, якому було заявлено відвід, і судом касаційної інстанції визнано підстави його відводу обґрунтованими; 3) судові рішення не підписано будь-яким із суддів або підписано не тими суддями, що зазначені в судовому рішенні;
--	--

	<p>4) судові рішення ухвалено суддями, які не входили до складу колегії, що розглянула справу;</p> <p>5) справу розглянуто за відсутності будь-кого з учасників справи, належним чином не повідомлених про дату, час і місце судового засідання, якщо такий учасник справи обґрунтовує свою касаційну скаргу такою підставою;</p> <p>6) судові рішення ухвалено з порушенням правил інстанційної або територіальної юрисдикції, (з порушенням правил юрисдикції (підсудності), визначених статтями 20, 22, 25-28 КАС*);</p> <p>7) суд розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу, яка підлягала розгляду за правилами загального позовного провадження;</p> <p>8) суд прийняв рішення про права, інтереси та (або) обов'язки осіб, що не були залучені до участі у справі.</p> <p>Судове рішення, ухвалене судом з порушенням правил територіальної юрисдикції (підсудності), не підлягає скасуванню, якщо учасник справи, який подав касаційну скаргу, при розгляді справи судом першої інстанції без поважних причин не заявив про непідсудність справи.</p> <p>Підставою для скасування судового рішення та направлення справи на новий розгляд є також порушення норм процесуального права, що унеможливило встановлення фактичних обставин, які мають значення для правильного вирішення справи, якщо:</p> <p>1) суд не дослідив зібрані у справі докази; або</p> <p>2) суд необґрунтовано відхилив клопотання про витребування, дослідження або огляд доказів, або інше клопотання (заяву) учасника справи щодо встановлення обставин, які мають значення для правильного вирішення справи; або</p> <p>3) суд встановив обставини, що мають суттєве значення, на підставі недопустимих доказів.</p> <p>Справа направляється на новий розгляд до суду апеляційної інстанції, якщо порушення норм процесуального права допущені тільки цим судом. У всіх інших випадках справа направляється до суду першої інстанції.</p> <p>Висновки суду касаційної інстанції, у зв'язку з якими скасовано судові рішення, є обов'язковими для суду першої чи апеляційної інстанції під час нового розгляду справи.</p> <p>Підставою для скасування судових рішень суду першої та апеляційної інстанцій і направлення справи для продовження розгляду є порушення норм матеріального чи процесуального права, що призвели до постановлення незаконної ухвали суду першої інстанції та (або) постанови суду апеляційної інстанції, що перешкоджають подальшому провадженню у справі.</p>
--	--

8.	Межі перегляду	<p style="text-align: center;">Межі розгляду справи судом касаційної інстанції (Стаття 300 ГПК= Стаття 341 КАС; Стаття 400 ЦПК*)</p> <p>Переглядаючи у касаційному порядку судові рішення, суд касаційної інстанції в межах <i>доводів та вимог</i> (<i>немає в ЦПК*</i>) касаційної скарги та на підставі встановлених фактичних обставин справи перевіряє правильність застосування судом першої чи апеляційної інстанції норм матеріального і процесуального права.</p> <p>Суд касаційної інстанції не має права встановлювати або вважати доведеними обставини, що не були встановлені у рішенні або постанові суду чи відхилені ним, вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими, збирати чи приймати до розгляду нові докази або додатково перевіряти докази.</p> <p>У суді касаційної інстанції не приймаються і не розглядаються вимоги, що не були предметом розгляду в суді першої інстанції. <i>Зміна предмета та підстав позову у суді касаційної інстанції не допускається (немає в ЦПК*).</i></p> <p><i>Суд не обмежений доводами та вимогами касаційної скарги, якщо під час розгляду справи буде виявлено порушення норм процесуального права, які є обов'язковою підставою для скасування рішення, або неправильне застосування норм матеріального права.</i></p>
9.	Повноваження судів ст. 409 ЦПК = ст. 308 ГПК = ст. 349 КАС	<p style="text-align: center;">Суд касаційної інстанції за результатами розгляду касаційної скарги має право:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) залишити судові рішення судів першої інстанції та апеляційної інстанції без змін, а скаргу без задоволення у випадках, передбачених ст. 410 ЦПК =ст. 309 ГПК =ст. 350 КАС; 2) скасувати судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій повністю або частково і передати справу повністю або частково на новий розгляд, зокрема за встановленою підсудністю або для продовження розгляду у випадках, передбачених ст. 411 ЦПК = ст. 310 ГПК = ст. 353 КАС; 3) скасувати судові рішення повністю або частково і ухвалити нове рішення у відповідній частині або змінити рішення, не передаючи справи на новий розгляд у випадках, передбачених ст. 412 ЦПК = ст. 311 ГПК = ст. 351 КАС; 4) скасувати постанову суду апеляційної інстанції повністю або частково і залишити в силі рішення суду першої інстанції у відповідній частині у випадках, передбачених ст. 413 ЦПК = ст. 312 ГПК = ст. 352 КАС;

		<p>5) скасувати судові рішення суду першої та апеляційної інстанцій у відповідній частині і закрити провадження у справі чи залишити позов без розгляду у відповідній частині у випадках, передбачених ст. 414 ЦПК = ст. 313 ГПК = ст. 354 КАС;</p> <p>6) у передбачених Кодексом випадках визнати нечинними судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій повністю або частково і закрити провадження у справі у відповідній частині;</p> <p>7) у передбачених ЦПК, ГПК, КАС випадках скасувати свою постанову (повністю або частково) і прийняти одне з рішень, зазначених в пунктах 1-6 частини першої статті 409 ЦПК, статті 308 ГПК, ст. 349 КАС.</p>
10.	<p>Судові рішення за наслідками провадження та набрання ними законної сили ст. 416 ЦПК = ст. 315 ГПК = ст. 356 КАС</p>	<p>1. Суд касаційної інстанції <i>за наслідками розгляду касаційної скарги приймає постанову</i> відповідно до правил, встановлених статтею 35 та главою 9 розділу III ЦПК, з особливостями, зазначеними в статті 416 ЦПК; за правилами статті 34 і глави 9 розділу III ГПК з особливостями, зазначеними у цій главі (ст.315 ГПК); за правилами статті 34 і глави 9 розділу II КАС з особливостями, зазначеними у цій главі(ст.356 КАС).</p> <p>Постанова суду касаційної інстанції набуває законної сили з моменту її прийняття.</p> <p>З моменту прийняття постанови судом касаційної інстанції скасовані або визнані нечинними рішення, постанови та ухвали суду першої або апеляційної інстанції втрачають законну силу та подальшому виконанню не підлягають.</p> <p>Постанова суду касаційної інстанції є остаточною і оскарженню не підлягає.</p> <p><i>У постанові палати, об'єднаної палати, Великої Палати Верховного Суду має міститися висновок про те, як саме повинна застосовуватися норма права, із застосуванням якої не погодилася колегія суддів, палата, об'єднана палата, що передала справу на розгляд палати, об'єднаної палати, Великої Палати.</i></p> <p>Вказівки, що містяться в постанові суду касаційної інстанції, є обов'язковими для суду першої та апеляційної інстанцій під час нового розгляду справи.</p> <p><i>Постанова суду касаційної інстанції не може містити вказівок для суду першої або апеляційної інстанції про достовірність чи недостовірність того чи іншого доказу, про переваги одних доказів над іншими, про те, яка норма матеріального права повинна бути застосована і яке рішення має бути прийнято за результатами нового розгляду справи.</i></p>

		<p>2. Процедурні питання, пов'язані з рухом справи, клопотання та заяви учасників справи, питання про відкладення розгляду справи, оголошення перерви, зупинення провадження у справі, а також в інших випадках, передбачених ЦПК, ГПК, КАС вирішуються судом касаційної інстанції шляхом постановлення ухвал в порядку, визначеному ЦПК, ГПК, КАС для постановлення ухвал суду першої інстанції.</p> <p>Суд касаційної інстанції у випадках і в порядку, встановлених статтею 262 ЦПК, статтею 246 ГПК статтею 249 КАС, може постановити окрему ухвалу ВС, яка є остаточною і оскарженню не підлягає.</p>
11.	Процедурні моменти провадження	<p style="text-align: center;">§ 2. Відкриття касаційного провадження Залишення касаційної скарги без руху, повернення касаційної скарги (Стаття 393 ЦПК = Стаття 292 ГПК= Стаття 332 КАС)</p> <p>1. Касаційна скарга реєструється у день її надходження до суду касаційної інстанції та не пізніше наступного дня передається судді-доповідачу, визначеному в порядку, встановленому статтею 33 ЦПК, статтею 32 ГПК.</p> <p>2. У разі якщо касаційна скарга оформлена з порушенням вимог, встановлених статтею 392 ЦПК, статтею 174 ГПК, статтею 330 КАС, застосовуються положення статті 185 ЦПК, статті 174 ГПК, статті 169 КАС, про що суддею постановляється відповідна ухвала.</p> <p>3. Касаційна скарга залишається без руху також у випадку, якщо вона подана після закінчення строків, установлених статтею 390 ЦПК, статтею 288 ГПК статтею 329 КАС і особа, яка її подала, не порушує питання про поновлення цього строку, або якщо підстави, наведені нею у заяві, визнані неповажними. При цьому протягом десяти днів з дня вручення ухвали про залишення касаційної скарги без руху особа має право звернутися до суду касаційної інстанції із заявою про поновлення строку або навести інші підстави для поновлення строку.</p> <p>Якщо заяву не буде подано особою в зазначений строк або наведені підстави для поновлення строку касаційного оскарження визнані неповажними, суддя-доповідач відмовляє у відкритті касаційного провадження на підставі пункту 4 частини другої статті 394 ЦПК, статті 293 ГПК.</p> <p>4. Касаційна скарга не приймається до розгляду і повертається судом також, якщо:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) касаційна скарга подана особою, яка не має процесуальної дієздатності, не підписана, підписана особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не зазначено; 2) скаргу подано у інший спосіб, ніж до суду касаційної інстанції;

3) до постановлення ухвали про відкриття касаційного провадження від особи, яка подала скаргу, надійшла заява про її відкликання;

4) у касаційній скарзі не викладені передбачені Кодексом підстави для оскарження судового рішення в касаційному порядку.

5. Питання *про залишення касаційної скарги без руху* суддя-доповідач вирішує *протягом десяти днів* з дня надходження касаційної скарги. Питання *про повернення касаційної скарги* суд касаційної інстанції вирішує *протягом десяти днів* з дня надходження касаційної скарги або з дня закінчення строку на усунення недоліків.

6. Про повернення касаційної скарги постановляється ухвала.

7. Копія ухвали про повернення касаційної скарги надсилається учасникам справи у порядку, визначеному статтею 272 ЦПК, статтею 242 ГПК, статтею 251 КАС. Скаржнику надсилається копія ухвали про повернення касаційної скарги разом з доданими до скарги матеріалами, а касаційна скарга залишається в суді касаційної інстанції.

Відкриття касаційного провадження у справі

(Стаття 294 ГПК* = Стаття 334 КАС; ч.ч.1,5,7,8,9 Статті 394 ЦПК**)

1. За відсутності підстав для залишення касаційної скарги без руху, повернення касаційної скарги чи відмови у відкритті касаційного провадження суд касаційної інстанції постановляє ухвалу про відкриття касаційного провадження у справі, в якій повідомляється про дату, час і місце розгляду скарги, а також про витребування матеріалів справи.

2. До відкриття касаційного провадження учасники справи мають право подати заперечення проти відкриття касаційного провадження.

3. Питання про відкриття касаційного провадження у справі вирішується колегією суддів у складі трьох суддів не пізніше десяти днів з дня надходження касаційної скарги або з дня надходження заяви про усунення недоліків, поданої у порядку, визначеному статтею 292 ГПК, статтею 332 КАС.

4. В ухвалі про відкриття касаційного провадження зазначається строк для подання учасниками справи відзиву на касаційну скаргу. Якщо разом з касаційною скаргою подано заяви чи клопотання, суд в ухвалі про відкриття касаційного провадження встановлює строк, протягом якого учасники справи мають подати свої заперечення щодо поданих заяв чи клопотань, якщо інше не передбачено Кодексом.

	<p>За наявності клопотання особи, яка подала касаційну скаргу, суд у разі необхідності вирішує питання про зупинення виконання рішення (ухвали) суду або зупинення його дії, якщо зупинити його виконання неможливо.</p> <p>***за ЦПК: одержавши касаційну скаргу, оформлену відповідно до вимог статті 392 ЦПК, суддя-доповідач (колегія суддів) вирішує питання про відкриття касаційного провадження), ***ч. 5 ст. 394 ЦПК: питання про відкриття провадження у справах, передбачених частиною четвертою цієї статті, вирішує суддя-доповідач.</p> <p>Якщо суддя-доповідач дійде висновку, що подана касаційна скарга є обґрунтованою, він відкриває провадження, про що постановляє відповідну ухвалу. У разі якщо суддя-доповідач дійде висновку, що подана касаційна скарга є необґрунтованою, вирішення питання про відкриття провадження здійснюється постійною колегією суддів, до складу якої входить суддя-доповідач. Провадження відкривається, якщо хоча б один суддя із складу колегії дійшов висновку про необхідність його відкриття.</p> <p style="text-align: center;">Відмова у відкритті касаційного провадження у справі (Стаття 293 ГПК* = Стаття 333 КАС**, ч.ч.2,3,4,5,6,10 Стаття 394 ЦПК***)</p> <p>Суддя-доповідач відмовляє у відкритті касаційного провадження у справі, якщо:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) касаційну скаргу подано на судові рішення, що не підлягає касаційному оскарженню; 2) є ухвала про закриття касаційного провадження у зв'язку з відмовою цієї особи від поданої раніше касаційної скарги на це саме судові рішення; 3) є постанова про залишення касаційної скарги цієї особи без задоволення або ухвала про відмову у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою цієї особи на це саме судові рішення; 4) скаргником в строк, визначений судом, не подано заяву про поновлення строку на касаційне оскарження або наведені підстави для поновлення строку на касаційне оскарження, визнані судом неповажними; 5) суд в порядку, передбаченому ч.ч.2,3 ст. 333 КАС, ч.ч.4,5 статті 394 ЦПК, дійшов висновку, що касаційна скарга є необґрунтованою (такої норми немає в ГПК*). <p>ч.3 ст. 394 ЦПК = ч.4 ст.293 ГПК: незалежно від поважності причин пропуску строку на касаційне оскарження суд касаційної інстанції відмовляє у відкритті касаційного провадження у разі, якщо касаційна скарга подана після спливу одного року з дня складення повного тексту судового рішення, крім випадків:</p>
--	---

	<p>1) подання касаційної скарги особою, не повідомленою про розгляд справи або не залученою до участі в ній, якщо суд ухвалив рішення про її права, свободи, інтереси та (або) обов'язки;</p> <p>2) пропуску строку на касаційне оскарження внаслідок виникнення обставин непереборної сили(такої норми немає в КАС**).</p> <p>ч. 4 ст. 394 ЦПК = ч. 2 ст.293 ГПК = ч. 2 ст.333 КАС* у справах, розглянутих за правилами спрощеного позовного провадження = у справі з ціною позову, що не перевищує п'ятиста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб (крім справ, які відповідно до ЦПК, ГПК, КАС розглядаються за правилами загального позовного провадження), а також у випадку оскарження ухвали (крім ухвали, якою закінчено розгляд справи) <i>суд може визнати касаційну скаргу необгрунтованою та відмовити у відкритті касаційного провадження, якщо:</i></p> <p>1) Верховний Суд вже викладав в своїй постанові висновок щодо питання правильного застосування норми права, порушеного в касаційній скарзі, і суд апеляційної інстанції переглянув судові рішення у відповідності з таким висновком; або</p> <p>2) правильне застосування норми права є очевидним і не викликає розумних сумнівів щодо її застосування чи тлумачення.</p> <p>Суд відмовляє у відкритті касаційного провадження з перегляду ухвали про повернення заяви позивачеві (заявникові), про розгляд скарг на дії (бездіяльність) органів державної виконавчої служби, приватного виконавця = а також судових рішень у справах, визначених статтями 280, 281, 287, 288 КАС,** якщо рішення касаційного суду за наслідками розгляду такої скарги не має значення для формування єдиної правозастосовчої практики.</p> <p>ч. 5 ст. 333 КАС**:<i> незалежно від поважності причин пропуску строку на касаційне оскарження суд касаційної інстанції відмовляє у відкритті касаційного провадження у разі, якщо касаційна скарга прокурора, суб'єкта владних повноважень подана після спливу одного року з дня складення повного тексту судового рішення, крім випадків подання касаційної скарги суб'єктом владних повноважень у справі, про розгляд якої він не був повідомлений або до участі в якій не був залучений, якщо суд ухвалив рішення про його права та (або) обов'язки.</i></p> <p><i>тільки в абз.6 ч. 5 ст. 394 ЦПК***: якщо жоден суддя із складу колегії не дійде висновку про необхідність відкриття касаційного провадження через необгрунтованість скарги, колегія суддів постановляє ухвалу про відмову у відкритті касаційного провадження.</i></p>
--	--

Ухвала про відмову у відкритті касаційного провадження *підписується всім складом суду*(****немає в ЦПК*) та повинна містити мотиви, з яких суд дійшов висновку про відсутність підстав для відкриття касаційного провадження.

Ухвалу про відмову у відкритті касаційного провадження суд касаційної інстанції постановляє не пізніше ніж через десять днів з дня надходження касаційної скарги або з дня закінчення строку на усунення недоліків.

Копія ухвали про відмову у відкритті касаційного провадження разом з доданими до скарги матеріалами направляються особі, яка подавала касаційну скаргу, а копія касаційної скарги залишається в суді касаційної інстанції.

У разі відмови від касаційної скарги суд, за відсутності заперечень інших осіб, які приєдналися до касаційної скарги, постановляє ухвалу про закриття касаційного провадження.

У разі закриття касаційного провадження у зв'язку з відмовою від касаційної скарги на судові рішення повторне оскарження цих рішень особою, що відмовилася від скарги, не допускається.

Суд касаційної інстанції ***має право не приймати відмову від скарги*** або її відкликання з підстав, визначених у частині п'ятій статті 206 ЦПК***.

§ 3. Касаційний розгляд

Підготовка справи до касаційного розгляду

(Стаття 340 КАС так конкретизована тільки в адміністративному судочинстві)

1. Суддя-доповідач в порядку підготовки справи до касаційного розгляду:

1) з'ясовує склад учасників справи;

2) вирішує письмово заявлені клопотання учасників справи;

3) вирішує питання про можливість попереднього розгляду справи або письмового провадження за наявними у справі матеріалами у суді касаційної інстанції;

4) вирішує питання про зупинення виконання судових рішень, які оскаржуються;

5) вирішує інші питання, необхідні для касаційного розгляду справи.

2. Усі рішення, ухвалені суддею-доповідачем під час підготовки справи до касаційного розгляду, викладаються у формі ухвали.

3. Після проведення підготовчих дій суддя-доповідач призначає справу до касаційного розгляду у судовому засіданні чи у порядку письмового провадження за наявними у справі матеріалами.

4. Підготовчі дії, визначені пунктом 2 частини першої цієї статті, вчиняються з дотриманням прав всіх учасників справи подати свої міркування та заперечення щодо їх вчинення, якщо інше не передбачено цим Кодексом.

5. Про дату, час та місце розгляду справи повідомляються учасники справи, якщо справа відповідно до цього Кодексу розглядається з їх повідомленням.

Підготовка справи до касаційного розгляду

(Стаття 399 ЦПК = Стаття 299 ГПК)

Після отримання справи ***суддя-доповідач протягом десяти днів готує доповідь***, у якій викладає обставини, необхідні для ухвалення рішення суду касаційної інстанції.

Попередній розгляд справи

(Стаття 401 ЦПК = Стаття 343 КАС)

1. Попередній розгляд справи має бути проведений протягом п'яти днів після складення доповіді суддею-доповідачем колегією у складі трьох суддів у порядку письмового провадження без повідомлення учасників справи.

Попередній розгляд справи палатою, об'єднаною палатою, Великою Палатою не проводиться.

2. У попередньому судовому засіданні суддя-доповідач доповідає колегії суддів про проведення підготовчої дії та обставини, необхідні для ухвалення судового рішення судом касаційної інстанції.

3. Суд касаційної інстанції залишає касаційну скаргу без задоволення, а рішення без змін, якщо відсутні підстави для скасування судового рішення.

4. Суд касаційної інстанції скасовує судові рішення за наявності підстав, які тягнуть за собою обов'язкове скасування судового рішення.

5. Суд касаційної інстанції ***призначає справу до судового розгляду за відсутності підстав***, встановлених частинами третьою, четвертою статті 401 ЦПК, статті 343 КАС або статті 345 КАС. Справа призначається до судового розгляду, ***якщо хоча б один суддя із складу суду дійшов такого висновку***. Про призначення справи до судового розгляду ***постановляється ухвала***, яка підписується всім складом суду.

Порядок розгляду справи судом касаційної інстанції
(Стаття 402 ЦПК = Стаття 301 ГПК = Стаття 344 КАС*)

У суді касаційної інстанції скарга розглядається за правилами розгляду справи судом першої інстанції в порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення учасників справи з урахуванням статті 400 ЦПК, статті 300 ГПК, статті 341 КАС.

Суд касаційної інстанції використовує процесуальні права суду першої інстанції виключно для перевірки правильності застосування норм матеріального і процесуального права судами першої та апеляційної інстанцій.

*Тільки за КАС: учасники справи повідомляються про дату, час та місце судового засідання, якщо вони подали відповідне клопотання про участь у судовому засіданні або суд визнав необхідним їх виклик для надання пояснень у справі. Неприбуття учасників справи, належним чином повідомлених про дату, час і місце касаційного розгляду, не перешкоджає судовому розгляду справи.

У разі необхідності учасники справи можуть бути викликані для надання пояснень у справі.

Розгляд справи в суді касаційної інстанції **починається з відкриття першого судового засідання** або (через п'ятнадцять днів з дня відкриття касаційного провадження, якщо справа розглядається без повідомлення учасників справи - за ЦПК і ГПК).

Головуючий відкриває судові засідання і оголошує, яка справа, за чією скаргою та на судове рішення якого суду розглядається.

Суддя-доповідач доповідає в необхідному обсязі зміст оскаржуваного судового рішення та доводи касаційної скарги і відзиву на касаційну скаргу.

Сторони та інші учасники справи дають свої пояснення, першою дає пояснення сторона, яка подала касаційну скаргу. Якщо рішення оскаржили обидві сторони, першим дає пояснення позивач. За ними пояснення надають особи, які приєдналися до касаційної скарги, а потім - інші учасники справи. Суд може обмежити тривалість пояснень, встановивши для всіх учасників справи рівний проміжок часу, про що оголошується на початку судового засідання.

У своїх поясненнях сторони та інші учасники справи можуть наводити тільки ті доводи, які стосуються підстав касаційного розгляду справи.

Вислухавши пояснення учасників справи, суд виходить до нарадчої кімнати.

У разі потреби під час розгляду справи може бути оголошено перерву або розгляд її відкладено.

**Касаційний розгляд справи в порядку письмового провадження
за наявними у справі матеріалами**

(Стаття 345 КАС тільки в адміністративному судочинстві)

1. Суд касаційної інстанції може розглянути справу в порядку письмового провадження за наявними у справі матеріалами у разі:

- 1) відсутності клопотань від усіх учасників справи про розгляд справи за їх участю;
- 2) неприбуття жодного з учасників справи у судове засідання, хоча вони були належним чином повідомлені про дату, час і місце судового засідання;
- 3) перегляду ухвал судів першої та апеляційної інстанцій;
- 4) перегляду рішень суду першої інстанції та постанов апеляційної інстанції у справах, розглянутих за правилами спрощеного позовного провадження.

2. Якщо під час письмового провадження за наявними у справі матеріалами суд касаційної інстанції дійде висновку про те, що справу необхідно розглядати у судовому засіданні, то він призначає її до касаційного розгляду в судовому засіданні.

3. Якщо справа була розглянута в порядку письмового провадження за наявними у справі матеріалами, то копія постанови або ухвали суду касаційної інстанції надсилається учасникам справи в порядку, визначеному цим Кодексом.

**Порядок передачі справи на розгляд палати, об'єднаної палати, Великої Палати
Верховного Суду**

(Стаття 404 ЦПК = Стаття 303 ГПК = Стаття 347 КАС)

1. Питання про передачу справи на розгляд палати, об'єднаної палати або Великої Палати Верховного Суду вирішується судом **за власною ініціативою** або **за клопотанням учасника справи**.

2. Питання про передачу справи на розгляд палати, об'єднаної палати або Великої Палати Верховного Суду **вирішується більшістю від складу суду, що розглядає справу**.

3. Питання про передачу справи на розгляд палати, об'єднаної палати або Великої Палати може бути вирішене **до прийняття постанови судом касаційної інстанції**.

4. Про передачу справи на розгляд палати, об'єднаної палати або Великої Палати Верховного Суду суд постановляє ухвалу із викладенням мотивів необхідності відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного у рішенні, визначеному в

частинах першій - четвертій статті 403 ЦПК, або із обґрунтуванням підстав, визначених у частинах п'ятій або шостій статті 403 ЦПК.

5. Суддя, не згодний із рішенням про передачу (відмову у передачі) справи на розгляд палати, об'єднаної палати або Великої Палати, письмово викладає свою окрему думку в ухвалі про передачу справи на розгляд палати, об'єднаної палати або Великої Палати Верховного Суду або в постанові, прийнятій за результатами касаційного розгляду.

6. Якщо Велика Палата дійде висновку про відсутність підстав для передачі справи на її розгляд, справа повертається (передається) відповідній колегії (палаті, об'єднаній палаті) для розгляду, про що постановляється ухвала. **Справа, повернута на розгляд колегії (палати, об'єднаної палати), не може бути передана повторно на розгляд Великої Палати.**

7. Після передачі справи на розгляд палати, об'єднаної палати або Великої Палати визначений у ній суддя-доповідач у разі необхідності звертається до **відповідних фахівців Науково-консультативної ради при Верховному Суді стосовно підготовки наукового висновку щодо застосування норми права**, питання щодо якого стало підставою для передачі справи на розгляд Великої Палати, *крім випадків, коли висновок щодо застосування цієї норми у подібних правовідносинах був раніше отриманий Верховним Судом.*

Касаційні скарги на ухвали суду

(Стаття 406 ЦПК = ч.ч.3,4 статті 304 ГПК*)

Касаційні скарги на ухвали судів першої чи апеляційної інстанцій розглядаються у порядку, передбаченому для розгляду касаційних скарг на рішення суду першої інстанції, постанови суду апеляційної інстанції.

У випадках скасування судом касаційної інстанції ухвал суду першої або апеляційної інстанцій, які перешкоджають провадженню у справі, справа передається на розгляд відповідного суду першої або апеляційної інстанції.

ч. 1 ст. 304 ГПК*: ухвали судів першої та апеляційної інстанцій можуть бути оскаржені в касаційному порядку у випадках, передбачених пунктами 2 і 3 частини першої статті 287 ГПК.

ч. 2 ст. 304 ГПК*: скарги на ухвали, що не підлягають оскарженню окремо від рішення суду першої інстанції чи постанови суду апеляційної інстанції, включаються до касаційної скарги на відповідне рішення чи постанову. У разі подання касаційної скарги на ухвалу, що не підлягає оскарженню окремо від рішення чи постанови суду, суд повертає її заявнику, про що постановляє ухвалу.

Порядок оформлення постанов судом касаційної інстанції

(Стаття 415 ЦПК = Стаття 314 ГПК = Стаття 355 КАС*)

Постанова або ухвала суду касаційної інстанції оформлюється суддею-доповідачем (іншим суддею, якщо суддя-доповідач не згодний з постановою/ухвалою) і підписується всім складом суду, який розглядав справу, якщо інше не передбачено ЦПК.

Проголошення постанови судом касаційної інстанції

(Стаття 418 ЦПК = ч.3 ст. 315 ГПК = ч.4 ст. 355 КАС)

Постанова суду касаційної інстанції проголошується за правилами, встановленими статтею 268 ЦПК статтею 240 ГПК, статтею 250 КАС.

Вручення судових рішень суду касаційної інстанції

(Стаття 421 ЦПК = Стаття 318 ГПК = ч. ч.4,6 ст. 355 КАС)

Судові рішення суду касаційної інстанції вручаються (видаються або надсилаються) в порядку, встановленому статтею 272 ЦПК, статтею 242 ГПК, статтею 251 КАС.

Копії судових рішень суду касаційної інстанції повторно видаються судом, який розглядав справу як суд першої інстанції за заявою учасника справи.

Повернення справ

(Стаття 422 ЦПК = Стаття 319 ГПК* = Стаття 360 КАС**)

Після закінчення касаційного провадження справа протягом десяти днів(*за ГПК - п'яти днів) повертається до суду, який її розглядав. (**за КАС: після закінчення касаційного провадження справа матеріали справи, крім тих, що зберігаються виключно в електронній формі), повертаються до суду першої інстанції, який її розглядав у десятиденний строк з дня вручення постанови (ухвали) учасникам справи).

Розділ III. Перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами судами України

№ п/п	Питання	У порядку адміністративного судочинства	У порядку цивільного судочинства	У порядку господарського судочинства
		361–369 КАС	423–429 ЦПК	320–325 ГПК
1.	Суди, що здійснюють перегляд	365	ч.ч. 1, 2, 3 ст. 425	ч.ч. 4, 5, 6 ст. 321
2.	Процесуальний засіб звернення	364	426	322
3.	Об'єкт перегляду	ч. 1 ст. 361	ч. 1 ст. 423	ч. 1 ст. 320
4.	Ініціатори перегляду	362,367	428	322, 324
5.	Строк оскарження	363	п.п. 1, 2, 3, 4, 5, 6 ч. 1 ст. 424 п.п. 1, 2 ч. 2 ст. 423	321
6.	Строк перегляду	ч. 1 ст.368	ч. 1 ст. 429	ч. 1 ст. 325
7.	Підстави звернення (оскарження)	ч.ч. 2, 5 ст. 361, <i>крім ч. 4 ст. 361</i>	ч.ч. 2, 3 ст. 423, <i>крім ч. 4 ст. 423</i>	ч.ч. 2, 3 ст. 320, <i>крім ч. 4 ст. 320</i>
8.	Межі перегляду	ч. 6 ст. 361 та залежно від суду, що здійснює перегляд	ч. 2 ст. 429 та залежно від суду, що здійснює перегляд	ч. 5 ст. 320 та залежно від суду, що здійснює перегляд
9.	Повноваження судів	ч.ч. 4, 5 ст. 368	ч. 3 ст. 429	ч. 3 ст. 325
10.	Судові рішення за наслідками провадження	369	ч.ч. 4, 5, 6, 7 ст. 429	ч.ч. 4, 5, 6 ст. 325
11.	Процедурні моменти провадження	366, 368	427, 429	323, 325

**Провадження за нововиявленими або виключними обставинами
в національному судочинстві України**

№ п/п	Питання	Перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами	Перегляд судового рішення за виключними обставинами
1.	Суди, що здійснюють перегляд	<p>1. Суд першої інстанції, який ухвалив судові рішення з підстав, визначених ч. 2, п.п. 1, 3 ч. 3 ст. 425 ЦПК = ч. 2, п.п. 1, 3 ч. 3 ст. 320 ГПК = ч. 2, п.п. 1, 2 ч. 5 ст. 361 КАС;</p> <p>2. Суд апеляційної чи касаційної інстанцій, яким змінено або ухвалено нове судові рішення щодо заяв про перегляд судових рішень судів апеляційної і касаційної інстанцій з підстав, зазначених у частині першій статті, якими змінено або скасовано судові рішення;</p> <p>3. Велика Палата Верховного Суду з підстави, передбаченої п.2 ч.3 ст. 423 ЦПК = п. 2 ч. 3 ст. 320 ГПК = п. 3 ч. 5 ст. 361 КАС.</p>	
2.	Процесуальний засіб звернення	<p><i>Заяви про перегляд судових рішень суду за нововиявленими або виключними обставинами</i> за формою і змістом повинні відповідати вимогам ст. 426 ЦПК = ст. 322 ГПК = ст. 364 КАС* щодо оформлення заяв до суду першої інстанції в яких зазначаються:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) найменування суду, якому адресується заява; 2) ім'я (найменування) особи, яка подає заяву, місце її проживання чи місцезнаходження; 3) інші учасники справи; 4) дата ухвалення і зміст судового рішення, про перегляд якого подано заяву (п. 2 ст. 364 КАС*: повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові для фізичних осіб) заявника, його місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання чи перебування (для фізичних осіб), поштові індекси, ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України, реєстраційний номер облікової картки платника податків (для фізичних осіб) за його наявності або номер і серія паспорта для фізичних осіб - громадян України, номери засобів зв'язку та адреса електронної пошти, офіційна електронна адреса, за наявності); 5) нововиявлені або виключні обставини, якими обґрунтовується вимога про перегляд судового рішення, дата їх відкриття або встановлення; 6) посилання на докази, що підтверджують наявність нововиявлених або виключних обставин; п. 7 ст. 364 КАС*: перелік документів та інших матеріалів, що додаються. 	

		<p style="text-align: center;">Додатки до заяви:</p> <p>1) копії заяви відповідно до кількості учасників справи; 2) документ про сплату судового збору; 3) докази, що підтверджують наявність нововиявлених або виключних обставин; 4) документ, що підтверджує повноваження представника особи, яка подає заяву, - якщо заява підписана таким представником; 5) у разі пропуску строку на подання заяви - клопотання про його поновлення.</p>
		*клопотання особи про витребування копії рішення міжнародної судової установи, юрисдикція якої визнана Україною, в органу, відповідального за координацію виконання рішень міжнародної судової установи, якщо її немає у розпорядженні особи, яка подала заяву, - у разі подання заяви про перегляд судового рішення з підстави, передбаченої п. 2 ч. 3 ст. 423 ЦПК = п. 2 ч. 3 ст. 320 ГПК = п. 3 ч. 5 ст. 361 КАС, за яку судовий збір не сплачується . Суддя невідкладно після відкриття провадження у справі постановляє ухвалу про витребування такої копії рішення разом з її автентичним перекладом від органу, відповідального за координацію виконання рішень міжнародної судової установи.
3.	Ініціатори та їх права	1. Учасники справи користуються правами, передбаченими ст. 46 ГПК, ст. 47 КАС, ст. 49 ЦПК;
		2. особа, на користь якої постановлено рішення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною.
		<p>1. Особа, яка подала заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами, може відмовитися від такої заяви до початку розгляду справи у судовому засіданні.</p> <p>2. У разі прийняття відмови від заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами інші учасники справи можуть вимагати компенсації особою, яка її подала, судових витрат, понесених ними під час перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами.</p> <p>3. Особа, яка відмовилася від заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами, не може повторно звертатися до суду із такою самою заявою на тих самих підставах.</p>

4.	Об'єкт перегляду ч. 1 ст. 361 КАС, ч. 1 ст. 320 ГПК*, ч. 1 ст. 423 ЦПК**	Рішення, постанова або ухвала суду, якими закінчено розгляд справи, що набрали законної сили. за ГПК*: Вищого суду з питань інтелектуальної власності (ще не утворений), якими закінчено розгляд справи, а також ухвали у справах про банкрутство (неплатоспроможність), які підлягають оскарженню у випадках, передбачених Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». ч. 8 ст. 170 ЦПК**: у разі видачі судового наказу відповідно до п. п. 4 і 5 ч. 1 ст. 161 ЦПК, судовий наказ може бути переглянuto за нововиявленими обставинами.	
5.	Строк оскарження	1) з підстави, визначеної п. 1 ч. 2 статті 423 ЦПК = п. 1 ч. 2 ст. 320 ГПК = п. 1 ч. 2 ст. 361 КАС - учасниками справи <i>протягом тридцяти днів з дня, коли особа дізналася або могла дізнатися про існування обставин, що стали підставою для перегляду судового рішення, але не пізніше трьох років з дня набрання таким судовим рішенням законної сили;</i> 2) з підстави, визначеної п. 2 ч. 2 ст. 423 ЦПК = п. 2 ч. 2 ст. 320 ГПК = п. 2 ч. 2 ст. 361 КАС - учасниками справи <i>протягом тридцяти днів з дня, коли вирок (ухвала) у кримінальному провадженні набрав законної сили; але не пізніше десяти років з дня набрання таким судовим рішенням законної сили;</i> 3) з підстави, визначеної п. 3 ч. 2 ст. 423 ЦПК = п. 3 ч. 2 ст. 320 ГПК = п. 3 ч. 2 ст. 361 КАС - учасниками справи <i>протягом тридцяти днів з дня набрання законної сили судовим рішенням, яким скасовано судове рішення, що стало підставою для ухвалення судового рішення, яке підлягає перегляду, але не пізніше десяти років з дня набрання таким судовим рішенням законної сили.</i>	1) з підстави, визначеної п. 1 ч. 3 ст. 423 ЦПК = п. 1 ч. 3 ст. 320 ГПК = п. 1 ч. 5 ст. 361 КАС, - учасниками справи <i>протягом тридцяти днів з дня офіційного оприлюднення відповідного рішення Конституційного Суду України; але не пізніше десяти років з дня набрання таким судовим рішенням законної сили;</i> 2) з підстави, передбаченої п. 2 ч. 3 ст. 423 ЦПК = п. 2 ч. 3 ст. 320 ГПК = п. 3 ч. 5 ст. 361 КАС - особою, на користь якої постановлено рішення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, <i>не пізніше тридцяти днів з дня, коли така особа дізналася або могла дізнатися про набуття цим рішенням статусу остаточного; але не пізніше десяти років з дня набрання таким судовим рішенням законної сили;</i> 3) з підстави, передбаченої п. 3 ч. 3 ст. 423 ЦПК = п.3 ч. 3 ст. 320 ГПК = п. 2 ч. 5 ст. 361 КАС - учасниками справи <i>протягом тридцяти днів з дня, коли вирок у кримінальному провадженні набрав законної сили, але не пізніше десяти років з дня набрання таким судовим рішенням законної сили.</i>

		Граничні строки (3, 10 років), визначені в ч. 2 ст. 424 ЦПК = ч. 2 ст. 321 ГПК = ч. 2 ст. 363 КАС, не можуть бути поновлені.	
6.	Строк перегляду	Заява про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами розглядається судом у судовому засіданні <i>протягом тридцяти днів з дня відкриття провадження</i> за нововиявленими або виключними обставинами.	
7.	Підстави звернення (перегляду)	<p>1) <i>істотні для справи обставини, що не були встановлені судом та не були і не могли бути відомі</i> особі, яка звертається із заявою, на час розгляду справи;</p> <p>2) <i>встановлений</i> вироком або ухвалою про закриття кримінального провадження та звільнення особи від кримінальної відповідальності, що набрали законної сили, <i>факт надання завідомо неправильного висновку експерта, завідомо неправдивих показань свідка, завідомо неправильного перекладу, фальшивості письмових, речових чи електронних доказів</i>, що призвели до ухвалення незаконного рішення у даній справі;</p> <p>3) <i>скасування судового рішення</i>, яке стало підставою для ухвалення судового рішення, що підлягає перегляду.</p> <p>Не є підставою для перегляду рішення суду за нововиявленими обставинами:</p> <p>1) переоцінка доказів, оцінених судом у процесі розгляду справи;</p> <p>2) докази, які не оцінювалися судом, стосовно обставин, що були встановлені судом.</p>	<p>1) <i>встановлена Конституційним Судом України неконституційність (конституційність) закону, іншого правового акта чи їх окремого положення</i>, застосованого (не застосованого) судом при вирішенні справи, якщо рішення суду ще не виконане;</p> <p>2) <i>встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні даної справи судом;</i></p> <p>3) <i>встановлення вироком суду, що набрав законної сили, вини судді у вчиненні злочину, внаслідок якого було ухвалено судове рішення.</i></p>
8.	Повноваження судів	За результатами перегляду судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами суд може:	
		1) відмовити в задоволенні заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами та залишити відповідне судове рішення в силі;	

		<p>2) задовольнити заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами, скасувати відповідне судове рішення та ухвалити нове рішення чи змінити рішення;</p> <p>3) скасувати судове рішення і закрити провадження у справі або залишити позов без розгляду.</p> <p>За результатами перегляду судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами Верховний Суд може також скасувати судове рішення (судові рішення) повністю або частково і передати справу на новий розгляд до суду першої чи апеляційної інстанції.</p>
9.	Судові рішення за наслідками провадження	<p><i>У разі відмови в задоволенні заяви про перегляд рішення, ухвали, постанови за нововиявленими або виключними обставинами суд постановляє ухвалу.</i></p> <p><i>У разі задоволення заяви про перегляд судового рішення з підстав, визначених частиною другою, п.п. 1, 3 ч. 3 ст. 423 ЦПК = п.п. 1, 3 ч. 3 ст. 320 ГПК = п.п. 1, 2 ч. 5 ст. 361 КАС, та скасування судового рішення, що переглядається, суд:</i></p> <p>1) ухвалює рішення - якщо переглядалося рішення суду;</p> <p>2) постановляє ухвалу - якщо переглядалася ухвала суду;</p> <p>3) приймає постанову - якщо переглядалася постанова.</p> <p>З набранням законної сили новим судовим рішенням втрачають законну силу судові рішення інших судів у цій справі.</p> <p>Судове рішення, ухвалене за результатами перегляду судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами, може бути переглянute на загальних підставах.</p>
		<p>Верховний Суд за наслідками розгляду заяви про перегляд судового рішення з підстави, визначеної п. 2 ч. 3 ст. 423 ЦПК = п. 2 ч. 3 ст. 320 ГПК = п. 3 ч. 5 ст. 361 КАС приймає постанову.</p>
10.	Процедурні моменти провадження	<p>Відкриття провадження за нововиявленими або виключними обставинами (Стаття 427 ЦПК = Стаття 323 ГПК = Стаття 366 КАС*)</p> <p>1. Заява про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами, що надійшла до суду, передається судді або колегії суддів, які визначаються у порядку, встановленому статтею 32ГПК, статтею 33ЦПК, статтею 31 КАС.</p> <p>2. Протягом п'яти днів після надходження заяви до суду суддя (суддя-доповідач) перевіряє її відповідність вимогам статті 322 ГПК, статті 426 ЦПК, статті 364 КАС і вирішує питання про відкриття провадження за нововиявленими або виключними обставинами.</p>

3. До заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами, яка не оформлена відповідно до вимог, встановлених статтею 322 ГПК, статтею 426 ЦПК, статтею 364 КАС, застосовуються положення статті 174 ГПК, статті 185 ЦПК, статті 169 КАС.

4. *Відкривши провадження за нововиявленими або виключними обставинами, суддя (суддя-доповідач) надсилає учасникам справи копії заяви про перегляд і **призначає дату, час та місце судового засідання, про що повідомляє учасників справи.***

*тільки за КАС: крім випадків, визначених статтею 169 КАС, заява про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами також повертається заявникові без розгляду, якщо заява подана після закінчення строку, встановленого ч.1 ст. 363 КАС, і суд відхилив клопотання про його поновлення.

*тільки за КАС: суд відмовляє у відкритті провадження за нововиявленими або виключними обставинами у разі, якщо така заява подана до суду після закінчення строку, визначеного ч. 2 ст. 363 КАС.

Відмова від заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами та її наслідки

(Стаття 428 ЦПК = Стаття 324 ГПК = Стаття 367 КАС)

У разі прийняття відмови від заяви **суд закриває провадження** за нововиявленими або виключними обставинами, про що постановляє ухвалу.

Розгляд заяви (порядок перегляду)

(Стаття 429 ЦПК = Стаття 325 ГПК = Стаття 368 КАС)

Справа розглядається судом в судовому засіданні **за правилами, встановленими ЦПК, ГПК, КАС для провадження, у суді тієї інстанції, яка здійснює перегляд.**

У суді першої інстанції справа розглядається у порядку спрощеного позовного провадження з повідомленням учасників справи.

Вручення судових рішень

Судове рішення, прийняте за результатами перегляду судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами, видається або надсилається учасникам справи у порядку, передбаченому статтею 242 ГПК, статтею 272 ЦПК, статтею 251 КАС.

Оскарження судових рішень

Судове рішення, ухвалене за результатами перегляду судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами, **може бути переглянute на загальних підставах.**

Розділ IV. Конституційне провадження за конституційною скаргою в Конституційному Суді України

№ п/п	Питання	Зміст статей Закону України «Про Конституційний Суд України» від 13.07.2017 № 2136-VIII
1.	<p>Організаційний склад КСУ: Велика палата, два сенати, шість колегій: у межах визначених Законом від 13.07.2017 № 2136-VIII повноважень щодо конституційно - го провадження діють як КСУ (ч. 2 ст. 32 ЗУ); мають статус органів КСУ (ч. 4 ст. 32 ЗУ).</p>	<p>1) Колегія КСУ діє у складі трьох суддів. Суд на спеціальному пленарному засіданні шляхом жеребкування утворює в межах сенатів колегії в порядку, встановленому Регламентом. Один і той самий Суддя не може входити на постійній основі до складу кількох колегій. Суд затверджує персональний склад Колегії постановою.</p> <p>Якщо Колегія неповноважна за складом, до її складу тимчасово залучають Суддю з іншої Колегії в порядку, встановленому Регламентом.</p> <p>До повноважень Колегії належить <i>вирішення питань щодо відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням, конституційним зверненням, конституційною скаргою</i> (стаття 37 ЗУ № 2136-VIII);</p> <p>2) Сенат КСУ - у разі незгоди з ухвалою Колегії про відмову у відкритті конституційного провадження у справі, постановленою неодностайно (ч. 3 ст. 61 ЗУ № 2136-VIII).</p> <p>Сенат діє у складі <i>дев'яти суддів Конституційного Суду.</i></p> <p>Якщо кількість суддів Конституційного Суду є меншою за 18, Сенат є повноважним за умови участі в ньому щонайменше шести суддів Конституційного Суду.</p> <p>Склад сенатів формується на спеціальному пленарному засіданні Конституційного Суду шляхом жеребкування. Стосовно Голови Конституційного Суду та заступника Голови Конституційного Суду жеребкування не проводиться. Персональний склад сенатів затверджується постановою Конституційного Суду.</p> <p>Сенат розглядає справи за участю щонайменше шести суддів Конституційного Суду.</p> <p>На засіданнях сенатів головує відповідно Голова Конституційного Суду та заступник Голови Конституційного Суду, а у разі їх відсутності - старший за віком Суддя, що входить до складу відповідного Сенату.</p> <p>Сенати утворюються у порядку, встановленому Регламентом.</p>

		<p><i>Сенат розглядає питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) законів України (їх окремих положень) за конституційними скаргами, а також інші питання, визначені цим Законом (стаття 36 ЗУ № 2136-VIII).</i></p> <p><i>3) Велика палата КСУ (діє у складі всіх суддів Конституційного Суду) на пленарних засіданнях розглядає справи, провадження в яких відкрито за конституційним поданням, конституційним зверненням, та справи, провадження в яких відкрито за конституційною скаргою, але Сенат відмовився від розгляду справи на розсуд Великої палати(ч. 6 ст. 66 ЗУ № 2136-VIII).</i></p> <p style="text-align: center;">Склад Суду (Стаття 9 ЗУ № 2136-VIII)</p> <p style="text-align: center;">Склад Суду становить 18 суддів Конституційного Суду.</p> <p style="text-align: center;">Президент України, Верховна Рада України та з'їзд суддів України призначають по шість суддів Конституційного Суду.</p> <p style="text-align: center;">Повноважність Суду (Стаття 10 ЗУ № 2136-VIII)</p> <p>Суд є повноважним здійснювати конституційне провадження, якщо у його складі є щонайменше 12 суддів Конституційного Суду, які набули повноважень згідно зі статтею 17 цього Закону(з дня складення на спеціальному пленарному засіданні Суду присяги).</p>
2.	<p style="text-align: center;">Процесуальний засіб звернення до КСУ</p>	<p style="text-align: center;">Конституційна скарга (Стаття 55 ЗУ № 2136-VIII)</p> <p>1. Конституційною скаргою є подане до Суду письмове клопотання щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) закону України (його окремих положень), що застосований в остаточному судовому рішенні у справі суб'єкта права на конституційну скаргу.</p> <p>Звернення до Суду <i>надсилаються поштою або подаються безпосередньо до Секретаріату.</i></p> <p style="text-align: center;">У конституційній скарзі зазначаються:</p> <p>1) прізвище, ім'я, по батькові (за наявності) громадянина України, іноземця чи особи без громадянства, адреса зареєстрованого місця проживання особи (для іноземця чи особи без громадянства - місця перебування) або повна назва та місцезнаходження юридичної особи, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі є;</p> <p>2) відомості про уповноважену особу, що діє від імені суб'єкта права на конституційну скаргу;</p> <p>3) короткий виклад остаточного судового рішення, в якому було застосовано відповідні положення закону України;</p>

		<p>4) опис перебігу розгляду відповідної справи в судах;</p> <p>5) конкретні положення закону України, які належить перевірити на відповідність Конституції України, та конкретні положення Конституції України, на відповідність яким належить перевірити закон України;</p> <p>6) обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих положень) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону;</p> <p>7) відомості про документи і матеріали, на які посилається суб'єкт права на конституційну скаргу, із наданням копій цих документів і матеріалів;</p> <p>8) перелік документів і матеріалів, що додаються.</p> <p>Копія остаточного судового рішення у справі суб'єкта права на конституційну скаргу має бути засвідчена в установленому порядку судом, що його ухвалив.</p> <p>2. Конституційну скаргу фізична особа підписує особисто (ч. 2 ст. 56 ЗУ № 2136-VIII).</p> <p>Якщо суб'єктом права на конституційну скаргу є дієздатна фізична особа, яка за станом здоров'я або фізичною вадою не в змозі особисто підписати конституційну скаргу, її підписує уповноважена в установленому законом порядку особа, що діє від її імені.</p> <p>Конституційну скаргу юридичної особи підписує уповноважена на це особа, повноваження якої має бути підтверджено установчими документами цієї юридичної особи та актом про призначення (обрання) на посаду уповноваженої особи (ч. 3 ст. 56 ЗУ № 2136-VIII).</p>
3.	<p>Суб'єкт права на конституційну скаргу (стаття 56 ЗУ № 2136-VIII) та їх статус</p>	<p>1. Суб'єктом права на конституційну скаргу є особа, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України (його окремі положення) суперечить Конституції України.</p> <p>До суб'єктів права на конституційну скаргу не належать юридичні особи публічного права.</p> <p>Права суб'єктів права на конституційну скаргу:</p> <ul style="list-style-type: none"> - звернутися до Суду з конституційною скаргою поштою або безпосередньо до Секретаріату (ч. 1 ст. 57 ЗУ № 2136-VIII); - <i>повторно звернутися</i> до Суду з дотриманням вимог Закону (ч. 3 ст. 57 ЗУ № 2136-VIII);

		<ul style="list-style-type: none"> - висловити у конституційній скарзі клопотання про поновлення пропущеного строку, якщо пропустив строк подання конституційної скарги у зв'язку з тим, що не мав повного тексту судового рішення (ч. 3 ст. 77 ЗУ № 2136-VIII); - подавати заяви про відвід Судді (ч. 3 ст. 60 ЗУ № 2136-VIII); - відкликати конституційну скаргу письмовою заявою (ч.1ст.63 ЗУ№ 2136-VIII); - своєчасно заявити клопотання про участь у справі перекладача, якщо не володіють державною мовою; запропонувати Суду кандидатуру перекладача, надавши документи на підтвердження його кваліфікації (ч.4ст.74 ЗУ№ 2136-VIII); - подати заяву про усунення допущених у відповідному акті КСУ описок (ч. 1 ст. 95 ЗУ № 2136-VIII); - заявити клопотанням про роз'яснення порядку виконання рішення Суду (ч. 2 ст. 95 ЗУ № 2136-VIII); - знайомитися із матеріалами справи (ч. 1 ст. 71 ЗУ № 2136-VIII); - давати усні та письмові пояснення (ч. 1 ст. 71 ЗУ № 2136-VIII); - викладати свої думки з питань, що розглядаються (ч. 1 ст. 71 ЗУ № 2136-VIII); - ставити з дозволу головуючого запитання іншим учасникам конституційного провадження (ч. 1 ст. 71 ЗУ № 2136-VIII); - заявляти клопотання; <i>користуватися іншими правами</i>, передбаченими цим Законом та Регламентом (ч. 1 ст. 71 ЗУ № 2136-VIII). <p style="text-align: center;">Обов'язки суб'єктів права на конституційну скаргу:</p> <ul style="list-style-type: none"> - надати конституційну скаргу відповідно до вимог ст.ст. 55, 56 Закону (ч. 1 ст. 77 ЗУ № 2136-VIII); - подати конституційну скаргу до Суду <i>державною мовою</i> (ч. 1 ст. 74 ЗУ № 2136-VIII); - надати копій документів і матеріалів, на які посилається суб'єкт права на конституційну скаргу (п. 8 ч. 1 ст. 55 ЗУ № 2136-VIII); - надати копію остаточного судового рішення у справі суб'єкта права на конституційну скаргу засвідчену в установленому порядку судом, що його ухвалив (ч. 1 ст. 55 ЗУ № 2136-VIII); - не користуватися засобами мобільного зв'язку під час проведення пленарних засідань (ч. 3 ст. 73 ЗУ № 2136-VIII);
--	--	---

		<ul style="list-style-type: none"> - дотримуватися порядку в Залі засідань (ст. 73 ЗУ № 2136-VIII); - нести відповідальність в порядку, визначеному законом (ч. 4 ст. 73 ЗУ № 2136-VIII); - у разі запрошення з'являтися на засідання, пленарне засідання Сенату, Великої палати і давати правдиві пояснення (ч. 3 ст. 71 ЗУ № 2136-VIII); - надавати документи, матеріали та іншу інформацію, необхідні для повного та всебічного розгляду справи (ч. 3 ст. 71 ЗУ № 2136-VIII).
4.	Об'єкт перегляду	закон України (його окремі положення), що застосований в остаточному судовому рішенні у справі суб'єкта права на конституційну скаргу щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність).
5.	Строк оскарження	<p>Якщо сплинуло <i>не більше трьох місяців</i> з дня набрання законної сили остаточним судовим рішенням, у якому застосовано закон України (його окремі положення) (п. 2 ч. 1 ст. 77 ЗУ № 2136-VIII).</p> <p>Якщо суб'єкт права на конституційну скаргу пропустив строк подання конституційної скарги у зв'язку з тим, що не мав повного тексту судового рішення, він має право висловити у конституційній скарзі клопотання про поновлення пропущеного строку (ч. 3 ст. 77 ЗУ № 2136-VIII).</p>
6.	Строки конституційного провадження (стаття 75 ЗУ № 2136-VIII)	<p>1. Обчислення строків конституційного провадження ведеться з <i>дня постановлення ухвали про відкриття конституційного провадження у справі</i>, а у разі відмови Сенату від розгляду справи на розсуд Великої палати - з <i>дня постановлення відповідної ухвали Сенату</i>.</p> <p>2. Строк конституційного провадження <i>не повинен перевищувати шість місяців</i>, якщо інше не встановлено цим Законом.</p> <p>3. Строк конституційного провадження <i>не може перевищувати один календарний місяць</i> для справ:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України вимогам статей 157 і 158 Конституції України; 2) за зверненням Президента України щодо конституційності актів Кабінету Міністрів України відповідно до пункту 15 частини першої статті 106 Конституції України; 3) <i>щодо яких Сенат, Велика палата визнали конституційне провадження невідкладним.</i>

7.	<p>Умови прийнятності конституційної скарги (стаття 77 ЗУ № 2136-VIII)</p>	<p>Конституційна скарга вважається прийнятною за умов:</p> <p>1) її відповідності вимогам, передбаченим статтями 55, 56 цього Закону № 2136-VIII,</p> <p>2) вичерпано всі національні засоби юридичного захисту (за наявності ухваленого в порядку апеляційного перегляду судового рішення, яке набрало законної сили, а в разі передбаченої законом можливості касаційного оскарження - судового рішення, винесеного в порядку касаційного перегляду);</p> <p>3) з дня набрання законної сили остаточним судовим рішенням, у якому застосовано закон України (його окремі положення), сплинуло не більше трьох місяців.</p> <p>Як виняток, конституційна скарга може бути прийнята поза межами вимог, установлених пунктом 2 частини першої статті 77 ЗУ № 2136-VIII, якщо Суд визнає її розгляд необхідним із мотивів суспільного інтересу (ч. 2 ст. 77 ЗУ № 2136-VIII).</p>
9.	<p>Повноваження КСУ</p>	<p>1) відкрити конституційне провадження за процедурою та органами КСУ передбаченими ст. 61 ЗУ № 2136-VIII; якщо Колегія постановила ухвалу про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою, секретар Колегії вносить пропозицію головному відповідному Сенату скликати його засідання для розгляду питань, пов'язаних із конституційним провадженням (ч. 5 ст. 37 ЗУ № 2136-VIII);</p> <p>2) право на об'єднання і роз'єднання конституційних проваджень у випадках передбачених ст. 76 ЗУ № 2136-VIII;</p> <p>3) може видати забезпечувальний наказ про вжиття заходів щодо забезпечення конституційної скарги у конституційних провадженнях при вирішенні питань про відповідність Конституції України (конституційність) законів України (їх окремих положень) за конституційною скаргою особи, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України суперечить Конституції України (ст. 87 ЗУ № 2136-VIII);</p> <p>4) відмовляє у відкритті конституційного провадження у справі у випадках передбачених ст. 62 ЗУ № 2136-VIII; Суд відмовляє у відкритті конституційного провадження, визнавши конституційну скаргу непринятною, якщо зміст і вимоги конституційної скарги є очевидно необґрунтованими або наявне зловживання правом на подання скарги (ч. 4 ст. 77 ЗУ № 2136-VIII);</p> <p>5) припинення розгляду звернень до Суду у випадках передбачених ст. 63 ЗУ № 2136-VIII;</p> <p>6) відмовити у припиненні розгляду відкликаної скарги, якщо Сенат чи Велика палата вважає, що порушені у конституційній скарзі питання мають особливе суспільне значення для захисту прав людини (ч. 3 ст. 63 ЗУ № 2136-VIII);</p>

		<p>7) закрити конституційне провадження, якщо під час пленарного засідання будуть виявлені підстави для відмови у відкритті конституційного провадження, передбачені статтею 62 Закону та в інших випадках (ч.ч. 2, 4, 5 ст. 63 ЗУ № 2136-VIII).</p>
10.	Судові рішення за наслідками провадження	<p style="text-align: center;">Види актів КСУ (Стаття 83)</p> <p>1. Суд ухвалює рішення, надає висновки, <i>постановляє ухвали</i>, видає забезпечувальні накази.</p> <p>2. <u>Акти з питань, не пов'язаних із конституційним провадженням, Суд ухвалює у формі постанови.</u></p> <p style="text-align: center;">Рішення Суду (Стаття 84)</p> <p>1. Рішення Суду ухвалює:</p> <p>1) Велика палата -... <i>за результатами розгляду справ за конституційними скаргами у разі відмови Сенату в розгляді справи за конституційною скаргою на розсуд Великої палати: Рішення Суду є ухваленим Великою палатою, а його висновок - наданим, якщо за це проголосували щонайменше 10 суддів Конституційного Суду</i> (ч. 11 ст. 66 ЗУ).</p> <p>2) Сенат - <i>за результатами розгляду справ за конституційними скаргами. Рішення Суду у справі за конституційною скаргою є ухваленим, якщо за це проголосували щонайменше дві третини суддів Конституційного Суду, які розглядають справу в Сенаті</i> (ч. 11 ст. 67 ЗУ);</p> <p style="text-align: center;">Ухвала Суду (Стаття 86)</p> <p><i>Для вирішення питань, пов'язаних із відкриттям, відмовою у відкритті, закриттям провадження у справі, іншими процесуальними діями, клопотаннями, процедурою розгляду справ, Суд постановляє відповідні ухвали</i> (ч.1 ст.86 ЗУ № 2136-VIII):</p> <p>1) <i>ухвала про відкриття конституційного провадження у справі</i> або про відмову у відкритті конституційного провадження у справі постановлена Колегією більшістю голосів від її складу (ч. 3 ст. 37 ЗУ № 2136-VIII);</p> <p>2) <i>ухвала про відмову у відкритті конституційного провадження у справі</i> за конституційною скаргою, що не одностайно постановила Колегія; в такому разі секретар Колегії передає конституційну скаргу на розгляд Сенату для вирішення питання про відкриття конституційного провадження у справі (ч. 5 ст. 37 ЗУ № 2136-VIII);</p>

3) *ухвала про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою одностайно постановлена Колегією є остаточною* (ч. 6 ст. 37 ЗУ № 2136-VIII);

4) *ухвала про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою постановлена Сенатом є остаточною* (ч. 6 ст. 67 ЗУ № 2136-VIII);

5) *ухвала про відмову у відкритті конституційного провадження у справі постановлена Великою палатою є остаточною* (ч. 5 ст. 66 ЗУ № 2136-VIII); *є постановленою, якщо за неї проголосувала більшість суддів Конституційного Суду, які беруть участь у її засіданні* (ч. 3 ст. 66 ЗУ № 2136-VIII);

6) *ухвала про закриття конституційного провадження* (ч. ч. 2, ст. 63 ЗУ № 2136-VIII).

Вимоги до рішення Суду щодо конституційної скарги (Стаття 89)

Якщо Суд, розглядаючи справу за конституційною скаргою, визнав закон України (його положення) таким, що відповідає Конституції України, але одночасно виявив, що суд застосував закон України (його положення), витлумачивши його у спосіб, що не відповідає Конституції України, то Конституційний Суд вказує на це у резолютивній частині рішення (ч. 3 ст. 89).

Про усунення описок або про роз'яснення порядку виконання рішення, висновку Суду постановляється ухвала, яка є складовою відповідного рішення, висновку Суду (ч. 3 ст. 95 ЗУ).

Юридична позиція Конституційного Суду (Стаття 92)

1. Юридичну позицію Конституційний Суд викладає у мотивувальній та/або резолютивній частині рішення, висновку. Юридична позиція Суду може міститися в ухилах про відмову у відкритті конституційного провадження у справі та про закриття конституційного провадження у справі, постановлених Сенатом чи Великою палатою.

2. Конституційний Суд *може розвивати і конкретизувати* юридичну позицію Суду у своїх наступних актах, *змінювати юридичну позицію Суду в разі суттєвої зміни нормативного регулювання, яким керувався Суд при висловленні такої позиції, або за наявності об'єктивних підстав необхідності покращення захисту конституційних прав і свобод з урахуванням міжнародних зобов'язань України та за умови обґрунтування такої зміни в акті Суду.*

11	<p>Процедурні моменти провадження</p>	<p style="text-align: center;">Попередня перевірка звернень до Суду (Стаття 57)</p> <p>1. Звернення до Суду надсилаються поштою або подаються безпосередньо <i>до Секретаріату</i>.</p> <p>2. Попередню перевірку звернень до Суду здійснює Секретаріат.</p> <p>3. Якщо конституційна скарга за формою не відповідає вимогам цього Закону, керівник Секретаріату <i>повертає її суб'єкту</i> права на конституційну скаргу. Повернення конституційної скарги <i>не перешкоджає повторному зверненню</i> до Суду з дотриманням вимог цього Закону.</p> <p style="text-align: center;">Суддя-доповідач у справі (Стаття 59)</p> <p>Суддя-доповідач у справі визначається шляхом розподілу звернень до Суду між Суддями почергово, в алфавітному порядку з урахуванням прізвища, імені та по батькові, за датою надходження та номером реєстрації безвідносно до форми звернення у порядку, встановленому Регламентом.</p> <p>Якщо Суддя-доповідач не може з поважних причин (через хворобу, відрядження, відпустку тощо) упродовж трьох місяців здійснювати підготовку матеріалів справи до розгляду або його заяву про самовідвід чи заяву про відвід задоволено, секретар Колегії, до складу якої він входить, вносить на розгляд цієї Колегії пропозицію про заміну Судді-доповідача. Якщо неможливо замінити Суддю-доповідача іншим Суддею цієї Колегії, секретар Колегії вносить Голові Суду чи заступникові Голови Суду пропозицію передати справу до іншої Колегії.</p> <p>Якщо декілька конституційних проваджень об'єднано в одне, може бути призначений один Суддя-доповідач, який:</p> <p>1) вивчає порушені у зверненні питання і готує матеріали на розгляд Колегії, Сенату, Великої палати; 2) витребує документи, матеріали, інші відомості, що стосуються справи, від суб'єкта звернення, Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Генерального прокурора, судів, інших органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, посадових осіб, підприємств, установ, організацій усіх форм власності, політичних партій, громадських об'єднань; 3) дає доручення відповідним підрозділам Секретаріату та встановлює строки їх виконання; 4) залучає спеціалістів для консультацій, дослідження документів; 5) вносить на розгляд Сенату, Великої палати пропозиції щодо призначення експертизи у справі, залучення</p>
----	--	---

до участі в конституційному провадженні спеціалістів, виклику посадових осіб, експертів, спеціалістів, свідків, уповноважених осіб, які діють від імені суб'єкта права на звернення, а також громадян, участь яких може сприяти об'єктивному та повному розгляду справи;б) здійснює інші повноваження, визначені Регламентом.

Якщо Суддя-доповідач вважає, що у відкритому конституційному провадженні за конституційною скаргою існують визначені статтею 68 цього Закону підстави для передачі справи на розгляд Великої палати, він вносить на розгляд Сенату проект ухвали про відмову Сенату від розгляду справи на розсуд Великої палати.

Відмова Сенату від розгляду справи на розсуд Великої палати (Стаття 68)

1. *Якщо під час розгляду Сенатом справи виникає необхідність в тлумаченні Конституції України або якщо вирішення питання, яке розглядає Сенат, може спричинити несумісність із юридичними позиціями, постановленими Судом попередньо, Сенат може в будь-який час до постановлення свого рішення відмовитися від розгляду справи на розсуд Великої палати.*

2. Про відмову від розгляду справи на розсуд Великої палати Сенат *більшістю суддів Конституційного Суду, які беруть участь у засіданні, постановляє ухвалу*, в якій викладає відповідні підстави.

РОЗГЛЯД СПРАВ У КОНСТИТУЦІЙНОМУ СУДІ (Глава 10)

Форми конституційного провадження(Стаття 64)

1. Справи, конституційне провадження щодо яких відкрито, Суд розглядає в порядку *письмового або усного провадження*.

2. *Основною формою розгляду справ у Суді є письмове провадження.*

Форму провадження визначає Сенат, Велика палата.

3. У справі, яку Суд розглядає в порядку письмового провадження, окремі питання можуть розглядатися в порядку усного провадження.

Засідання та пленарні засідання(Стаття 65)

1. Розгляд справ, конституційне провадження щодо яких відкрито, здійснюється на пленарних засіданнях сенатів, Великої палати.

2. Порядок проведення засідань, пленарних засідань встановлюється цим Законом та Регламентом.

3. На засіданнях та пленарних засіданнях Великої палати, Сенату головує Голова Суду чи заступник Голови Суду, а у разі їх відсутності - старший за віком Суддя.

Засідання та пленарні засідання Сенату (Стаття 67)

1. ***Сенат*** на засіданні розглядає питання щодо відкриття або відмови у відкритті конституційного провадження у справі ***за конституційною скаргою, якщо Колегія не одноставно постановила ухвалу про відмову у відкритті конституційного провадження.***

2. Засідання та пленарні засідання Сенату ***є повноважними, якщо на них присутні щонайменше шість суддів Конституційного Суду від складу Сенату.***

3. ***Ухвала Сенату є постановленою, якщо за це проголосувала більшість суддів Конституційного Суду, які беруть участь у засіданні.***

4. Якщо голоси суддів Конституційного Суду, які входять до складу Сенату, поділилися ***порівну, конституційне провадження у справі вважається відкритим.***

5. У разі постановлення на засіданні Колегії, Сенату ухвали про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Голова Суду чи заступник Голови Суду вносить цю справу ***на розгляд пленарного засідання відповідного Сенату.***

6. ***Постановлена Сенатом ухвала про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою є остаточною.***

7. Відкрита частина пленарного засідання Сенату у формі усного провадження підлягає фіксуванню за допомогою технічних засобів та шляхом ведення протоколу.

8. Сенат ухвалює рішення на закритій частині пленарного засідання.

9. Виступи суддів Конституційного Суду на закритій частині пленарного засідання Сенату є службовою інформацією і не можуть бути розголошені.

10. Протокол закритої частини пленарного засідання Сенату не розголошується і зберігається окремо від матеріалів справи.

11. ***Рішення Суду у справі за конституційною скаргою є ухваленим, якщо за це проголосували щонайменше дві третини суддів Конституційного Суду, які розглядають справу в Сенаті.***

Засідання та пленарні засідання Великої палати (Стаття 66)

1. Велика палата на засіданнях розглядає питання щодо відкриття або відмови у відкритті конституційного провадження у справах за конституційним поданням, конституційним зверненням у разі постановлення Колегією ухвали про відмову у відкритті конституційного провадження у справі.

2. **Засідання Великої палати є повноважним, якщо на ньому присутні щонайменше 12 суддів Конституційного Суду.**

3. ***Ухвала Великої палати є постановленою, якщо за неї проголосувала більшість суддів Конституційного Суду, які беруть участь у її засіданні.***

Якщо голоси суддів Конституційного Суду поділилися **порівну**, конституційне провадження у справі **вважається відкритим**.

4. У разі постановлення Великою палатою ухвали про відкриття конституційного провадження у справі Голова Суду вносить справу на розгляд пленарного засідання Великої палати.

5. ***Постановлена Великою палатою ухвала про відмову у відкритті конституційного провадження у справі є остаточною.***

6. **Велика палата на пленарних засіданнях розглядає справи, провадження в яких відкрито за конституційним поданням, конституційним зверненням, та справи, провадження в яких відкрито за конституційною скаргою, але Сенат відмовився від розгляду справи на розсуд Великої палати.**

7. ***Відкрита частина*** пленарного засідання Великої палати ***у формі усного провадження*** підлягає фіксуванню ***за допомогою технічних засобів та шляхом ведення протоколу.***

8. **Велика палата ухвалює рішення, надає висновок на закритій частині пленарного засідання.**

9. Виступи суддів Конституційного Суду у закритій частині пленарного засідання Великої палати є службовою інформацією і не можуть бути розголошені.

10. Протокол закритої частини пленарного засідання Великої палати не може бути розголошений і зберігається окремо від матеріалів справи.

11. **Рішення Суду є ухваленим Великою палатою, а його висновок - наданим, якщо за це проголосували щонайменше 10 суддів Конституційного Суду.**

Об'єднання і роз'єднання конституційних проваджень (Стаття 76)

1. Якщо до Суду надійшло декілька звернень, що стосуються того самого питання або взаємопов'язаних питань, і щодо цих звернень відкрито конституційні провадження, Сенат чи Велика палата постановляє ухвалу про об'єднання справ в одне конституційне провадження.

Якщо конституційні скарги, що стосуються того самого питання або взаємопов'язаних питань, перебувають у конституційному провадженні різних сенатів, ухвалу про їх об'єднання в одне конституційне провадження постановляє Велика палата.

У такому разі конституційні скарги, об'єднані в одне конституційне провадження, розглядає Сенат, визначений Великою палатою.

Якщо у конституційному провадженні Сенату та Великої палати перебувають різні конституційні скарги, що стосуються того самого питання або взаємопов'язаних питань, то ухвалу про їх об'єднання в одне конституційне провадження постановляє Велика палата. Об'єднані в одне конституційне провадження конституційні скарги розглядає Велика палата.

2. У разі необхідності Сенат чи Велика палата на пленарному засіданні може постановити ухвалу ***про роз'єднання конституційного провадження*** у справі в окремі конституційні провадження.

Забезпечення повноти розгляду справи (Стаття 69)

1. Колегія, Сенат, Велика палата під час підготовки справи до розгляду та конституційного провадження у справі можуть:

1) ***витребувати*** від Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Генерального прокурора, судів, інших органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, посадових осіб, підприємств, установ, організацій усіх форм власності, політичних партій, громадських об'єднань ***копії документів, матеріалів, а також відомості, що стосуються справи;***

2) ***призначати у разі потреби експертизу та залучати спеціалістів*** до участі в конституційному провадженні;

3) викликати на засідання, пленарні засідання посадових осіб, експертів, спеціалістів, свідків, представників суб'єктів звернень, громадян, участь яких необхідна для забезпечення об'єктивного і повного розгляду справи.

2. Ухилення без поважних причин від з'явлення на засідання Колегії, засідання або пленарне засідання Сенату чи Великої палати, а так само відмова надати витребувані документи, матеріали та інші відомості або їх умисне приховування мають наслідком відповідальність винних у цьому осіб за законом(встановлена статтею 73)

3. З питань, винесених на розгляд Суду, до Сенату або Великої палати **можуть подаватися письмові обґрунтовані юридичні висновки (amicus curiae)**. Суд на власний розсуд вирішує питання про долучення таких висновків до справи та їх розгляд.

Відповідальність за порушення порядку проведення пленарних засідань у Суді (Стаття 73)

1. Головуючий на пленарному засіданні Сенату чи Великої палати забезпечує додержання порядку його проведення.

2. Учасників конституційного провадження та інших присутніх у Залі засідань осіб попереджають про необхідність додержання встановленого порядку.

3. **Користуватися засобами мобільного зв'язку під час проведення пленарних засідань не дозволяється.**

4. ***Учасники конституційного провадження, перекладач, свідок, спеціаліст, експерт, інші учасники конституційного провадження, залучені Конституційним Судом до участі у справі, за неповагу до Конституційного Суду, що виразилася у злісному ухиленні від явки на засідання, пленарне засідання Сенату, Великої палати Конституційного Суду або в невідкоренні цих та інших осіб розпорядженню головуючого чи в порушенні порядку під час таких засідань, а також інші присутні у Залі засідань особи (крім суддів Конституційного Суду) за вчинення будь-яких дій, які свідчать про явну зневагу до Конституційного Суду, несуть відповідальність в порядку, визначеному законом.***

5. Дотримання порядку в Залі засідань забезпечує служба судових розпорядників Суду.

6. За ухвалою Сенату чи Великої палати судовий розпорядник **випроваджує порушника із Зали засідань.**

Адміністративна відповідальність

(ч. 5 статті 185-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення)

Неповага до Конституційного Суду України з боку учасників конституційного провадження, перекладача, свідка, спеціаліста, експерта, інших учасників конституційного провадження, залучених Конституційним Судом України до участі у справі, що виразилася у злісному

ухиленні від явки на засідання, пленарне засідання Сенату, Великої палати Конституційного Суду України або в невідкоренні цих та інших осіб розпорядженню головуєчого чи в порушенні порядку під час таких засідань, а так само вчинення будь-яких дій, які свідчать про явну зневагу до Конституційного Суду України іншими присутніми на пленарному засіданні особами (крім суддів Конституційного Суду України), -
тягнуть за собою **накладення штрафу від двадцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.**

***Невиконання законних вимог судді Конституційного Суду України,
Колегії суддів, Сенату, Великої палати Конституційного Суду України
(Стаття 188-49 Кодексу України про адміністративні правопорушення)***

Ненадання інформації або надання завідомо недостовірних документів, матеріалів, іншої недостовірної інформації на запит судді Конституційного Суду України, Колегії суддів, Сенату, Великої палати Конституційного Суду України -
тягнуть за собою **накладення штрафу від двадцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.**

Ті самі дії, вчинені повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, -
тягнуть за собою **накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.**

Мова конституційного провадження(Стаття 74)

1. Конституційне подання, конституційне звернення, **конституційна скарга подаються до Суду державною мовою.**
2. Провадження у Суді ведеться **державною мовою.**
3. Оформлення та **офіційне оприлюднення актів Суду здійснюються державною мовою.**
4. Учасники конституційного провадження, які не володіють державною мовою, мають своєчасно заявити клопотання про участь у справі перекладача. Такі учасники конституційного провадження можуть запропонувати Суду кандидатуру перекладача, надавши документи на підтвердження його кваліфікації.
5. Питання про участь перекладача вирішує Сенат чи Велика палата до початку розгляду справи, постановляючи ухвалу.

6. За завідомо неправильний переклад або за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків перекладач несе кримінальну відповідальність, а за невиконання інших обов'язків - відповідальність, встановлену законом.

Конфлікт інтересів та відвід (самовідвід) Судді (Стаття 60)

1. Суддя Конституційного Суду не може брати участі у підготовці, розгляді та прийнятті рішень, виконувати інші повноваження у питаннях, щодо яких у нього наявний реальний чи потенційний конфлікт інтересів.

2. У разі наявності у судді Конституційного Суду реального чи потенційного конфлікту інтересів він повинен протягом одного робочого дня письмово поінформувати про це Суд та заявити самовідвід.

3. *З тих самих підстав відвід судді Конституційного Суду можуть заявити особи, які є учасниками конституційного провадження.*

4. Відвід (самовідвід) застосовується, зокрема, якщо:

- 1) Суддя безпосередньо або опосередковано заінтересований у результаті розгляду справи;
- 2) Суддя є членом сім'ї або близьким родичем осіб, які беруть участь у справі;
- 3) є інші обставини, що викликають сумнів в об'єктивності та неупередженості Судді.

5. Заява про відвід (самовідвід) подається у письмовій формі та розглядається Судом у порядку, встановленому Регламентом.

Примітка. Терміни «реальний конфлікт інтересів», «потенційний конфлікт інтересів» вживаються у значенні, наведеному в Законі України «Про запобігання корупції».

Відкриття конституційного провадження у справі (Стаття 61)

1. Питання щодо відкриття конституційного провадження у справі вирішуються на засіданнях колегій, сенатів, Великої палати.

2. Ухвалу про відкриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням, конституційним зверненням постановляє:

- 1) Колегія;
- 2) Велика палата - у разі незгоди з ухвалою Колегії про відмову у відкритті конституційного провадження у справі.

3. Ухвалу про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою постановляє:

1) Колегія;

2) Сенат - у разі незгоди з ухвалою Колегії про відмову у відкритті конституційного провадження у справі, постановленою неодностайно.

4. Ухвалу про відкриття конституційного провадження у справі або про відмову у відкритті конституційного провадження у справі Колегія постановляє не пізніше одного місяця з дня визначення Судді-доповідача. Зазначений строк може бути подовжено на засіданні Великої палати за клопотанням Судді-доповідача чи головуючого в Сенаті.

5. Справу, за якою відкрито конституційне провадження, розглядає відповідно Сенат або Велика палата на пленарному засіданні в порядку та строк, встановлені цим Законом.

6. Дату розгляду справи Сенатом, Великою палатою визначає відповідно Голова Суду, заступник Голови Суду.

7. Суб'єкт звернення має бути повідомлений про відкриття конституційного провадження у справі в десятиденний строк з дня постановлення ухвали про відкриття конституційного провадження у справі.

Підстави для відмови у відкритті конституційного провадження у справі (Стаття 62)

1. Підставами для відмови у відкритті конституційного провадження у справі є:

1) *звернення до Суду неналежним суб'єктом;*

2) *неналежність до повноважень Суду питань, порушених у конституційному поданні, конституційному зверненні, конституційній скарзі;*

3) невідповідність конституційного подання чи конституційного звернення вимогам, передбаченим цим Законом;

4) *неприйнятність конституційної скарги;*

5) втрата чинності актом (його окремими положеннями), щодо якого порушено питання відповідності Конституції України, крім випадків, передбачених ч. 2 ст. 8 цього Закону;

6) *наявність рішення, висновку Суду щодо того самого предмета конституційного подання, конституційного звернення, конституційної скарги, а також ухвал Суду про відмову у відкритті конституційного провадження у справі або про закриття конституційного провадження у справі, якщо їх постановлено на підставі пунктів 1, 2 цієї частини.*

		<p style="text-align: center;">Припинення розгляду звернень до Суду (Стаття 63)</p> <p>1. Звернення до Суду безвідносно до його форми може бути відкликане за письмовою заявою суб'єкта звернення, який його подав до Суду, в будь-який час після відкриття конституційного провадження, але до переходу Суду в закриту частину пленарного засідання для ухвалення рішення чи надання висновку.</p> <p>2. Ухвалу про закриття конституційного провадження у справі за зверненням, стосовно якого подано заяву про відкликання, постановляє:</p> <p>1) Велика палата на пленарному засіданні - у справах за конституційним поданням, конституційним зверненням, а також за конституційною скаргою (у разі відмови Сенату від розгляду справи на розсуд Великої палати);</p> <p>2) Сенат на пленарному засіданні - у справах за конституційною скаргою.</p> <p>3. Якщо Сенат чи Велика палата вважає, що порушені у конституційній скарзі питання мають особливе суспільне значення для захисту прав людини, Суд може відмовити у припиненні розгляду такої скарги навіть у разі подання суб'єктом права на конституційну скаргу заяви про її відкликання.</p> <p>4. Сенат чи Велика палата закриває конституційне провадження у справі, якщо під час пленарного засідання будуть виявлені підстави для відмови у відкритті конституційного провадження, передбачені статтею 62 цього Закону.</p> <p style="text-align: center;">Забезпечення конституційної скарги (Стаття 78)</p> <p>1. При розгляді конституційної скарги Велика палата, у виняткових випадках, з власної ініціативи може вжити заходів щодо забезпечення конституційної скарги, видавши забезпечувальний наказ, який є виконавчим документом.</p> <p>2. Підставою для забезпечення конституційної скарги є необхідність запобігти незворотнім наслідкам, що можуть настати у зв'язку з виконанням остаточного судового рішення.</p> <p>3. Способом забезпечення конституційної скарги є встановлення тимчасової заборони вчиняти певну дію.</p> <p>4. Забезпечувальний наказ втрачає чинність з дня ухвалення рішення або постановлення ухвали про закриття конституційного провадження у справі.</p>
--	--	---

22 лютого 2018 року Постановою Конституційного Суду України від № 1-пс/2018 був ухвалений на спеціальному пленарному засіданні Регламент Конституційного Суду України (далі – Регламент КС України). Відповідно до § 46 Регламенту КС України деталізовані заходи щодо забезпечення конституційної скарги, що не були прописані в Законі України № 2136-19, а саме:

- конкретизовані вимоги до форми та змісту забезпечувального наказу через зазначення реквізитів: 1) назва і дата видачі забезпечувального наказу; 2) найменування органу, який видав забезпечувальний наказ; 3) прізвища суддів Конституційного Суду, які брали участь у засіданні; 4) прізвище, ім'я, по батькові або повна назва суб'єкта права на конституційну скаргу, місце його проживання (перебування) або місцезнаходження; 5) посилання на положення Закону, згідно з якими видано забезпечувальний наказ; 6) резолютивна частина, що передбачає забезпечувальні заходи; 7) орган, посадова особа, на яких покладено виконання забезпечувального наказу; 8) підписи суддів Конституційного Суду, які голосували "за" та "проти" видання забезпечувального наказу (п. 2§ 46 Регламенту КС України);

- конкретизовані дії щодо виконання забезпечувального наказу: після його підписання невідкладно направляється до органу, посадовій особі, на яких покладено його виконання, та суб'єкту права на конституційну скаргу (п. 3 § 46 Регламенту КС України);

- визначено на кого покладається контроль за виконанням забезпечувального наказу (на Секретаріат) та **подальші дії у разі його невиконання:** негайне повідомлення про факт невиконання певних посадових осіб Суду (Голову Суду, за його відсутності - заступника Голови Суду або Суддю, який виконує обов'язки Голови Суду) та Суддю-доповідача у справі для винесення питання на обговорення Суду та прийняття рішення щодо реагування відповідно до законодавства (п.4§ 46 Регламенту КС України).

Ухвалення рішення і надання висновку Судом (Стаття 88)

1. Суд ухвалює рішення і надає висновок іменем України.
2. Суд ухвалює рішення, надає висновок **на закритій частині пленарного засідання** Сенату, Великої палати **поіменним голосуванням суддів** Конституційного Суду, які розглядали справу.

3. Пропозиції суддів Конституційного Суду до проекту рішення чи висновку ставляться на голосування у порядку надходження.

4. Під час ухвалення рішення, надання висновку *Суддя не має права утримуватися від голосування.*

5. *Рішення і висновки Суду підписують окремо* судді Конституційного Суду, *які голосували на їх підтримку*, і судді Конституційного Суду, *які голосували проти. Рішення чи висновок Суду є остаточним і не може бути оскарженим.*

Суддя Конституційного Суду обов'язково підписує рішення чи висновок Суду.

6. *Суд надсилає рішення, висновок учаснику конституційного провадження не пізніше наступного робочого дня після ухвалення рішення* чи надання висновку.

Офіційне оприлюднення та опублікування актів Суду (Стаття 94)

1. Оприлюднення всіх актів Суду за результатами конституційного провадження здійснюється на офіційному веб-сайті Суду або в окремих випадках за ухвалою Суду - в Залі засідань Суду, але не пізніше наступного робочого дня після їх ухвалення. Опублікування акта Суду разом з окремою думкою Судді здійснюється у "Віснику Конституційного Суду України" та інших офіційних друкованих виданнях України.

2. Процедура і порядок офіційного оприлюднення актів Суду в Залі засідань Суду та на офіційному веб-сайті Суду встановлює Регламент.

Порядок виконання рішень та висновків Суду(Стаття 97)

1. Суд у рішенні, висновку може встановити порядок і строки їх виконання, а також зобов'язати відповідні державні органи забезпечити контроль за виконанням рішення, додержанням висновку.

2. *Суд може вимагати від відповідних органів письмове підтвердження виконання рішення, додержання висновку.*

Відповідальність за невиконання актів Суду(Стаття 98)

За невиконання рішень та недодержання висновків Суду настає відповідальність згідно із законом.

Кримінальна відповідальність

Невиконання судового рішення

(Стаття 382 Кримінального кодексу України)

1. Умисне невиконання вироку, рішення, ухвали, постанови суду, що набрали законної сили, або перешкоджання їх виконанню -

карається штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк до трьох років.

2. Ті самі дії, вчинені службовою особою, -

караються штрафом від семисот п'ятдесяти до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені службовою особою, яка займає відповідальне чи особливо відповідальне становище, або особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею, або якщо вони заподіяли істотну шкоду охоронюваним законом правам і свободам громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб, -

караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

4. Умисне невиконання службовою особою рішення Європейського суду з прав людини, рішення Конституційного Суду України та умисне недодержання нею висновку Конституційного Суду України -

карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Розділ V. Перегляд судових рішень Європейським Судом з прав людини

№ п/п	Питання	Зміст статей нормативно-правових актів
1.	Суд, що здійснює перегляд та його склад	<p>Європейський суд з прав людини (далі «Суд»), який функціонує на постійній основі (Ст. 19 Конвенції).</p> <p><i>Нова редакція Регламенту Суду набула чинності з 1 січня 2016 року та включає зміни, прийняті на пленарному засіданні Суду 1 червня і 5 жовтня 2015 року. Усі додаткові тексти і оновлення будуть опубліковані на веб-сайті Суду (www.echr.coe.int), автентичність перекладу Регламенту не засвідчена (офіційний автентичний переклад на сайті Верховної Ради України відсутній).</i></p> <p style="text-align: center;">Правило 1 Регламенту Суду</p> <p style="text-align: center;">Визначення</p> <p>Для цілей цього Регламенту, якщо контекстом не вимагається інше:</p> <p>a) термін «Конвенція» означає Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод та Протоколи до неї;</p> <p>b) поняття «Пленарне засідання Суду» означає пленарне засідання Європейського суду з прав людини;</p> <p>c) термін «Велика палата» означає Велику палату у складі сімнадцяти суддів, створену відповідно до частини 1 статті 26 Конвенції;</p> <p>d) термін «Секція» означає Палату, створену на Пленарному засіданні Суду на встановлений строк відповідно до пункту b) статті 25 Конвенції, а вираз «Голова Секції» означає суддю, обраного на Пленарному засіданні Суду відповідно до пункту c) статті 25 Конвенції на посаду Голови такої Секції;</p> <p>e) термін «Палата» означає будь-яку палату у складі семи суддів, створену відповідно до частини 1 статті 26 Конвенції, а вираз «Голова палати» означає суддю, що головує в такій Палаті;</p> <p>f) термін «Комітет» означає Комітет у складі трьох суддів, створений відповідно до частини 1 статті 26 Конвенції, а вираз «Голова Комітету» означає суддю, що головує в такому Комітеті;</p> <p>g) термін «одноособовий склад Суду» означає суддю, який засідає одноособово відповідно до частини 1 статті 26 Конвенції;</p>

		<p>h) термін «Суд» означає Пленарне засідання Суду, Велику палату, Секцію, Палату, Комітет, суддю або колегію у складі п'яти суддів, про яку йдеться в частині 2 статті 43 Конвенції;</p> <p>i) вираз «суддя ad hoc» означає будь-яку особу, обрану відповідно до частини 4 статті 26 Конвенцій і згідно з правилом 29 цього Регламенту, для розгляду справи у складі Великої Палати або Палати;</p> <p>j) терміни «суддя» і «судді» означають суддів, обраних Парламентською Асамблеєю Ради Європи, або суддів ad hoc;</p> <p>k) термін «суддя-доповідач» означає суддю, призначеного виконувати завдання, передбачені в правилах 48 та 49 цього Регламенту;</p> <p>l) термін «позасудовий доповідач» означає члена Секретаріату, уповноваженого допомагати на засіданнях судді, який засідає одноособово, як передбачено в частині 2 статті 24 Конвенції;</p> <p>m) термін «делегат» означає суддю, призначеного Палатою для участі в делегації, а вираз «голова(керівник) делегації» означає делегата, якого Палата призначає керівником своєї делегації;</p> <p>n) термін «делегація» означає орган, до складу якого входять делегати, членів Секретаріату Суду чи будь-які інші особи, яких Палата призначила допомагати делегації в її роботі;</p> <p>o) термін «Секретар» означає Секретаря Суду або секретаря Секції, відповідно до контексту;</p> <p>р) терміни «сторона» і «сторони» означають:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Договірні Сторони, які є заявниками чи відповідачами; - заявника (особу, неурядову організацію чи групу осіб), що подали скаргу(заяву) відповідно до статті 34 Конвенції; <p>q) вираз «третя сторона» означає будь-яку Договірну сторону чи будь-яку заінтересовану особу, або Комісара Ради Європи з прав людини, яка як передбачено в частинах 1, 2 та 3 статті 36 Конвенції, здійснила право подавати свої письмові зауваження та брати участь у слуханні або якій було запропоновано зробити це;</p> <p>r) термін «слухання» (в однині та множині) означає усне провадження, яке здійснюється для вирішення питання про прийнятність заяви та/або розгляд її по суті у зв'язку з вимогою про перегляд рішення Суду, надання консультативного висновку, надання тлумачення рішення Суду за запитом однієї із сторін чи Комітету Міністрів, або з питань невиконання зобов'язань, клопотання про які передаються в Суд згідно з частиною 4 статті 46 Конвенції;</p>
--	--	--

		<p>s) вираз «Комітет міністрів» означає Комітет міністрів Ради Європи;</p> <p>t) вирази «колишній Суд» та «Комісія» означають, відповідно, Європейський суд та Європейську комісію з прав людини, що були створені згідно з колишньою статтею 19 Конвенції.</p> <p>Одноособовий склад Суду, комітети, палати та Велика палата (Стаття 26 Конвенції)</p> <p>1. Для розгляду переданих йому справ Суд засідає у складі одного судді, комітетами у складі трьох суддів, палатами у складі семи суддів і Великою палатою у складі сімнадцяти суддів. Палати Суду створюють комітети на встановлений строк.</p> <p>2. За клопотанням пленарного засідання Суду Комітет Міністрів може, одностайним рішенням і на встановлений строк, зменшити кількість суддів у палатах до п'яти.</p> <p>3. Коли суддя засідає одноособово, він не розглядає жодної заяви проти Високої Договірної Сторони, від якої цього суддю було обрано.</p> <p>4. Суддя, обраний від Високої Договірної Сторони, яка є стороною у справі, є <i>ex officio</i> членом палати або Великої палати. У разі відсутності такого судді або якщо він не може брати участь у засіданнях, Голова Суду вибирає зі списку, поданого заздалегідь цією Стороною, особу, яка засідає як суддя.</p> <p>5. До складу Великої палати входять також Голова Суду, заступники Голови, голови палат та інші судді, яких визначено відповідно до Регламенту Суду. Якщо справа передається до Великої палати згідно зі статтею 43, у Великій палаті не може засідати жодний суддя з палати, яка постановила рішення у справі, за винятком голови палати і судді, який засідав від заінтересованої Високої Договірної Сторони.</p>
2.	Процесуальний засіб звернення	<p>1. Міждержавна заява (Правило 46 Регламенту Суду)</p> <p>подається до Секретаріату Суду і має містити:</p> <p>a) найменування Договірної Сторони, проти якої подається заява;</p> <p>b) виклад фактів;</p> <p>c) виклад стверджуваного порушення (порушень) Конвенції та відповідних аргументів;</p> <p>d) підтвердження відповідності критеріям прийнятності (вичерпання національних засобів захисту та правило щодо шестимісячного строку), викладених у частині 1 статті 35 Конвенції ;</p> <p>e) предмет заяви та загального зазначення вимог справедливої сатисфакції, згідно зі статтею 41 Конвенції, від імені сторони чи сторін, що вважають себе потерпілими; та</p>

- f) прізвище та адресу особи (осіб), призначених як уповноважені; і має супроводжуватися(до заяви додаються):
- g) копіями будь-яких відповідних документів, зокрема рішень - судових чи несудових— стосовно предмета заяви.

2. Індивідуальна заява (Правило 47 Регламенту Суду)

1. Кожна заява, відповідно до статті 34 Конвенції, подається на бланку, наданому Секретаріатом, якщо Суд не вирішить інакше (електронний формуляр заяви до Європейського Суду з прав людини <http://www.ombudsman.gov.ua/ua/page/secretariat/international-cooperation/international-instruments/dokumenti-pri-zvernenni-do-yevropejskogo-sudu-z-prav-lyudini-2016-r.html>)

Заява повинна містити всю інформацію, яка вимагається у відповідних частинах формуляру.

В ній мають бути зазначені:

- (a) ім'я, дата народження, громадянство та адреса заявника і, якщо заявник є юридичною особою, повна назва, дата створення чи реєстрації, офіційний реєстраційний номер (за наявності) та офіційна адреса;
- (b) якщо у заявника є представник, його ім'я, рід занять, адреса, номери телефону і факсу та електронна адреса;
- (c) найменування Договірної Сторони або Сторін, проти яких подається заява;
- (d) стислий і розбірливий виклад фактів;
- (e) стислий і розбірливий виклад стверджуваного порушення (порушень) Конвенції та відповідних аргументів;
- (f) стислий виклад інформації про дотримання заявником умов прийнятності, викладених у статті 35 § 1 Конвенції.

2. (a) Інформація, вказана вище в пунктах з 1 (d) по 1 (f) і викладена у відповідній частині формуляру, має бути достатньою для того, щоб Суд міг визначити суть та обсяг заяви, не звертаючись до інших документів;

(b) Проте, заявник може доповнити цю інформацію у вигляді додатків до формуляру з викладом подробиць щодо фактів, стверджуваних порушень Конвенції та відповідних аргументів. Ця інформація повинна бути викладена не більше, ніж на 20-ти сторінках.

3.1. Формуляр повинен бути підписаний заявником чи його представником. До нього слід додати:

- (a) копії документів щодо судових та інших рішень чи заходів, на які скаржиться заявник;
- (b) копії документів та рішень, які показують, що заявник використав усі внутрішні засоби правового захисту, а також дотримався терміну, вказаного у статті 35 § 1 Конвенції;
- (c) за наявності, копії документів стосовно будь-якої іншої процедури міжнародного розслідування чи врегулювання, які мають відношення до справи;
- (d) якщо у заявника є представник, оригінал довіреності, підписаний заявником.

3.2. Документи, які додаються на підтримку заяви, повинні бути надані в хронологічному порядку, пронумеровані та чітко позначені.

4. Заявники, які не бажають оприлюднення перед громадськістю даних про свою особу, мають це зазначити і також викласти підстави, які б виправдовували такий відступ від загального правила про вільний доступ громадськості до інформації щодо провадження в Суді. Суд може задовольнити запит про анонімність або надати її з власної ініціативи.

5. Якщо вимоги, викладені в пунктах 1, 2 і 3 цієї статті, не були дотримані, Суд не розглядатиме заяву.

Винятками є наступні випадки:

- (a) якщо заявник надав ґрунтовні пояснення про причини невиконання цих вимог;**
- (b) якщо заява містить запит про вжиття термінових заходів;**
- (c) якщо Суд прийме відповідне рішення з власної ініціативи або на прохання заявника.**

5.2. В усякому разі, Суд може звернутися до заявника в будь-якій формі та будь-яким способом за наданням додаткової інформації чи документів у визначений Судом термін.

6. (a) Датою подання заяви, відповідно до статті 35 § 1 Конвенції, є дата, коли формуляр, що відповідає всім вимогам цієї статті, був надісланий на адресу Суду. Датою відправлення вважатиметься дата поштового штемпеля.

(b) Незважаючи на це, Суд може, якщо вважатиме це виправданим, вирішити, що датою подання заяви повинна вважатися інша дата.

7. Заявники повинні інформувати Суд про зміни їхньої адреси чи будь-яких обставин, що мають відношення до заяви.

3.	<p>Ініціатор (заявник) перегляду та його статус: права, обов'язки</p>	<p>1. будь-яка особа; 2. неурядова організація; 3. групи осіб, що вважають себе потерпілими від порушення однією з Високих Договірних Сторін прав.</p> <p style="text-align: center;">Обов'язки заявника:</p> <ul style="list-style-type: none"> - оформити заяву згідно вимог Конвенції та Регламенту Суду, відповідно до умов прийнятності; - надати інформацію, особливо документи і рішення, що змогли б довести відповідність критеріям прийнятності (вичерпання національних засобів правового захисту і правило щодо шестимісячного строку), викладеним у частині 1 статті 35 Конвенції; - зазначити, чи подали вони свої скарги на розгляд за будь-якою іншою процедурою міжнародного розслідування чи врегулювання; - мають повідомляти Суд про будь-які зміни щодо адреси та інших обставин, які стосуються заяви; - обов'язок сприяти заходам Суду (сприяти провадженню у справі, і зокрема вживати тих заходів у межах своїх повноважень, вжити яких Суд вважає за необхідне для належного здійснення правосуддя. Цей обов'язок також стосується Договірної держави, яка не є стороною у справі, але сприяння якої потребується у справі). (<i>Правило 44А Регламенту Суду</i>); - виконувати розпорядження Суду (у разі якщо сторона не виконує розпорядження Суду стосовно здійснення провадження у справі, голова палати може вжити заходів, вжиття яких він вважає доцільним у такій ситуації) (<i>Правило 44В Регламенту Суду</i>); - забезпечувати ефективну участь (У разі якщо сторона не подає доказів чи інформації, якої зажадав Суд, або, з власної ініціативи, не повідомляє інформацію, яка має стосунок до справи, або якимсь іншим чином не бере ефективну участь у провадженні, Суд може сформулювати відповідні висновки, які, на його думку, впливають з таких обставин) (<i>Правило 44С Регламенту Суду</i>); - здійснювати доречні подання у справі (якщо подання представника сторони мають образливий, несерйозний, сутяжницький характер, вводять в оману або є надто багатослівними, голова палати може не допустити такого представника до участі в провадженні у справі, відмовитися прийняти всі чи частину таких подань або видати будь-яке інше розпорядження, яке він вважає доцільним у такій ситуації, не порушуючи вимог частини 3 статті 35 Конвенції) (<i>Правило 44D Регламенту Суду</i>); - тощо.
----	--	---

Права заявника:

- заявники, які не бажають розкривати свою особу перед громадськістю, мають це зазначити і також викласти причини на виправдання такого відступу від звичайного порядку доступу громадськості до інформації щодо провадження в Суді. Голова палати може надати дозвіл на анонімність у виняткових і належним чином виправданих випадках (*Правило 47 Регламенту Суду*);
- не підтримати заяву (згідно з пунктом а) частини 1 статті 37 Конвенції, якщо заявник (Договірна держава або окрема особа) не підтримує подану заяву, палата може вилучити таку заяву з реєстру Суду, відповідно до правила 43 цього Регламенту) (*Правило 44Е Регламенту Суду*)
- заявити клопотання про передання справи на розгляд Великої палати відповідно до ст.43 Конвенції (у виняткових випадках, упродовж трьох місяців від дати ухвалення рішення палатою надіслати до канцелярії письмове клопотання щодо передання справи на розгляд Великої палати. У своєму клопотанні сторона має зазначити важливе питання, що стосується тлумачення або застосування Конвенції чи протоколів до неї, або важливе питання загального значення, яке, на її думку, вимагає розгляду Великою палатою) (*Правило 73 Регламенту Суду*);
- заявити клопотання про тлумачення судового рішення впродовж одного року після проголошення цього рішення (Клопотання подається до Секретаріату. У ньому має бути чітко зазначено, який саме момент чи які саме моменти у викладі рішення потребують тлумачення). Попередній склад палати з власної ініціативи може прийняти рішення відхилити клопотання, мотивуючи це тим, що немає підстав для розгляду. Якщо неможливо сформувати палату в попередньому складі, голова палати доповнює або повністю формує її шляхом жеребкування (визначає додаткових суддів або новий склад Палати). Якщо палата не відхилить клопотання, секретар повідомляє про нього іншу сторону чи сторони і пропонує їм подати письмові зауваження в межах строку, встановленого головою палати. Голова палати також призначає дату слухання, якщо палата вирішить проводити його. Палата вирішує питання шляхом постановлення судового рішення) (*Правило 79 Регламенту Суду*)
- заявити клопотання про перегляд судового рішення (в разі виявлення факту, який за своїм характером міг би мати вирішальне значення і який у той час, коли проголошувалося судове рішення, був невідомий Суду і підставно не міг бути відомий цій стороні, може впродовж шестимісячного строку після того, як ця сторона дізналася про такий факт, звернутися до Суду з

клопотанням переглянути це рішення. У клопотанні має бути зазначено, яке саме рішення потребує перегляду, та має міститися інформація, необхідна для підтвердження того, що було дотримано необхідних умов. До нього додаються копії всіх підтверджувальних документів. Клопотання та підтверджувальні документи подаються до Секретаріату. Попередній склад палати з власної ініціативи може прийняти рішення відхилити клопотання, мотивуючи це тим, що немає підстав для розгляду. Якщо неможливо сформувати палату в попередньому складі, голова палати доповнює або повністю формує її шляхом жеребкування визначає додаткових суддів або новий склад Палати. Якщо палата не відхилить клопотання, Секретар повідомляє про нього іншу сторону чи сторони і пропонує їм подати письмові зауваження в межах строку, встановленого головою палати. Голова палати також призначає дату слухання, якщо палата вирішить проводити його. **Палата вирішує це питання шляхом ухвалення судового рішення (Правило 80 Регламенту Суду)**

- заявити клопотання про виправлення помилок в ухвалях і судових рішеннях впродовж одного місяця (незалежно від положень щодо перегляду судових рішень та поновлення заяв у реєстрі справ Суд може, з власної ініціативи або за клопотанням сторони, віддати проголошення ухвали або судового рішення, виправити описки, неточності в підрахунках чи явні помилки) (Правило 81 Регламенту Суду)

- заявити прохання про безоплатну правову допомогу (Голова палати може — або на прохання заявника, що подає заяву згідно зі статтею 34 Конвенції, або з власної ініціативи — надати заявникові безоплатну правову допомогу у зв'язку із наданням роз'яснень у справі з моменту, коли від Договірної Сторони — відповідача отримано письмові зауваження щодо прийнятності цієї справи, відповідно до пункту 2(b) правила 54 Регламенту Суду, або з моменту закінчення строку їх подання. За умови додержання правила 105 Регламенту Суду, якщо заявникові було надано правову допомогу у зв'язку з наданням роз'яснень у справі перед палатою, та надання такої допомоги продовжується з метою представництва заявника перед Великою палатою) (Правило 100 Регламенту Суду).

Правова допомога може бути надана лише тоді, коли голова палати переконається в тому, що:

а) вона є необхідною для належного розгляду справи Палатою;

б) заявникові бракує достатніх коштів, щоб оплатити вартість усіх або частини витрат (Правило 101 Регламенту Суду).

		<p>Для того щоб визначити, чи бракує заявникам достатніх коштів для оплати вартості всіх або частини витрат, їм необхідно заповнити бланк декларації, де мають бути зазначені дані про їхні доходи, про наявність нерухомості та фінансових зобов'язань стосовно утриманців чи про будь-які інші фінансові зобов'язання. Така декларація має бути засвідчена відповідним національним органом чи органами.</p> <p>Голова Палати може запропонувати відповідній Договірній Стороні подати свої письмові зауваження. Після отримання інформації, зазначеної вище в пунктах 1, Голова Палати вирішує, чи має бути надана правова допомога. Секретар повідомляє про це відповідні сторони(<i>Правило 102 Регламенту Суду</i>).</p> <p>Гонорари сплачуються адвокатам або іншим особам, призначеним відповідно до пункту 4 правила 36. Коли це доцільно, гонорар може бути сплачений більш як одному такому представникові.</p> <p>Правова допомога може надаватися не лише для сплати гонорарів за представництво, а може також охоплювати транспортні витрати та витрати на проживання, а також інші необхідні витрати, понесені заявником або призначеним представником(<i>Правило 103 Регламенту Суду</i>).</p> <p><i>Відповідно до Правила 104 Регламенту Суду</i> в ухвалі про надання правової допомоги секретар зазначає:</p> <ul style="list-style-type: none"> - розмір гонорарів, що мають бути сплачені відповідно до чинної розрахункової таблиці правової допомоги; - розмір судових витрат, що мають бути сплачені. <p>Якщо Голова Палати переконається в тому, що умови, викладені в правилі 101, більше не виконуються, він може в будь-який час відкликати або змінити умови використання правової допомоги (<i>Правило 105 Регламенту Суду</i>).</p>
4.	Строк оскарження до Суду	Суд може прийняти питання до розгляду тільки після того, як було вичерпано всі національні засоби правового захисту — відповідно до загальновизнаних норм міжнародного права, і впродовж шести місяців від дати прийняття остаточного рішення (<i>ч. 1 ст. 35 Конвенції</i>).
5.	Строк перегляду	Встановлені Конвенцією та Регламентом Суду.

6.	<p>Підстави звернення до Суду</p>	<p style="text-align: center;">1. Порушення права на життя: Право на життя (Стаття 2 Конвенції)</p> <p><i>1. Право кожного на життя охороняється законом. Нікого не може бути умисно позбавлено життя інакше ніж на виконання вироку суду, винесеного після визнання його винним у вчиненні злочину, за який законом передбачено таке покарання.</i></p> <p><i>2. Позбавлення життя не розглядається як таке, що його вчинено на порушення цієї статті, якщо воно є наслідком виключно необхідного застосування сили:</i></p> <p><i>a) при захисті будь-якої особи від незаконного насильства;</i></p> <p><i>b) при здійсненні законного арешту або для запобігання втечі особи, яка законно тримається під вартою;</i></p> <p><i>c) при вчиненні правомірних дій для придушення заворушення або повстання.</i></p> <p style="text-align: center;">2. Порушення заборони катування: Заборона катування (Стаття 3 Конвенції)</p> <p><i>Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню.</i></p> <p style="text-align: center;">3. Порушення заборони рабства та примусової праці: Заборона рабства та примусової праці (Стаття 4 Конвенції)</p> <p><i>1. Ніхто не може триматися в рабстві або в підневільному стані.</i></p> <p><i>2. Ніхто не може бути присилуваний виконувати примусову чи обов'язкову працю.</i></p> <p><i>3. Для цілей цієї статті значення терміна “примусова чи обов'язкова праця” не поширюється на:</i></p> <p><i>a) будь-яку роботу, виконання якої звичайно вимагається під час тримання під вартою, призначеного згідно з положеннями статті 5 цієї Конвенції, або під час умовного звільнення з-під варти; b) будь-яку службу військового характеру або, — у випадку, коли особа відмовляється від неї з релігійних чи політичних мотивів у країнах, де така відмова визнається, — службу, яка має виконуватися замість обов'язкової військової служби;</i></p> <p><i>c) будь-яку службу, яка має виконуватися у випадку надзвичайної ситуації або стихійного лиха, що загрожує життю чи благополуччю суспільства;</i></p> <p><i>d) будь-яку роботу чи службу, яка входить у звичайні громадянські обов'язки.</i></p>
----	--	---

4. Порухення права на свободу та особисту недоторканність:

Право на свободу та особисту недоторканність (Стаття 5 Конвенції)

1. Кожен має право на свободу та особисту недоторканність.

Нікого не може бути позбавлено свободи інакше ніж відповідно до процедури, встановленої законом, і в таких випадках, як:

a) законне ув'язнення особи після її засудження компетентним судом;

b) законний арешт або затримання особи за невиконання законної вимоги суду або для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, передбаченого законом;

c) законний арешт або затримання особи, здійснені з метою припровадження її до встановленого законом компетентного органу на підставі обгрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення або якщо є розумні підстави вважати за необхідне запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення;

d) затримання неповнолітнього на підставі законного рішення з метою застосування наглядових заходів виховного характеру або законне затримання неповнолітнього з метою припровадження його до встановленого законом компетентного органу;

e) законне затримання осіб для запобігання поширенню інфекційних захворювань, законне затримання психічнохворих, алкоголіків або наркоманів чи бродяг;

f) законний арешт або затримання особи, здійснені з метою запобігання її незаконному в'їзду в країну, чи особи, щодо якої вживаються заходи з метою депортації або екстрадиції.

2. Кожного заарештованого має бути негайно поінформовано зрозумілою для нього мовою про підстави його арешту і про будь-яке обвинувачення проти нього.

3. Кожен, кого заарештовано або затримано згідно з положеннями підпункту c пункту 1 цієї статті, має негайно постати перед суддею чи іншою службовою особою, якій закон надає право здійснювати судову владу, і має право на судовий розгляд упродовж розумного строку або на звільнення до початку судового розгляду. Таке звільнення може бути обумовлене гарантіями явки в судові засідання.

4. Кожен, кого позбавлено свободи внаслідок арешту або затримання, має право на судовий розгляд, при якому суд без зволікання встановлює законність затримання і приймає рішення про звільнення, якщо затримання є незаконним.

5. Кожен, хто є потерпілим від арешту або затримання на порушення положень цієї статті, має захищене позовом право на відшкодування.

**5. Порушення права на справедливий судовий розгляд:
Право на справедливий судовий розгляд (Стаття 6 Конвенції)**

1. Кожен при вирішенні питання щодо його цивільних прав та обов'язків або при встановленні обґрунтованості будь-якого кримінального обвинувачення, висунутого проти нього, має право на справедливий і відкритий розгляд упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом. Судове рішення проголошується публічно, але преса і публіка можуть не допускатися в зал засідань протягом усього судового розгляду або якоїсь його частини в інтересах збереження моралі, громадського порядку або національної безпеки в демократичному суспільстві, якщо того вимагають інтереси неповнолітніх або захист приватного життя сторін чи в разі крайньої необхідності, якщо, на думку суду, в особливих випадках публічність розгляду може зашкодити інтересам правосуддя.

2. Кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення вважається невинуватим доти, доки його вину не буде доведено згідно із законом.

3. Кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, має щонайменше такі права:

a) бути негайно і детально поінформованим зрозумілою для нього мовою про характер і причину обвинувачення проти нього;

b) мати достатньо часу й можливостей для підготовки свого захисту;

c) захищати себе особисто чи використовувати правову допомогу захисника, обраного на власний розсуд, або — якщо він не має достатніх коштів для оплати правової допомоги захисника — одержувати таку допомогу безоплатно, якщо цього вимагають інтереси правосуддя;

d) допитувати свідків обвинувачення або вимагати їхнього допиту, а також вимагати виклику і допиту свідків захисту на тих самих умовах, що й свідків обвинувачення;

e) якщо він не розуміє мову, яка використовується у суді, або не розмовляє нею, — отримувати безоплатну допомогу перекладача.

6. Застосування покарання без закону

Ніякого покарання без закону (Стаття 7 Конвенції)

1. Нікого не може бути визнано винним у вчиненні кримінального правопорушення на підставі будь-якої дії або бездіяльності, яка на час її вчинення не становила кримінального правопорушення за національними законами або за міжнародним правом. Не може також призначатися покарання, тяжче від того, яке застосовувалося на час вчинення кримінального правопорушення.

2. Ця стаття не стоїть на перешкоді судовому розглядові і покаранню будь-якої особи за будь-які дії чи бездіяльність, які на час їх вчинення становили кримінальне правопорушення згідно із загальними принципами права, визнаними цивілізованими націями.

7. Порушення права на повагу до приватного і сімейного життя

Право на повагу до приватного і сімейного життя (Стаття 8 Конвенції)

1. Кожен має право на повагу до його приватного і сімейного життя, до житла і до таємниці кореспонденції.

2. Органи державної влади не можуть втручатися у здійснення цього права інакше ніж згідно із законом і коли це необхідно в демократичному суспільстві в інтересах національної і громадської безпеки або економічного добробуту країни, з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або з метою захисту прав і свобод інших осіб.

8. Порушення свободи думки, совісті і віросповідання

Свобода думки, совісті і віросповідання (Стаття 9 Конвенції)

1. Кожен має право на свободу думки, совісті і віросповідання; це право включає свободу змінювати свою релігію або свої переконання, а також свободу сповідувати свою релігію або переконання як одноособово, так і спільно з іншими, прилюдно чи приватно, в богослужінні, ученні, виконанні та дотриманні релігійних і ритуальних обрядів.

2. Свобода сповідувати релігію або переконання підлягає лише таким обмеженням, які встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах громадської безпеки, для охорони громадського порядку, здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

9. Порушення свободи вираження поглядів
Свобода вираження поглядів (Стаття 10 Конвенції)

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.

2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для охорони порядку або запобігання злочинам, для охорони здоров'я або моралі, для захисту репутації або прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду і є необхідними в демократичному суспільстві.

10. Порушення свободи зібрань та об'єднання
Свобода зібрань та об'єднання (Стаття 11 Конвенції)

1. Кожен має право на свободу мирних зібрань та на свободу об'єднання з іншими, включаючи право створювати профспілки і вступати до них для захисту своїх інтересів.

2. Здійснення цих прав не підлягає жодним обмеженням, за винятком тих, які встановлені законом в інтересах національної або громадської безпеки, для охорони порядку або запобігання злочинам, для охорони здоров'я або моралі чи з метою захисту прав і свобод інших осіб і є необхідними в демократичному суспільстві. Ця стаття не перешкоджає запровадженню законних обмежень на здійснення цих прав особами, що входять до складу збройних сил, поліції або органів державного управління.

11. Порушення права на шлюб
Право на шлюб (Стаття 12 Конвенції)

Чоловіки та жінки, які досягли шлюбного віку, мають право на шлюб і створення сім'ї згідно з національними законами, які регулюють здійснення цього права.

Право на шлюб Стаття 23 Сімейного кодексу України

1. Право на шлюб мають особи, які досягли шлюбного віку.

2. За заявою особи, яка досягла шістнадцяти років, за рішенням суду їй може бути надано право на шлюб, якщо буде встановлено, що це відповідає її інтересам.

		<p style="text-align: center;">Шлюбний вік Стаття 22 Сімейного кодексу України</p> <p>1. Шлюбний вік для чоловіків та жінок встановлюється у вісімнадцять років.</p> <p>2. Особи, які бажають зареєструвати шлюб, мають досягти шлюбного віку на день реєстрації шлюбу.</p> <p style="text-align: center;">12. Порухення права на ефективний засіб правого захисту (можливе у комплексі з порушенням інших статей Конвенції)</p> <p style="text-align: center;">Право на ефективний засіб правого захисту (Стаття 13 Конвенції)</p> <p><i>Кожен, чий права і свободи, викладені в цій Конвенції, порушуються, має право на ефективний засіб правого захисту у відповідному національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, що діяли як офіційні особи.</i></p> <p style="text-align: center;">13. Порухення заборони дискримінації (можливе у комплексі з порушенням інших статей Конвенції)</p> <p style="text-align: center;">Заборона дискримінації (Стаття 14 Конвенції)</p> <p><i>Здійснення прав і свобод, викладених у цій Конвенції, гарантується без будь-якої дискримінації за ознакою статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного або соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження або інших обставин.</i></p> <p style="text-align: center;">14. Порухення обмеження щодо політичної діяльності іноземців Обмеження щодо політичної діяльності іноземців (Стаття 16 Конвенції)</p> <p><i>Ніщо в статтях 10, 11 і 14 не може розглядатися як таке, що перешкоджає запровадженню Високими Договірними Сторонами обмежень щодо політичної діяльності іноземців.</i></p>
7.	Юрисдикція Суду	<p>Юрисдикція Суду поширюється на всі питання тлумачення і застосування Конвенції та протоколів до неї, подані йому на розгляд відповідно до статей 33, 34, 46 і 47 Конвенції.</p> <p>У випадку виникнення спору щодо юрисдикції Суду спір вирішується Судом (ст. 32 Конвенції).</p>
8.	Повноваження Суду	<p>Суд не розглядає жодної індивідуальної заяви, поданої згідно зі статтею 34 Конвенції, якщо вона:</p> <p>а) є анонімною; або</p> <p>б) за своєю суттю є ідентичною до заяви, що вже була розглянута Судом чи була подана на розгляд до іншого міжнародного органу розслідування чи врегулювання, і якщо вона не містить нових фактів у справі та відхиляє будь-яку заяву, яку він вважає неприйнятною згідно з статтею 35 Конвенції на будь-якій стадії провадження у справі (ч. ч.2, 4 ст. 35 Конвенції).</p>

Суд може:

1. брати справу до розгляду лише після того, як було вичерпано всі національні засоби юридичного захисту, згідно із загальноновизнаними принципами міжнародного права, і впродовж шести місяців від дати постановлення остаточного рішення на національному рівні (*ч. 1 ст. 35 Конвенції*);

2. оголосити заяву неприйнятною на будь-якій стадії провадження у справі якщо вона:

а) що ця заява несумісна з положеннями Конвенції або протоколів до неї, явно необгрунтована або є зловживанням правом на подання заяви; або

б) що заявник не зазнав суттєвої шкоди, якщо тільки повага до прав людини, гарантованих Конвенцією і протоколами до неї, не вимагає розгляду заяви по суті, а також за умови, що на цій підставі не може бути відхилена жодна справа, яку національний суд не розглянув належним чином (*п. а) ч. 1 ст. 28, ч.ч. 3, 4 ст. 35 Конвенції*);

3. вилучити заяву із реєстру справ, якщо таке рішення може бути прийняте без додаткового вивчення на будь-якій стадії провадження якщо обставини справи дозволяють дійти висновку, що:

- заявник не має наміру й далі підтримувати свою заяву;

- спір уже вирішено;

- на будь-якій іншій підставі, встановленій Судом, подальший розгляд заяви не є виправданим (*ч. 1 ст. 37 Конвенції*).

- у разі досягнення дружнього врегулювання (*ч. 3 ст. 39 Конвенції*);

4. продовжити розгляд заяви, якщо цього вимагає повага до прав людини, визначених у Конвенції та протоколах до неї (*ч. 1 ст. 37 Конвенції*);

5. поновити заяву в реєстрі справ, якщо він вважає, що це виправдано обставинами (*ч. 2 ст. 37 Конвенції*);

6. оголосити заяву прийнятною і одночасно постановити рішення по суті, якщо покладене в основу справи питання щодо тлумачення або застосування Конвенції чи протоколів до неї є предметом усталеної практики Суду (*п. б) ч.1 ст. 28 35 Конвенції*);

7. прийняти рішення щодо прийнятності та суті заяв Палатою:

а) індивідуальних заяв, поданих згідно зі статтею 34 Конвенції, якщо згідно зі статтею 27 чи статтею 28 не прийнято жодного рішення, або згідно зі статтею 28 не постановлено жодного рішення по суті (*ч. 1 ст. 29 Конвенції*);

б) міждержавних заяв, поданих згідно зі статтею 33 Конвенції (*ч. 2 ст. 29 Конвенції*);

8. при цьому Суд розглядає справу разом з представниками сторін і, у разі необхідності, проводить розслідування, для ефективного здійснення якого заінтересовані Високі Договірні Сторони створюють усі необхідні умови (ст. 38 Конвенції);

9. надати себе у розпорядження заінтересованих сторін для забезпечення дружнього врегулювання спору на основі поваги до прав людини, як їх визначає Конвенція та протоколи до неї; процедура є конфіденційною (ч.ч. 1, 2 ст. 39 Конвенції); слухання проводяться у відкритому засіданні, якщо Суд за виняткових обставин не вирішить інакше. Доступ до документів, переданих до канцелярії, є відкритим, якщо Голова Суду не вирішить інакше (ст. 40 Конвенції);

10. відмовитися від розгляду справи на користь Великої палати, якщо справа, яку розглядає палата, порушує істотні питання щодо тлумачення Конвенції чи протоколів до неї або якщо вирішення питання, яке вона розглядає, може мати наслідком несумісність із рішенням, постановленим Судом раніше, палата може в будь-який час до постановлення свого рішення відмовитися від розгляду справи на користь Великої палати, якщо жодна зі сторін у справі не заперечує проти цього (ст. 30 Конвенції);

11. Велика палата приймає рішення щодо:

a) заяв, поданих згідно зі статтею 33 чи статтею 34, якщо палата відмовляється від розгляду справи згідно зі статтею 30 або якщо справу було передано їй на розгляд згідно зі статтею 43;

b) з питань, поданих Суду Комітетом Міністрів згідно з пунктом 4 статті 46; та

c) розглядає запити про надання консультативних висновків, подані згідно зі статтею 47 (ст. 31 Конвенції);

12. надати справедливу сатисфакцію потерпілій стороні у разі необхідності (якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування (ст. 40 Конвенції);

13. консультативна компетенція - надавати консультативні висновки з правових питань, які стосуються тлумачення Конвенції та протоколів до неї на запит Комітету міністрів, який ухвалюється більшістю голосів представників, які мають право засідати в Комітеті. **Такі висновки не поширюються** на питання, які стосуються змісту чи обсягу прав і свобод, визначених у розділі I Конвенції та протоколах до неї, або на будь-яке інше питання, яке Суд чи Комітет міністрів можуть розглядати внаслідок будь-якого провадження, що може бути порушене відповідно до Конвенції (ст.ст. 47, 48 Конвенції).

		<p>Консультативні висновки Суду мають бути вмотивовані. Якщо консультативний висновок цілком або частково не виражає одностайної думки суддів, кожний суддя має право викласти окрему думку. Консультативні висновки Суду передаються Комітетові міністрів (ст. 49 Конвенції).</p>
9.	Рішення Суду	<p>Умотивованість рішень у справі та ухвал (Стаття 45 Конвенції)</p> <p>Рішення у справі, а також ухвали про прийнятність або неприйнятність заяв мають бути вмотивовані.</p> <p>Компетенція суддів, які засідають одноособово (Стаття 27 Конвенції)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Суддя, який засідає одноособово, може оголосити неприйнятною або вилучити з реєстру справ заяву, подану згідно зі статтею 34, якщо таке рішення може бути прийняте без додаткового вивчення. 2. Це рішення є остаточним. 3. Якщо суддя, який засідає одноособово, не оголошує заяву неприйнятною або не вилучає її з реєстру справ, то цей суддя передає її до комітету або палати для подальшого розгляду. <p>Компетенція комітетів (Стаття 28 Конвенції)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Стосовно заяви, поданої згідно зі статтею 34, комітет може одностайним голосуванням: <ol style="list-style-type: none"> а) оголосити її неприйнятною або вилучити її з реєстру справ, якщо таке рішення може бути прийняте без додаткового вивчення; або б) оголосити її прийнятною і одночасно постановити рішення по суті, якщо покладене в основу справи питання щодо тлумачення або застосування Конвенції чи протоколів до неї є предметом усталеної практики Суду. 2. Рішення та рішення по суті, передбачені пунктом 1, є остаточними. <p>Рішення палат щодо прийнятності та суті заяв (Стаття 29 Конвенції)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Якщо згідно зі статтею 27 чи статтею 28 не прийнято жодного рішення, або згідно зі статтею 28 не постановлено жодного рішення по суті, палата приймає рішення щодо прийнятності та суті індивідуальних заяв, поданих згідно зі статтею 34. Рішення щодо прийнятності може бути прийняте окремо. 2. Палата приймає рішення щодо прийнятності та суті міждержавних заяв, поданих згідно зі статтею 33. Рішення щодо прийнятності приймається окремо, якщо Суд за виняткових обставин не вирішить інакше.

		<p>3. Рішення палат стають остаточними:</p> <p>а) якщо сторони заявляють, що вони не звертатимуться з клопотанням про передання справи на розгляд Великої палати; або</p> <p>б) через три місяці від дати постановлення рішення, якщо клопотання про передання справи на розгляд Великої палати не було заявлено; або</p> <p>с) якщо колегія Великої палати відхиляє клопотання про передання справи на розгляд Великої палати згідно зі статтею 43 (<i>ст. 42, ч. ч. 2 ст. 44 Конвенції</i>)</p> <p>4. Рішення Великої палати є остаточним.</p> <p>Упродовж трьох місяців від дати постановлення рішення палатою будь-яка сторона у справі може, у виняткових випадках, звернутися з клопотанням про передання справи на розгляд Великої палати. Колегія у складі п'яти суддів Великої палати приймає таке клопотання, якщо справа порушує серйозне питання щодо тлумачення або застосування Конвенції чи протоколів до неї або важливе питання загального значення. Якщо колегія приймає клопотання, Велика палата вирішує справу шляхом постановлення судового рішення (<i>ст. 43, 44 Конвенції</i>).</p> <p>Рішення Суду, що підлягають виконанню за національним законодавством України:</p> <ul style="list-style-type: none"> - остаточне рішення Європейського суду з прав людини у справі проти України, яким визнано порушення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод; - остаточне рішення Європейського суду з прав людини щодо справедливої сатисфакції у справі проти України; - рішення Європейського суду з прав людини щодо дружнього врегулювання у справі проти України; - рішення Європейського суду з прав людини про схвалення умов односторонньої декларації у справі проти України (<i>ст. 1 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»</i>).
10.	<p>Виконання рішень Суду за національним законодавством України</p>	<p>Обов'язкова сила судових рішень та їх виконання (<i>Стаття 46 Конвенції</i>)</p> <p>Високі Договірні Сторони зобов'язуються виконувати остаточне рішення Суду в будь-яких справах, в яких вони є сторонами. Остаточне рішення Суду надсилається Комітетові Міністрів, який здійснює нагляд за його виконанням.</p> <p>Якщо Комітет Міністрів вважає, що нагляд за виконанням остаточного рішення ускладнений</p>

проблемою тлумачення рішення, він може звернутися до Суду з метою надання відповідного роз'яснення. Рішення про звернення ухвалюється більшістю у дві третини голосів представників, які мають право засідати в Комітеті.

Якщо Комітет Міністрів вважає, що Висока Договірна Сторона відмовляється виконувати остаточне рішення у справі, в якій вона є стороною, він може, після формального повідомлення цієї Сторони і шляхом ухвалення рішення більшістю у дві третини голосів представників, які мають право засідати в Комітеті, звернутися до Суду з питанням про додержання цією Стороною свого зобов'язання згідно з пунктом 1.

Якщо Суд встановлює порушення пункту 1, він передає справу Комітетові Міністрів з метою визначення заходів, яких необхідно вжити. Якщо Суд не встановлює порушення пункту 1, він передає справу Комітетові Міністрів, який приймає рішення про закриття розгляду справи.

Відповідно до ст.2 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»: Рішення Суду є обов'язковим для виконання Україною відповідно до статті 46 Конвенції. Порядок виконання Рішення в Україні визначається Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», Законом України «Про виконавче провадження», іншими нормативно-правовими актами з урахуванням особливостей, що передбачені Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини».

Способи виконання:

1. Виплата відшкодування стягувачеві

Відповідно до статті 1 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»:

Відшкодування:

а) **сума справедливої сатисфакції**, визначена рішенням Європейського суду з прав людини відповідно до статті 41 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод;

б) визначена у рішенні Європейського суду з прав людини щодо дружнього врегулювання або у рішенні Європейського суду з прав людини про схвалення умов односторонньої декларації **сума грошової виплати на користь Стягувача;**

Стягувач:

- а) особа, за заявою якої Європейським судом з прав людини постановлено Рішення;
- б) її представник, правонаступник;
- в) особа (група осіб), на користь якої рішенням Європейського суду з прав людини визначено обов'язок України в міждержавній справі.

Відповідно до статті 7 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»:

Протягом десяти днів від дня отримання повідомлення Суду про набуття Рішенням статусу остаточного Орган представництва:

а) надсилає Стягувачеві повідомлення з роз'ясненням його права подати до державної виконавчої служби заяву про виплату відшкодування, в якій мають бути зазначені реквізити банківського рахунка для перерахування коштів;

б) надсилає до державної виконавчої служби оригінальний текст і переклад резолютивної частини остаточного рішення Суду у справі проти України, яким визнано порушення Конвенції, оригінальний текст і переклад резолютивної частини остаточного рішення Суду щодо справедливої сатисфакції у справі проти України, оригінальний текст і переклад рішення Суду щодо дружнього

врегулювання у справі проти України, оригінальний текст і переклад рішення Суду про схвалення умов односторонньої декларації у справі проти України.

Державна виконавча служба упродовж десяти днів з дня надходження документів, зазначених у пункті "б" частини першої статті 7 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», відкриває виконавче провадження. Неподання Стягувачем заяви про виплату відшкодування не є перешкодою для виконання Рішення.

Відповідно до статті 8 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»:

Виплата стягувачеві відшкодування має бути здійснена у тримісячний строк з моменту набуття Рішенням статусу остаточного або у строк, передбачений у Рішенні.

У разі порушення строку, зазначеного в частині першій цієї статті, на суму відшкодування **нараховується пеня відповідно до Рішення.**

Протягом одного місяця від дня відкриття виконавчого провадження за Рішенням Органу представництва надсилає до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, постанову про відкриття виконавчого провадження та документи, передбачені у пункті "б" частини першої статті 7 цього Закону.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, протягом 10 днів від дня надходження зазначених у частині третій цієї статті документів здійснює списання на вказаний Стягувачем банківський рахунок, а в разі його відсутності - на депозитний рахунок державної виконавчої служби коштів з відповідної бюджетної програми Державного бюджету України. Порядок збереження коштів на депозитному рахунку державної виконавчої служби визначається Законом України «Про виконавче провадження».

Підтвердження списання відшкодування, отримане від центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, та ***підтвердження виконання всіх вимог, зазначених у резолютивній частині остаточного рішення Суду*** у справі проти України, яким визнано порушення Конвенції, резолютивній частині остаточного рішення Суду щодо справедливої сатисфакції у справі проти України, у рішенні Суду щодо дружнього врегулювання у справі проти України, у рішенні Суду про схвалення умов односторонньої декларації у справі проти України, ***є для державної виконавчої служби підставою для закінчення виконавчого провадження***. Державна виконавча служба протягом трьох днів надсилає Органу представництва постанову про закінчення виконавчого провадження та підтвердження списання коштів.

Окремі питання, пов'язані з виплатою відшкодування врегульовані ст.9 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», зокрема:

- протягом трьох днів з моменту перерахування на депозитний рахунок державної виконавчої служби суми відшкодування державна виконавча служба повідомляє про це Стягувача;
- інформацію про наявність на депозитному рахунку державної виконавчої служби суми відшкодування та про повідомлення про це Стягувача державна виконавча служба надсилає Органу представництва;
- **позивачем у справах про відшкодування збитків, завданих Державному бюджету України внаслідок виплати відшкодування, виступає Орган представництва, який**

зобов'язаний протягом шести місяців з моменту, визначеного в частині четвертій статті 8 цього Закону, звернутися до суду з відповідним позовом. *Загальний строк позовної давності для звернення з такими позовами визначається відповідно до Цивільного кодексу України.*

2. Вжиття додаткових заходів індивідуального характеру

Відповідно до ст. 10 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»:

- відновлення настільки, наскільки це можливо, попереднього юридичного стану, який Стягувач мав до порушення Конвенції (*restitutio in integrum*);

- інші заходи, передбачені у Рішенні.

Відновлення попереднього юридичного стану Стягувача здійснюється, зокрема, шляхом:

- повторного розгляду справи судом, включаючи відновлення провадження у справі;

- повторного розгляду справи адміністративним органом.

Дії Органу представництва щодо вжиття додаткових заходів індивідуального характеру

Відповідно до ст. 11 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»: протягом десяти днів від дня одержання повідомлення про набуття Рішенням статусу остаточного Орган представництва:

а) надсилає Стягувачеві повідомлення з роз'ясненням його права порушити провадження про перегляд справи за виключними обставинами (з 15.12.2017 року) та/або про його право на відновлення провадження відповідно до чинного законодавства;

б) повідомляє органи, які є відповідальними за виконання передбачених у Рішенні додаткових заходів індивідуального характеру, про зміст, порядок і строки виконання цих заходів. До повідомлення додається переклад Рішення, автентичність якого засвідчується Органом представництва.

Контроль за виконанням додаткових заходів індивідуального характеру, передбачених у Рішенні, що здійснюються під наглядом Комітету Міністрів Ради Європи, покладається на Орган представництва, який в рамках здійснення контролю має право отримувати від органів, які є відповідальними за виконання додаткових заходів індивідуального характеру, передбачених у Рішенні, інформацію про хід і наслідки виконання таких заходів, а також вносити Прем'єр-міністрові України подання щодо забезпечення виконання додаткових заходів індивідуального характеру.

3. Вжиття заходів загального характеру

Відповідно до ст. 13 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» спрямовані на усунення зазначеної в Рішенні системної проблеми та її першопричини, зокрема:

а) внесення змін до чинного законодавства та практики його застосування;
б) внесення змін до адміністративної практики;
в) забезпечення юридичної експертизи законопроектів;
г) забезпечення професійної підготовки з питань вивчення Конвенції та практики Суду прокурорів, адвокатів, працівників правоохоронних органів, працівників імміграційних служб, інших категорій працівників, професійна діяльність яких пов'язана із правозастосуванням, а також з триманням людей в умовах позбавлення свободи;

д) інші заходи, які визначаються — за умови нагляду з боку Комітету міністрів Ради Європи — державою-відповідачем відповідно до Рішення з метою забезпечення усунення недоліків системного характеру, припинення спричинених цими недоліками порушень Конвенції та забезпечення максимального відшкодування наслідків цих порушень

Заходи загального характеру вживаються з метою забезпечення додержання державою положень Конвенції, порушення яких встановлене Рішенням, забезпечення усунення недоліків системного характеру, які лежать в основі виявленого Судом порушення, а також усунення підстави для надходження до Суду заяв проти України, спричинених проблемою, що вже була предметом розгляду в Суді.

Дії Органу представництва щодо вжиття заходів загального характеру

Відповідно до ст. 14 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»: шокварталу Орган представництва готує та надсилає до Кабінету Міністрів України подання щодо вжиття заходів загального характеру, яке включає пропозиції щодо вирішення зазначеної в Рішенні системної проблеми та усунення її першопричини, зокрема:

а) аналіз обставин, що призвели до порушення Конвенції;
б) пропозиції щодо внесення змін до чинного законодавства;
в) пропозиції щодо внесення змін до адміністративної практики;

		<p>г) пропозиції для врахування під час підготовки законопроектів;</p> <p>д) пропозиції щодо забезпечення професійної підготовки з питань вивчення Конвенції та практики Європейського суду з прав людини для суддів, прокурорів, адвокатів, працівників правоохоронних органів, імміграційних служб, інших категорій працівників, професійна діяльність яких пов'язана із правозастосуванням, а також з триманням людей в умовах позбавлення свободи;</p> <p>е) пропозиції щодо здійснення інших заходів загального характеру, спрямованих на усунення недоліків системного характеру, припинення спричиненого цими недоліками порушення Конвенції та забезпечення максимального відшкодування наслідків цих порушень;</p> <p>є) перелік центральних органів виконавчої влади, які є відповідальними за вжиття кожного з пропонованих у поданні заходів.</p> <p>Одночасно з поданням Орган представництва готує аналітичний огляд для Верховного Суду, який включає:</p> <p>а) аналіз обставин, що спричинили порушення Конвенції;</p> <p>б) пропозиції щодо приведення судової практики у відповідність з вимогами Конвенції.</p> <p>Одночасно з поданням Орган представництва готує та надсилає до Апарату Верховної Ради України пропозиції для врахування під час підготовки законопроектів.</p>
11.	Застосування практики Суду судами України	<p>Суди України застосовують при розгляді справ Конвенцію (Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року і протоколи (994_535, 994_059, 994_802, 994_804, 994_170, 994_171, 994_536, 994_537, 994_180, 994_527) до неї, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України) та практику Суду (практика Європейського суду з прав людини та Європейської комісії з прав людини) як джерело права (ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»).</p>

Додатки

Додаток А

Таблиця А.1. Перегляд судових рішень у порядку цивільного судочинства

№ п/п	Питання	Апеляційне провадження	Касаційне провадження	Провадження за	
				виключними обставинами	нововиявленими обставинами
1.	Нормативно-правовий акт (ЦПК)	351–387	388–422	423–429	
2.	Суди, що здійснюють перегляд	24 = 351	25 = 388	ч.ч. 1, 2, 3 ст. 425	ч.ч. 1, 2 ст. 425
3.	Процесуальний засіб звернення та зворотного реагування	356, 360	392, 395, 406	426	
4.	Об'єкт оскарження(перегляду)	ч. ч. 2, 3 ст. 352, 353	п.п. 1-3 ч. 1 ст. 389, крім ч. 3 ст. 389	ч. 1 ст. 423	
5.	Ініціатори оскарження (перегляду) та їх статус	ч. 1 ст. 352, 363, 364, 373	ч.ч. 1, 4 ст. 389, 397, 398, 408	428	
6.	Строк оскарження	354	390	п.п. 4, 5, 6 ч. 1 ст. 424 п. 2 ч. 2 ст. 423	п.п. 1, 2, 3 ч. 1 ст. 424 п.п. 1, 2 ч. 2 ст. 423
7.	Строк перегляду	371	407	ч. 1 ст.429	
8.	Підстави звернення(оскарження)	п. 5 ч. 2 ст. 356	ч. 2 ст. 389	ч. 3 ст. 423	ч. 2 ст. 423, крім ч. 4 ст. 423
9.	Межі перегляду	367	400	ч. 2 ст. 429 та залежно від суду, що здійснює перегляд	
10.	Повноваження судів та їх підстави	374, 375, 376, 377, 378, 379, 380	409, 410, 411, 412, 413, 414	ч.3 ст.429	
11.	Судові рішення за наслідками провадження та вимоги до них	381, 382, 383, 384, 385, 386	415, 416, 417, 418, 419, 420, 421	ч.ч. 4, 5, 6, 7 ст. 429	
12.	Процедурні моменти провадження	355, 357, 358, 359, 361, 362, 365, 366, 368, 369, 370, 372, 387	391, 393,394,396, 399, 401, 402, 403, 404, 405, 422	427, 429	

Таблиця Б.1. Перегляд судових рішень у порядку господарського судочинства

№ п/п	Питання	Апеляційне провадження	Касаційне провадження	Провадження за	
				виключними обставинами	нововиявленими обставинами
1.	Нормативно-правовий акт (ГПК)	253-285	286-319	320-325	
2.	Суди, що здійснюють перегляд	25=253	26= 327	ч.ч. 4, 5 ,6 ст. 321	ч.ч. 4, 5 ст. 321
3.	Процесуальний засіб звернення та зворотного реагування	258, 263	290, 295, 304	322	
4.	Об'єкт перегляду	ч.ч. 1, 2 ст. 254, 255	п.п. 1, 2, 3, 4 ст. 287, <i>крім ч. 3 ст. 287</i>	ч. 1 ст. 320	
5.	Ініціатори перегляду	ч.ч. 1, 3 ст. 254, 265, 266, 274	ч.ч. 1, 4 ст. 287, 297, 298, 307	322,324	
6.	Строк оскарження	256	288	п.п. 4, 5, 6 ч. 1 ст. 321 п. 2 ч. 2 ст. 321	п.п. 1, 2, 3 ч. 1 ст. 321 п.п. 1, 2 ч. 2 ст. 321
7.	Строк перегляду	273	306	ч. 1 ст. 325	
8.	Підстави звернення(оскарження)	п.5 ч.2 ст.258	ч.2 ст.287	ч.3 с. 320	ч. 2 ст. 320, крім ч. 4 ст. 320
9.	Межі перегляду	269	300	ч.5 ст.320 та залежно від суду, що здійснює перегляд	
10.	Повноваження судів та їх підстави	275, 276, 277, 278, 279, 280	308, 309, 310, 311, 312, 313	ч. 3 ст. 325	
11.	Судові рішення за наслідками провадження та вимоги до них	281, 282, 283, 284, 285	314, 315, 316, 317, 318	ч.ч. 4, 5, 6 ст. 325	
12.	Процедурні моменти провадження	257, 259,260, 261, 262, 264, 267, 268, 270, 271, 272	289, 291, 293,294, 296, 299, 301, 302 319	323,325	

Таблиця В.1. Перегляд судових рішень у порядку адміністративного судочинства

№ п/п	Питання	Апеляційне провадження	Касаційне провадження	Провадження за	
				виключними обставинами	нововиявленими обставинами
Статті КАС України					
1.	Нормативно-правовий акт (КАС)	292–326	327–360	361–369	
2.	Суди, що здійснюють перегляд	23, 292	24, 327	ч. 1 ст. 365, ч. 3 ст. 365	ч. 1 ст. 365, ч. 2 ст. 365
3.	Процесуальний засіб звернення	296	330	364	
4.	Об'єкт перегляду	294, ч.ч. 2, 3 ст. 293	ч.ч. 2, 3 ст. 328, крім ч. 5 ст. 328	ч. 1 ст. 361	
5.	Ініціатори перегляду	ч. 1 ст. 293, 302, 303, 304, 314	ч.ч. 1, 6 ст. 328, 336, 337, 338, 348	362, 367	
6.	Строк оскарження	295	329	п.п. 4, 5, 6 ч. 1 ст. 363 п. 2 ч. 2 ст. 363	п.п. 1, 2, 3 ч. 1 ст. 363 п.п. 1, 2 ч. 2 ст. 363
7.	Строк перегляду	309	342	ч. 1 ст. 368	
8.	Підстави звернення (оскарження)	п. 6 ч. 2 ст. 296	ч. 4 ст. 328, 346	ч. 5 ст. 361	ч. 2 ст. 361, крім ч. 4 ст. 361
9.	Межі перегляду	308	341	ч. 6 ст. 361 та залежно від суду, що здійснює перегляд	
10.	Повноваження судів	315, 316, 317, 318, 319, 320	349, 350, 351, 352, 353, 354	ч.ч. 4, 5 ст. 368	
11.	Судові рішення за наслідками провадження	321, 322, 324, 325	355, 356, 358, 359	ст. 369	
12.	Процедурні моменти провадження	297, 298, 299, 301, 305, 306, 307, 310, 311, 312, 323, 326	331, 332, 333, 334, 335, 339, 340, 343, 344, 345, 347, 357, 360	366, 368	

Додаток Г

До Деснянського районного суду
м. Чернігова, 14038,
м. Чернігів, пр. Перемоги, 141,
тел. 31615, тел./факс. 33181,
e-mail: inbox @ ds.cn.court.gov.ua

Позивач: Петренко Іван Іванович
Адреса: м. Чернігів, вул. Мстиславська,
буд. 101, кв. 60, 14000, тел. 097900000
РНОКПП 2151018131, НК 580828

по справі №750/14333/17
Провадження № 2-а/750/2071/17
Суддя Березенко А.І.

КЛОПОТАННЯ

про посвідчення довіреності позивача на ведення справи в суді

Відповідно до п.3 ч. 3 ст. 44 КАС України та в редакції Закону України від 03.10.2017 № 2147-VIII учасники справи мають право: подавати заяви та клопотання, надавати пояснення суду, наводити свої доводи, міркування щодо питань, які виникають під час судового розгляду, і заперечення проти заяв, клопотань, доводів і міркувань інших осіб.

На підставі абз.2 ч.2 ст. 59 КАС України заявляю клопотання про посвідчення довіреності на ведення справи в суді.

Керуючись п.1 ч.3 ст.44, абз.2 ч.2 ст. 59 КАС України в редакції Закону України від 03.10.2017 № 2147-VIII

ПРОШУ СУД:

посвідчити мою довіреність позивача Петренко Івана Іванович на уповноваження Іванова Миколи Петровича бути моїм представником по справі №750/14333/17 (провадження № 2-а/750/2071/17) в судах будь-якої інстанції.

12 березня 2018 року _____ Петренко І. І.

ДОВІРЕНІСТЬ

Я, **Петренко Іван Іванович**, 15 травня 1967 року народження, зареєстрований за адресою: **Мстиславська, буд. 101, кв. 60, 14000, тел.097900000, НК 580828 (РНОКПП 2151018131)** цією довіреністю уповноважую **Іванова Миколи Петровича**, 06 червня 1966 року народження, який зареєстрований за адресою: **м. Чернігів, вул. Мстиславська, буд. 101, кв. 50, НК 590000 (РНОКПП 2525614943)** бути моїм представником по справі **750/14333/17** (провадження № 2-а/750/2071/17) в судах будь-якої інстанції з усіма правами, які надано законом позивачу: ознайомлюватися з матеріалами справи, робити з них витяги, копії, одержувати копії судових рішень; подавати докази; брати участь у судових засіданнях, якщо інше не визначено законом; брати участь у дослідженні доказів; ставити питання іншим учасникам справи, а також свідкам, експертам, спеціалістам; подавати заяви та клопотання, надавати пояснення суду, наводити свої доводи, міркування щодо питань, які виникають під час судового розгляду, і заперечення проти заяв, клопотань, доводів і міркувань інших осіб; ознайомлюватися з протоколом судового засідання, записом фіксування судового засідання технічними засобами, робити з них копії, подавати письмові зауваження з приводу їх неправильності чи неповноти; оскаржувати судові рішення у визначених законом випадках; користуватися іншими визначеними законом процесуальними правами; замовляти та отримати в суді засвідчені копії документів і витяги з них, в тому числі має право на будь-якій стадії судового процесу відмовитися від позову, змінити предмет або підстави позову, збільшити або зменшити розмір позовних вимог, на укладання мирової угоди, оскарження рішення (ухвали, постанови) суду, а також з інших питань, що стосуються моїх законних прав та інтересів.

12 березня 2018 року _____ Петренко І. І.

На підставі заявленого клопотання відповідно до абз. 2 ч. 2 ст. 59 КАС України довіреність посвідчена суддею _____

12 березня 2018 року Суддя _____ Березенко А. І.

СЛОВНИК ВЖИВАНИХ ТЕРМІНІВ

Адаптація законодавства – процес приведення законів України та інших нормативно-правових актів у відповідність з **acquis communautaire** – правовою системою Європейського Союзу, яка включає акти законодавства Європейського Союзу (але не обмежується ними), прийняті в рамках Європейського співтовариства, Спільної зовнішньої політики та політики безпеки і Співпраці у сфері юстиції та внутрішніх справ.

Джерела *acquis communautaire*:

а) первинне законодавство:

Договір про заснування Європейського економічного співтовариства 1957 року (з 1993 року – Договір про заснування Європейського співтовариства), Договір про заснування Європейського співтовариства з атомної енергії 1957 року (далі – установчі договори) з наступними змінами, внесеними Маастрихтським договором (Договір про утворення Європейського Союзу 1992 року, Амстердамським договором 1997 року та Ніццьким договором 2001 року), а також актами про приєднання;

Договір про Європейський Союз 1992 року із змінами, внесеними Амстердамським договором 1997 року та Ніццьким договором 2001 року, а також договорами про приєднання);

Договір про злиття 1965 року;

акти про приєднання нових держав-членів;

б) вторинне законодавство:

директива;

регламент;

рішення;

рекомендація або висновок;

джерело права у формі міжнародної угоди;

загальний принцип права Європейського співтовариства;

рішення Європейського суду;

спільна стратегія у сфері спільної зовнішньої політики та політики безпеки, як це визначено ст. 13 Договору про Європейський Союз;

спільні дії в рамках спільної зовнішньої політики та політики безпеки;

спільна позиція у сфері спільної зовнішньої політики та політики безпеки;

рамкове рішення щодо гармонізації законодавства в контексті положень Договору про Європейський Союз про співробітництво правоохоронних та судових органів у кримінальних справах (ст. 34 Договору про Європейський Союз);

спільна позиція в контексті положень Договору про Європейський Союз про співробітництво правоохоронних та судових органів у кримінальних справах (ст. 34 Договору про Європейський Союз);

рішення в контексті положень Договору про Європейський Союз про співробітництво правоохоронних та судових органів у кримінальних справах (ст.34 Договору про Європейський Союз);

загальне положення або принцип у сфері спільної зовнішньої політики та політики безпеки.

Офіційні видання Європейського Союзу: Офіційний вісник Європейських співтовариств (Official Journal of European Communities); Вісник Європейського Суду (European Court Reports) (Розділ II Закону України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу»).

Адвокат – фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування (крім випадків, встановлених Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю.

Адвокатська діяльність - незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту, а саме:

- *захист* - вид адвокатської діяльності, що полягає в забезпеченні захисту прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування у кримінальному провадженні, особи, стосовно якої розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадицію), а також особи, яка притягається до адміністративної відповідальності під час розгляду справи про адміністративне правопорушення;

- *інші види правової допомоги* - види адвокатської діяльності з надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, правового супроводу діяльності клієнта, складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру, спрямованих на забезпечення реалізації прав, свобод і законних інтересів клієнта, недопущення їх порушень, а також на сприяння їх відновленню в разі порушення;

- *представництво* - вид адвокатської діяльності, що полягає в забезпеченні реалізації прав і обов'язків клієнта в цивільному, господарському, адміністративному та конституційному судочинстві, в інших державних органах, перед фізичними та юридичними особами, прав і обов'язків потерпілого під час розгляду справ про адміністративні правопорушення, а також прав і обов'язків потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача у кримінальному провадженні.

Адміністративний договір - спільний правовий акт суб'єктів владних повноважень або правовий акт за участю суб'єкта владних повноважень та іншої особи, що ґрунтується на їх волеузгодженні, має форму договору, угоди, протоколу, меморандуму тощо, визначає взаємні права та обов'язки його учасників у публічно-правовій сфері і укладається на підставі закону:

а) для розмежування компетенції чи визначення порядку взаємодії між суб'єктами владних повноважень;

б) для делегування публічно-владних управлінських функцій;

в) для перерозподілу або об'єднання бюджетних коштів у випадках, визначених законом;

г) замість видання індивідуального акта;

г) для врегулювання питань надання адміністративних послуг (п. 16 ч. 1 ст. 4 КАС України).

Адміністративна справа - переданий на вирішення адміністративного суду *публічно-правовий спір* у якому:

хоча б одна сторона здійснює публічно-владні управлінські функції, в тому числі на виконання делегованих повноважень, і спір виник у зв'язку із виконанням або невиконанням такою стороною зазначених функцій; або

хоча б одна сторона надає адміністративні послуги на підставі законодавства, яке уповноважує або зобов'язує надавати такі послуги виключно суб'єкта владних повноважень, і спір виник у зв'язку із наданням або ненаданням такою стороною зазначених послуг; або

хоча б одна сторона є суб'єктом виборчого процесу або процесу референдуму і спір виник у зв'язку із порушенням її прав у такому процесі з боку суб'єкта владних повноважень або іншої особи (п.п. 1, 2 ч. 1 ст. 4 КАС України).

Адміністративна справа незначної складності (малозначна справа) – адміністративна справа, у якій характер спірних правовідносин, предмет доказування та склад учасників тощо не вимагають проведення підготовчого провадження та (або) судового засідання для повного та всебічного встановлення її обставин (п. 20 ч. 1 ст. 4 КАС України).

Адміністративна зразкова справа - типова адміністративна справа, прийнята до провадження Верховним Судом як судом першої інстанції для постановлення зразкового рішення, особливості розгляду яких врегульовано ст.290 КАС України, зокрема: Верховний Суд вирішує зразкові справи за правилами спрощеного позовного провадження з урахуванням особливостей, визначених статтею 290 КАС України(ч.5 ст.290 КАС); у рішенні суду, ухваленому за результатами розгляду зразкової справи, Верховний Суд додатково зазначає: ознаки типових справ; обставини зразкової справи, які обумовлюють типове застосування норм матеріального права та порядок застосування таких норм; обставини, які можуть впливати на інше застосування норм матеріального права, ніж у зразковій справі (ч. 10 ст. 290 КАС) (п. 22 ч. 1 ст. 4 КАС України).

Адміністративні типові справи - адміністративні справи, відповідачем у яких є один і той самий суб'єкт владних повноважень (його відокремлені структурні підрозділи), спір у яких виник з аналогічних підстав, у відносинах, що регулюються одними нормами права, та у яких позивачами заявлено аналогічні вимоги, особливості розгляду яких врегульовано ст. 291 КАС України: при ухваленні рішення у типовій справі, яка відповідає ознакам, викладеним у рішенні Верховного Суду за результатами розгляду зразкової справи, *суд має враховувати правові висновки Верховного Суду, викладені у рішенні за результатами розгляду зразкової справи* (ч. 3 ст. 291 КАС).

Рішення суду апеляційної інстанції за наслідками перегляду типової справи може бути оскаржено в касаційному порядку виключно з таких підстав: 1) суд першої та (або) апеляційної інстанції при вирішенні типової справи не визнав її типовою справою та (або) не врахував правові висновки, викладені у

рішенні Верховного Суду за результатами розгляду зразкової справи; 2) справа, в якій судом першої та (або) апеляційної інстанції ухвалено рішення з урахуванням правових висновків, викладених у рішенні Верховного Суду за результатами розгляду зразкової справи, не відповідає ознакам типової справи (п. 21 ч. 1 ст. 4 КАС України).

Адміністративний суд - суд, до компетенції якого КАС України віднесено розгляд і вирішення адміністративних справ (п. 4 ч. 1 ст. 4 КАС України).

Адміністративне судочинство - діяльність адміністративних судів щодо розгляду і вирішення адміністративних справ у порядку позовного провадження (загального або спрощеного), за правилами встановленими Кодексом адміністративного судочинства України (п. 5 ч. 1 ст. 4 КАС України).

Amicus curiae - письмові обґрунтовані юридичні висновки з питань, винесених на розгляд Конституційного Суду України, що можуть подаватися до Сенату або Великої палати, щодо яких КС України на власний розсуд вирішує питання про долучення їх до справи та розгляд.

Аналогія закону як прогалина законодавства: якщо спірні відносини не врегульовані законом, **суд застосовує закон, що регулює подібні за змістом відносини.**

Аналогія права як прогалина законодавства: якщо спірні відносини не врегульовані законом і у разі відсутності закону, що регулює подібні за змістом відносини - **суд виходить із загальних засад законодавства.**

Апелянт – особа, яка подає апеляційну скаргу на рішення суду першої інстанції, яке не набрало законної сили.

Апеляція – слово латинського походження (appellation), що означає «звернення», «скарга».

Апеляційні суди відповідно до ст. 26 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» діють як суди апеляційної інстанції, а у випадках, визначених процесуальним законом, - як суди першої інстанції; з розгляду цивільних і кримінальних справ, а також справ про адміністративні правопорушення є **апеляційні суди**, які утворюються в апеляційних округах; апеляційними судами з розгляду господарських справ, апеляційними судами з розгляду адміністративних справ є відповідно **апеляційні господарські суди** та **апеляційні адміністративні суди**, які утворюються у відповідних апеляційних округах.

Вимоги для призначення на посаду судді в Україні: громадянин України, не молодший тридцяти та не старший шістдесяти п'яти років, який має вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ять років, є компетентним, добросовісним та володіє державною мовою; для суддів спеціалізованих судів відповідно до закону можуть бути встановлені інші вимоги щодо освіти та стажу професійної діяльності (ч.ч. 3, 4 ст. 127 Конституції України). **Призначення на посаду судді здійснюється Президентом України за поданням Вищої ради правосуддя** в порядку, встановленому законом. Призначення на посаду судді здійснюється за конкурсом, крім випадків, визначених законом (ч.ч. 1, 2 ст. 128 Конституції України).

Вимоги для призначення на посаду судді Конституційного Суду України: громадянин України, який володіє державною мовою, на день призначення досяг сорока років, має вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ятнадцять років, високі моральні якості та є правником із визнаним рівнем компетентності (ч. 4 статті 148 Конституції України).

Вища рада правосуддя є новоутвореним колегіальним, незалежним конституційним органом державної влади та суддівського врядування, який діє в Україні на постійній основі для забезпечення незалежності судової влади, її функціонування на засадах відповідальності, підзвітності перед суспільством, формування добросовісного та високопрофесійного корпусу суддів, додержання норм Конституції і законів України, а також професійної етики в діяльності суддів і прокурорів; складається з *двадцяти одного члена*, з яких *десятьох* - обирає з'їзд суддів України з числа суддів чи суддів у відставці, *двох* - призначає Президент України, *двох* - обирає Верховна Рада України, *двох* - обирає з'їзд адвокатів України, *двох* - обирає всеукраїнська конференція прокурорів, *двох* - обирає з'їзд представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ + Голова Верховного Суду (за посадою); набуває повноважень за умови обрання (призначення) щонайменше п'ятнадцяти її членів, серед яких більшість становлять судді; строк повноважень членів ВРП становить чотири роки з заборорою обіймати посаду члена два строки поспіль.

Голова Вищої ради правосуддя обирається з членів Вищої ради правосуддя *строком на два роки* на засіданні Вищої ради правосуддя таємним голосуванням шляхом подання бюлетенів з будь-якою кількістю кандидатур, запропонованих членами Вищої ради правосуддя. Рішення про обрання Голови Вищої ради правосуддя вважається ухваленим, якщо за нього проголосувало *більше половини від конституційного складу* Вищої ради правосуддя (не менше 11 членів).

Верховний Суд відповідно до ст.36 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» є найвищим судом у системі судоустрою України, який забезпечує сталість та єдність судової практики у порядку та спосіб, визначені процесуальним законом: 1) здійснює правосуддя як суд касаційної інстанції, а у випадках, визначених процесуальним законом, - як суд першої або апеляційної інстанції, в порядку, встановленому процесуальним законом; 2) здійснює аналіз судової статистики, узагальнення судової практики; 3) надає висновки щодо проектів законодавчих актів, які стосуються судоустрою, судочинства, статусу суддів, виконання судових рішень та інших питань, пов'язаних із функціонуванням системи судоустрою; 4) надає висновок про наявність чи відсутність у діяннях, у яких звинувачується Президент України, ознак державної зради або іншого злочину; вносить за зверненням Верховної Ради України письмове подання про неспроможність виконання Президентом України своїх повноважень за станом здоров'я; 5) звертається до Конституційного Суду України щодо конституційності законів, інших правових актів, а також щодо офіційного тлумачення Конституції України; 6) забезпечує однакове застосування норм права судами різних спеціалізацій у порядку та спосіб, визначені процесуальним законом; 7) здійснює інші повноваження, визначені законом.

Склад Верховного Суду: судді у кількості не більше двохсот. У складі Верховного Суду діють:

- 1) Велика Палата Верховного Суду;
- 2) Касаційний адміністративний суд;
- 3) Касаційний господарський суд;
- 4) Касаційний кримінальний суд;
- 5) Касаційний цивільний суд.

До складу кожного касаційного суду входять судді відповідної спеціалізації. У кожному касаційному суді утворюються судові палати з розгляду окремих категорій справ з урахуванням спеціалізації суддів.

У Касаційному адміністративному суді обов'язково створюються окремі палати для розгляду справ щодо:

- 1) податків, зборів та інших обов'язкових платежів;
- 2) захисту соціальних прав;
- 3) виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян.

У Касаційному господарському суді обов'язково створюються окремі палати для розгляду справ щодо (про):

- 1) банкрутство;
- 2) захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством;
- 3) корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів.

Велика Палата Верховного Суду відповідно до ст.45 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» є **постійно діючим колегіальним органом** Верховного Суду, до складу якого **входить двадцять один суддя Верховного Суду**: 1) у визначених законом випадках здійснює перегляд судових рішень у касаційному порядку з метою забезпечення однакового застосування судами норм права; 2) діє як суд апеляційної інстанції у справах, розглянутих Верховним Судом як судом першої інстанції; 3) аналізує судову статистику та вивчає судову практику, здійснює узагальнення судової практики; 4) здійснює інші повноваження, визначені законом. Судді Верховного Суду обираються до Великої Палати зборами суддів відповідних касаційних судів з числа суддів таких касаційних судів.

*Кожен касаційний суд у складі Верховного Суду обирає по п'ять суддів до Великої Палати Верховного Суду. До складу Великої Палати Верховного Суду також входить Голова Верховного Суду за посадою. Суддя Верховного Суду, обраний до Великої Палати, здійснює повноваження судді Великої Палати Верховного Суду протягом трьох років (крім Голови Верховного Суду), але не більше двох строків поспіль. Суддя Верховного Суду, обраний до Великої Палати, а також Голова Верховного Суду **не здійснюють правосуддя у відповідному касаційному суді**. Суддя Верховного Суду, обраний до Великої Палати, не може бути обраний на будь-які адміністративні посади, *окрім посади Секретаря Великої Палати Верховного Суду*.*

Пленум Верховного Суду за ст.46 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» є *колегіальним органом, до складу якого входять усі судді Верховного Суду*:

- *обирає на посади та звільняє з посад Голову Верховного Суду та заступника Голови Верховного Суду у порядку, встановленому цим Законом;*
- *обирає з числа суддів Верховного Суду за поданням Голови Верховного Суду та увільняє від виконання обов'язків секретаря Пленуму Верховного Суду;*
- *заслуховує інформацію Голови Верховного Суду про його діяльність, Секретаря Великої Палати Верховного Суду про діяльність Палати;*
- *надає висновки щодо проектів законодавчих актів, які стосуються судоустрою, судочинства, статусу суддів, виконання судових рішень та інших питань, пов'язаних із функціонуванням системи судоустрою України;*
- *приймає рішення про звернення до Конституційного Суду України з питань конституційності законів та інших правових актів, а також щодо офіційного тлумачення Конституції України;*
- *надає висновок про наявність чи відсутність у діяннях, в яких звинувачується Президент України, ознак державної зради або іншого злочину; вносить за зверненням Верховної Ради України письмове подання про неспроможність виконання Президентом України своїх повноважень за станом здоров'я;*
- *затверджує Регламент Пленуму Верховного Суду;*
- *затверджує Положення про Науково-консультативну раду при Верховному Суді та її склад;*
- *затверджує склад редакційної колегії офіційного друкованого органу Верховного Суду;*
- *затверджує бюджетний запит Верховного Суду;*
- *з метою забезпечення однакового застосування норм права при вирішенні окремих категорій справ узагальнює практику застосування матеріального і процесуального законів, систематизує та забезпечує оприлюднення правових позицій Верховного Суду з посиланням на судові рішення, в яких вони були сформульовані;*
- *за результатами аналізу судової статистики та узагальнення судової практики надає роз'яснення рекомендаційного характеру з питань застосування законодавства при вирішенні судових справ;*
- *розглядає та вирішує інші питання, віднесені законом до його повноважень.*

Засідання Пленуму Верховного Суду є повноважним за умови присутності на ньому не менше двох третин від складу Пленуму, крім випадків, встановлених цим Законом.

На засідання Пленуму можуть бути запрошені представники органів державної влади, наукових установ, громадських організацій, засобів масової інформації та інші особи.

Пленум Верховного Суду скликається Головою Верховного Суду в разі потреби або *на вимогу не менш як четвертої частини* від складу суддів Верховного Суду, *але не рідше одного разу на три місяці*. У разі відсутності Голови Верховного Суду Пленум скликається заступником Голови Верховного Суду.

Про день і час скликання Пленуму Верховного Суду та питання, що виносяться на його розгляд, учасники засідання Пленуму повідомляються *не пізніше як за п'ять робочих днів* до засідання. У цей же строк надсилаються матеріали щодо питань, які виносяться на розгляд Пленуму.

Засідання Пленуму веде Голова Верховного Суду. У разі відсутності Голови Верховного Суду засідання Пленуму веде заступник Голови Верховного Суду.

Порядок роботи Пленуму Верховного Суду встановлюється Законом України «Про судоустрій і статус Суддів» та прийнятим відповідно до нього Регламентом Пленуму Верховного Суду.

Пленум Верховного Суду приймає з розглянутих питань постанови. Постанови Пленуму Верховного Суду підписуються головуючим на засіданні Пленуму та секретарем Пленуму і *публікуються в офіційному друкованому органі та розміщуються на веб-сайті Верховного Суду*.

Секретар Пленуму Верховного Суду організовує роботу секретаріату Пленуму, підготовку засідань Пленуму, забезпечує ведення протоколу та контролює виконання постанов, прийнятих Пленумом Верховного Суду.

Вищими спеціалізованими судами відповідно до ст. 31 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» **будуть:**

- 1) Вищий суд з питань інтелектуальної власності (не створений);
- 2) Вищий антикорупційний суд (не створений).

Відповідач – пасивна сторона процесу, особа, до якої звернена вимога позивача (в адміністративному судочинстві, як правило суб'єкт владних повноважень).

Господарське судочинство – діяльність господарських судів щодо розгляду і вирішення господарських справ, в порядку встановленому ГПК України (за аналогією п. 5 ч. 1 ст.4 КАС).

Диспозитивність як галузева засада (принцип) національного судочинства змістом якої є: суд розглядає справи не інакше як за зверненням особи, поданим відповідно до Кодексів , в межах заявлених нею вимог і на підставі доказів, поданих учасниками справи або витребуваних судом; учасник справи розпоряджається своїми правами щодо предмета спору на власний розсуд; таке право мають також особи, в інтересах яких заявлено вимоги, за винятком тих осіб, які не мають процесуальної дієздатності.

Довіреність – письмовий документ, що видається однією особою іншій особі для представництва перед третіми особами. Довіреність на вчинення правочину представником може бути надана особою, яку представляють (довірителем), безпосередньо третій особі (ч. 3. ст. 244 Цивільного кодексу України); найбільш розповсюджений документ, що підтверджує повноваження представника на здійснення представництва в суді, має бути оформлений відповідно до ЦК та уніфікованих вимог ст. 59 КАС = ст. 62 ЦПК та ст. 60 ГПК України.

Докази - будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи; встановлюються *такими засобами*: 1) *письмовими, речовими і електронними доказами*; 2) *висновками експертів*; 3) *показаннями свідків* (ст. 76 ЦПК = ст. 73 ГПК = ст. 72 КАС) **за правилами доказування**: 1. **належність доказів**: є докази, які містять інформацію щодо предмета доказування (обставини, що підтверджують заявлені вимоги чи заперечення або мають інше значення для розгляду справи і підлягають встановленню при ухваленні судового рішення (ст. 77 ЦПК = ст. 76 ГПК = ст. 73 КАС); 2. **допустимість доказів**: обставини справи, які за законом мають бути підтверджені певними засобами доказування, не можуть підтверджуватися іншими засобами доказування (ст. 78 ЦПК = ст. 77 ГПК = ст. 74 КАС); 3. **достовірність доказів**: є докази, на підставі яких можна встановити дійсні обставини справи (ст. 79 ЦПК = ст. 78 ГПК = ст. 75 КАС); 4. **достатність доказів** суд вирішує відповідно до свого внутрішнього переконання: є докази, які у своїй сукупності дають змогу дійти висновку про наявність або відсутність обставин справи, які входять до предмета доказування (ст. 80 ЦПК = ст. 79 ГПК = ст. 76 КАС); 5. **змагальність** як класичний обов'язок доказування (ст. 81 ЦПК, ст. 77 КАС); 6. **подання доказів** безпосередньо до суду за правилами передбаченими ст.ст. 81, 83 ЦПК, ст. 80 ГПК, ст. 79 КАС, та *можливістю витребування доказів* в порядку ст. 84 ЦПК, ст. 81 ГПК, ст. 80 КАС; 7. **дослідження доказів** (ст.ст. 228–239 ЦПК; ст.ст. 209–215 ГПК, ст.ст. 210–222 КАС); 8. **оцінка доказів** (ст.ст. 89, 110, 115 ЦПК, ст.ст. 86, 104, 109 ГПК, ст.ст. 90, 108, 113 КАС).

Європейська Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (ЄКПЛ) – багатосторонній регіональний міжнародний договір, один з найважливіших міжнародно-правових актів, укладених державами-членами Ради Європи. Була відкрита для підписання у Римі 4 листопада 1950 р. і набрала чинності 3 вересня 1953 р. Головна мета створення цього документа полягала у тому, аби вжити необхідних заходів для імплементації та забезпечення колективного захисту конкретних прав людини, які проголошуються в Загальній декларації прав людини 1948 р. Ці права викладені в розділі I Конвенції (ст.ст. 2-18) і в Протоколах, що її доповнюють. ЄКПЛ створила унікальний механізм захисту прав, встановивши систему обов'язків, які беруть на себе держави, приєднуючись до Конвенції. Спочатку цей механізм включав три органи, на які було покладено контрольні функції за забезпеченням дотримання зобов'язань, прийнятих на себе державами-учасниками Конвенції: Європейську комісію з прав людини (розпочала роботу у 1954 р.), Європейський суд з прав людини (розпочав роботу з 1959 р.) і Комітет міністрів Ради Європи – орган, який складається з Міністрів закордонних справ держав-членів або їхніх представників. З 1 листопада 1998 р., по вступі в силу Протоколу №11, перші два з цих органів були замінені єдиним, постійно діючим Європейським судом з прав людини. Україна ратифікувала ЄКПЛ Законом від 17 липня 1997 р.; чинності для України ЄКПЛ набрала з дня здачі на зберігання ратифікаційної грамоти, тобто з

11 вересня 1997 р. Ратифікація Україною ЄКПЛ дозволяє всім особам, що перебувають під її юрисдикцією, звертатися до Європейського суду з прав людини, якщо вони вважають свої права, передбачені ЄКПЛ, порушеними. Така можливість відповідає конституційній нормі ст.55 Основного Закону України щодо права кожного після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна. Ратифікація Конвенції та визнання юрисдикції Європейського суду з прав людини означає, що Суд застосовує при розгляді справ Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року і протоколи до неї, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, та практику Європейського суду з прав людини як джерело права. Нове видання в Україні щодо діяльності ЄСПЛ: Європейський суд з прав людини, Європейська конвенція з прав людини та індивідуальні заяви: перше знайомство / І. В. Караман, В. В. Козіна: 3-тє вид., зін. та допов. – Х.: Фактор, 2016. – 240 с.

Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) – судовий орган, створений державами-членами Ради Європи, найважливіший елемент системи контролю за дотриманням Європейської Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (ЄКПЛ). Місцезнаходженням ЄСПЛ є Страсбург (Франція), засідання Суду проводяться у Палаці прав людини. Юрисдикція та структура Суду визначаються ЄКПЛ та протоколами до неї, організаційні та процесуальні аспекти діяльності – Регламентом Суду. ЄСПЛ розпочав свою роботу у 1959 р. Відповідно до **Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»** від 23.02.2006 року (зі змінами від 15.03.2011р.) **суди України застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Європейського суду з прав людини як джерело права. Протокол № 15 про внесення змін до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 24.06.2013 р. та Протокол № 16 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 02.10.2013р. були ратифіковано одночасно Законом України № 2156-VIII від 05.10.2017р., але ще не набрали чинності.**

Згідно до Протоколу № 15 буде доповнено Конвенцію нормами, зокрема, щодо несення основної відповідальності за забезпечення прав і свобод, визначених у Конвенції та протоколах до неї *відповідно до принципу субсидіарності*, але при цьому користуватимуться свободою розсуду, яка буде предметом юрисдикції ЄСПЛ; вік кандидатів повинен бути менше 65 років на день звернення Парламентської асамблеї за списком з трьох кандидатів відповідно до статті 22; зменшуватимуться строки у п. 1 ст.35 Конвенції «впродовж шести місяців» на «впродовж чотирьох місяців». *Але певні норми за Протоколом № 15 будуть вилучені: п. 2 статті 23 Конвенції, у статті 30 Конвенції слова «якщо жодна зі сторін у справі не заперечує проти цього» та підпункті "b" п. 3 ст. 35 Конвенції «а також за умови, що на цій підставі не може бути відхилена жодна справа, яку національний суд не розглянув належним чином».*

Відповідно до ст.ст. 1-5 Протоколу № 16 Високі Договірні Сторони розглядають як додаткові статті Конвенції, та всі положення Конвенції застосовуватимуться відповідно(ст.6), а саме: Вищі судові установи Високої Договірної Сторони зможуть звертатися до Суду щодо надання консультативних висновків з принципових питань, які стосуються тлумачення або застосування прав і свобод, визначених Конвенцією або протоколами до неї; Суд та судова установа, яка звертатиметься із запитом, зможе отримати консультативний висновок лише у тому випадку, якщо справа перебуває у його провадженні та з зазначенням причини свого запиту і наданням інформації щодо відповідних юридичних та фактичних обставин справи, яка перебуває у провадженні; Колегія у складі п'яти суддів Великої Палати вирішуватиме, чи приймати запит щодо надання консультативного висновку беручи до уваги статтю 1, але при цьому мотивуватиме будь-яку відмову у прийнятті запиту; якщо колегія суддів прийме запит, Велика Палата Суду надаватиме консультативний висновок; до складу колегії суддів та Великої Палати будуть входити ex officio суддя, обраний від Високої Договірної Сторони, до якої належить суд чи судова установа, що звертається із запитом, а у разі відсутності такого судді або якщо він не зможе брати участь у засіданнях, Голова Суду вибиратиме зі списку, поданого заздалегідь цією Стороною, особу, яка засідатиме як суддя. Комісар Ради Європи з прав людини і Висока Договірна Сторона, до якої належить судова установа, що буде звертатися із запитом, матимуть право подавати свої письмові зауваження і брати участь у будь-якому слуханні. Голова Суду, в інтересах належного здійснення правосуддя, зможе запропонувати будь-якій іншій Високій Договірній Стороні або особі також подавати свої письмові зауваження або брати участь у будь-якому слуханні. Консультативні висновки повинні бути вмотивовані. Якщо консультативний висновок повністю або частково не виражатиме одностайної думки суддів, кожний суддя матиме право викласти окрему думку. Консультативні висновки передаватимуться суду, який буде звертатися із запитом, та Високій Договірній Стороні, до якої належить така судова установа. Консультативні висновки повинні бути опубліковані, але **не матимуть обов'язкової сили. При цьому жодне застереження до положень Протоколу № 16 на підставі статті 57 Конвенції не допускається.**

Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система (ЄСІТС) функціонуватиме у судах, Вищій раді правосуддя(ВРП), Вищій кваліфікаційній комісії суддів України (ВККС), Державній судовій адміністрації України (ДСА), їх органах та підрозділах, що забезпечуватиме: ведення електронного діловодства, в тому числі рух електронних документів у межах відповідних органів та установ та між ними, реєстрацію вхідних і вихідних документів та етапів їх руху; централізоване зберігання процесуальних та інших документів та інформації в єдиній базі даних; захищене зберігання, автоматизовану аналітичну і статистичну обробку інформації; збереження справ та інших документів в електронному архіві; обмін документами та інформацією (надсилання та отримання документів та інформації, спільна робота з документами) в електронній формі між судами, іншими органами системи

правосуддя, учасниками судового процесу, а також проведення відеоконференції в режимі реального часу; автоматизацію роботи судів, ВРП, ВККС України, ДСА України, їх органів та підрозділів; формування і ведення суддівського досьє (досьє кандидата на посаду судді) в електронній формі; віддалений доступ користувачів цієї системи до будь-якої інформації, що в ній зберігається, в електронній формі відповідно до диференційованих прав доступу; визначення судді (судді-доповідача) для розгляду конкретної справи у порядку, визначеному процесуальним законом; добір осіб для запрошення до участі у здійсненні правосуддя як присяжних; розподіл справ у ВККС України, ВРП, її органах; аудіо- та відеофіксацію судових засідань, засідань ВККС України, ВРП, її органів, їх транслявання в мережі Інтернет у порядку, визначеному законом; ведення Єдиного державного реєстру судових рішень; функціонування офіційного веб-порталу судової влади України, веб-сайтів Вищої ради правосуддя та ВККС України; функціонування єдиного контакт-центру для управління запитами, іншими зверненнями; можливість автоматизованої взаємодії цієї системи з іншими автоматизованими, інформаційними, інформаційно-телекомунікаційними системами органів та установ системи правосуддя, органів правопорядку, МЮ України та підпорядкованих йому органів та установ; можливість учасникам справи, які мають намір взяти участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, завчасно перевіряти в тестовому режимі зв'язок із судом; інші функції, передбачені Положенням про ЄСІТС. Реєстрація осіб в ЄСІТС здійснюватиметься безоплатно не пізніше наступного робочого дня після надходження відповідної заяви такої особи. Адвокати, нотаріуси, приватні виконавці, судові експерти, державні органи та органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання державного та комунального секторів економіки реєструватимуть офіційні електронні адреси в ЄСІТС в обов'язковому порядку; інші особи реєструватимуть свої офіційні електронні адреси в ЄСІТС в добровільному порядку; особам, які зареєструють офіційні електронні адреси в ЄСІТС, суд вручатиме будь-які документи у справах, в яких такі особи беруть участь, виключно в електронній формі шляхом їх направлення на офіційні електронні адреси таких осіб, що не позбавлятиме їх права отримати копію судового рішення у паперовій формі за окремою заявою. Реєстрація в ЄСІТС не позбавлятиме права на подання документів до суду в паперовій формі в порядку, визначеному ЦПК, ГПК, КАС. Подання, пересилання, обмін документами, вчинення інших дій в електронній формі за допомогою ЄСІТС здійснюватиметься з використанням електронного цифрового підпису, прирівняного до власноручного підпису відповідно до Закону України «Про електронний цифровий підпис», якщо інше не визначено законами. Суди, ВРП, ВККС України, їх органи проводитимуть розгляд справ за матеріалами в електронній формі. Процесуальні та інші документи і докази у паперовій формі не пізніше наступного дня з дня їх надходження до відповідних установ та їх органів переводитимуться в електронну форму та долучатимуться до матеріалів електронної справи. У випадку необхідності відповідний орган може витребувати, оглянути та залучити до матеріалів

справи документ у паперовій формі. Подані до відповідного органу процесуальні та інші документи і докази в паперовій формі зберігаються в додатку до справи в суді першої інстанції та у разі необхідності зможуть бути оглянуті учасниками справи чи судом першої інстанції або витребувані судом апеляційної чи касаційної інстанції після надходження до них відповідної апеляційної чи касаційної скарги.

Забезпечення доказів якщо є підстави припускати, що засіб доказування може бути втрачений, або збирання чи подання відповідних доказів стане згодом неможливим або утрудненим через такі способи: допит свідків, призначення експертизи, витребування та (або) огляд доказів, у тому числі за їх місцезнаходженням, заборона вчиняти певні дії щодо доказів та зобов'язання вчинити певні дії щодо доказів тощо (ст. 116 ЦПК = ст. 110 ГПК = ст.ст. 114, 115 КАС).

Забезпечення позову допускається як до пред'явлення позову, так і на будь-якій стадії розгляду справи, якщо невжиття таких заходів може істотно ускладнити чи унеможливити виконання рішення суду або ефективний захист або поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів позивача, за захистом яких він звернувся або має намір звернутися до суду; способи якого передбачені в ст.137 ГПК, ст.150 ЦПК, ст. 151 КАС** (додаткова підстава за ст. 150 КАС: очевидними є ознаки протиправності рішення, дії чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень, та порушення прав, свобод або інтересів особи, яка звернулася до суду, таким рішенням, дією або бездіяльністю).

Заходи процесуального примусу – процесуальні дії, що вчиняються судом у визначених ЦПК, ГПК, КАС випадках з метою спонукання відповідних осіб до виконання встановлених в суді правил, добросовісного виконання процесуальних обов'язків, припинення зловживання правами та запобігання створенню протиправних перешкод у здійсненні судочинства видами яких є: 1) попередження; 2) видалення із залу судового засідання; 3) тимчасове вилучення доказів для дослідження судом; 4) штраф; 5) привід (ст.ст. 143, 144 ЦПК = ст.ст. 131, 132 ГПК = ст.ст. 144, 145 КАС), який не звільняє її від виконання обов'язків, встановлених Кодексом.

Заяви по суті справи як новели: позовна заява; відзив на позовну заяву (відзив); відповідь на відзив; заперечення; пояснення третьої особи щодо позову або відзиву (ст. 174 ЦПК = ст. 161 ГПК = ст. 159 КАС).

Заяви з процесуальних питань як новели: заяви, клопотання і заперечення, що подаються учасниками справи в письмовій або усній формі викладаючи свої вимоги, заперечення, аргументи, пояснення, міркування при розгляді справи судом тощо; загальні вимоги до форми та змісту яких вперше уніфіковано регламентовані в ст. 167 КАС України, ст. 170 ГПК України, ст. 183 ЦПК України.

Змагальність сторін як конституційна та галузева засада (принцип) національного судочинства відповідно до якої: кожна сторона повинна довести обставини, які мають значення для справи і на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень, крім випадків, встановлених ст.75 ГПК, ст.78 КАС, ст.82 ЦПК.

Індивідуальний акт - акт (рішення) суб'єкта владних повноважень, виданий (прийняте) на виконання владних управлінських функцій або в порядку надання адміністративних послуг, який стосується прав або інтересів визначеної в акті особи або осіб, та дія якого вичерпується його виконанням або має визначений строк (п. 19 ч. 1 ст. 4 КАС України).

Касація – слово латинського походження (cassatio), що означає «скасування», «знищення».

Конституційна скарга – новий додатковий конституційний засіб захисту конституційних прав та свобод кожного механізм реалізації якої регламентовано Законом України «Про Конституційний Суд України» від 13.07.2017 року № 2136-VIII.

Конституційний Суд України є органом конституційної юрисдикції, який забезпечує верховенство Конституції України, вирішує питання про відповідність Конституції України (конституційність) законів України та у передбачених Конституцією України випадках інших актів, здійснює офіційне тлумачення Конституції України, а також інші повноваження відповідно до Конституції України та Закону України «Про Конституційний Суд України» від 13.07.2017 року № 2136-VIII; склад становить 18 суддів: по шість суддів на дев'ять років призначають Президент України, Верховна Рада України та з'їзд суддів України; є повноважним якщо у його складі щонайменше 12 суддів.

Малозначні справи в господарському та цивільному судочинстві: справи, у яких ціна позову не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб; справи незначної складності, визнані судом малозначними, крім справ, які підлягають розгляду лише за правилами загального позовного провадження, та справ, ціна позову в яких перевищує п'ятсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Малозначна справа в адміністративному судочинстві (справа незначної складності) - адміністративна справа, у якій характер спірних правовідносин, предмет доказування та склад учасників тощо не вимагають проведення підготовчого провадження та (або) судового засідання для повного та всебічного встановлення її обставин, а саме, справи щодо:

- прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби, окрім справ, в яких позивачами є службові особи, які у значенні Закону України "Про запобігання корупції" займають відповідальне та особливо відповідальне становище;

- оскарження бездіяльності суб'єкта владних повноважень або розпорядника інформації щодо розгляду звернення або запиту на інформацію;

- оскарження фізичними особами рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо обчислення, призначення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат, соціальних виплат непрацездатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, виплат та пільг дітям війни, інших соціальних виплат, доплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг;

- припинення за зверненням суб'єкта владних повноважень юридичних осіб чи підприємницької діяльності фізичних осіб - підприємців у випадках, визначених законом, чи відміни державної реєстрації припинення юридичних осіб або підприємницької діяльності фізичних осіб - підприємців;

- оскарження фізичними особами рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо в'їзду (виїзду) на тимчасово окуповану територію;

- оскарження рішення суб'єкта владних повноважень, на підставі якого ним може бути заявлено вимогу про стягнення грошових коштів у сумі, що не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;

- стягнення грошових сум, що ґрунтуються на рішеннях суб'єкта владних повноважень, щодо яких завершився встановлений КАС України строк оскарження;

- типові справи;

- оскарження нормативно-правових актів, які відтворюють зміст або прийняті на виконання нормативно-правового акта, визнаного судом протиправним і нечинним повністю або в окремій його частині;

- інші справи, у яких суд дійде висновку про їх незначну складність, за винятком справ, які не можуть бути розглянуті за правилами спрощеного позовного провадження;

- перебування іноземців або осіб без громадянства на території України (ч.6 ст.12 КАС України). **Місцевий суд** - суд першої інстанції, що здійснює правосуддя у порядку, встановленому процесуальним законом відповідно до ст. ст.21,22 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»:

- **місцевими загальними судами** є окружні суди, які утворюються в одному або декількох районах чи районах у містах, або у місті, або у районі (районах) і місті (містах) та які розглядають цивільні за ЦПК, кримінальні за КПК, адміністративні справи за КАС, а також справи про адміністративні правопорушення у випадках та порядку, визначених процесуальним законом;

- **місцевими господарськими судами** є окружні господарські суди, які розглядають справи, що виникають із господарських правовідносин, а також інші справи, віднесені законом до їх юрисдикції за ГПК;

- **місцевими адміністративними судами** є: 1) місцеві загальні суди як адміністративні суди та 2) окружні адміністративні суди, які вирішують адміністративні справи як суди першої інстанції, крім випадків, визначених ч.ч.2-4 ст. 22 КАС України.

Способи захисту, які застосовуються судом здійснюючи правосуддя, суд захищає права, свободи та інтереси фізичних осіб, права та інтереси юридичних осіб, державні та суспільні інтереси у спосіб, визначений законом або договором; у випадку, якщо закон або договір не визначають ефективного способу захисту порушеного, невизнаного або оспореного права, свободи чи інтересу особи, яка звернулася до суду, суд відповідно до викладеної в позові вимоги такої особи може визначити у своєму рішенні такий спосіб захисту, який не суперечить закону.

Суди першої інстанції в адміністративному судочинстві відповідно до ст. 22 КАС України:

1. **Місцеві адміністративні суди** (місцеві загальні суди як адміністративні суди та окружні адміністративні суди) вирішують адміністративні справи як суди першої інстанції, крім випадків, визначених ч.ч.2-4 цієї статті.

2. **Київському апеляційному адміністративному суду** як суду першої інстанції підсудні справи щодо оскарження рішень, дій та бездіяльності Центральної виборчої комісії (окрім визначених частиною четвертою цієї статті), дій кандидатів на пост Президента України, їх довірених осіб.

3. **Апеляційним адміністративним судам** як судам першої інстанції підсудні справи за позовами про примусове відчуження з мотивів суспільної необхідності земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені.

4. **Верховному Суду** як суду першої інстанції підсудні справи щодо встановлення Центральною виборчою комісією результатів виборів або всеукраїнського референдуму, справи за позовом про дострокове припинення повноважень народного депутата України, а також справи щодо оскарження актів, дій чи бездіяльності Верховної Ради України, Президента України, Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів.

Суди першої інстанції в господарському судочинстві відповідно до ст.24 ГПК України:

1. Усі справи, що підлягають вирішенню в порядку господарського судочинства, розглядаються **місцевими господарськими судами** як судами першої інстанції, крім справ, визначених ч.ч.2,3 цієї статті.

2. Справи щодо оскарження рішень третейських судів, про видачу наказів на примусове виконання рішень третейських судів розглядаються **апеляційними господарськими судами** як судами першої інстанції **за місцем розгляду справи третейським судом**.

3. **Вищий суд з питань інтелектуальної власності розглядатиме** як суд першої інстанції справи у спорах, визначених ч. 2 ст. 20 ГПК України, а саме:

1) справи у спорах щодо прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, торговельну марку (знак для товарів і послуг), комерційне найменування та інших прав інтелектуальної власності, в тому числі щодо права попереднього користування;

2) справи у спорах щодо реєстрації, обліку прав інтелектуальної власності, визнання недійсними, продовження дії, дострокового припинення патентів, свідоцтв, інших актів, що посвідчують або на підставі яких виникають такі права, або які порушують такі права чи пов'язані з ними законні інтереси;

3) справи про визнання торговельної марки добре відомою;

4) справи у спорах щодо прав автора та суміжних прав, в тому числі спорах щодо колективного управління майновими правами автора та суміжними правами;

5) справи у спорах щодо укладання, зміни, розірвання і виконання договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, комерційної концесії;

6) справи у спорах, які виникають із відносин, пов'язаних із захистом від недобросовісної конкуренції, щодо: неправомірного використання позначень або товару іншого виробника; копіювання зовнішнього вигляду виробу; збирання, розголошення та використання комерційної таємниці; оскарження рішень Антимонопольного комітету України із визначених цим пунктом питань.

Суди першої інстанції в цивільному судочинстві відповідно до ст.23 ЦПК України:

1. Усі справи, що підлягають вирішенню в порядку цивільного судочинства, розглядаються *місцевими загальними судами* як судами першої інстанції, крім справ, визначених ч.ч.2, 3 цієї статті.

2. справи щодо оскарження рішень третейських судів, оспорювання рішень міжнародних комерційних арбітражів, про видачу виконавчих листів на примусове виконання рішень третейських судів розглядаються *апеляційними судами* як судами першої інстанції *за місцем розгляду справи третейським судом (за місцезнаходженням арбітражу)*.

3. справи щодо визнання та надання дозволу на виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу розглядаються:

1) якщо місце арбітражу знаходиться на території України - *апеляційними загальними судами за місцезнаходженням арбітражу*;

2) якщо місце арбітражу знаходиться поза межами України - *апеляційним загальним судом, юрисдикція якого поширюється на місто Київ*.

Суди апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві відповідно до ст. 23 КАС:

1. *Апеляційні адміністративні суди* переглядають судові рішення місцевих адміністративних судів (місцевих загальних судів як адміністративних судів та окружних адміністративних судів), які знаходяться у межах їхньої територіальної юрисдикції, в апеляційному порядку як суди апеляційної інстанції.

2. *Верховний Суд* переглядає в апеляційному порядку як суд апеляційної інстанції судові рішення апеляційного адміністративного суду, у випадках, визначених КАС,

3. *Велика Палата Верховного Суду* переглядає в апеляційному порядку як суд апеляційної інстанції судові рішення у справах, розглянутих Верховним Судом як судом першої інстанції.

Суд апеляційної інстанції в господарському судочинстві відповідно до ст.25 ГПК:

1. *Апеляційні господарські суди* переглядають в апеляційному порядку судові рішення місцевих господарських судів, які знаходяться у межах відповідного апеляційного округу (території, на яку поширюються повноваження відповідного апеляційного господарського суду).

2. *Верховний Суд* переглядає в апеляційному порядку судові рішення апеляційних господарських судів, ухвалені ними як судами першої інстанції.

3. **Апеляційна палата Вищого суду з питань інтелектуальної власності переглядатиме** в апеляційному порядку судові рішення, ухвалені Вищим судом з питань інтелектуальної власності.

Суди апеляційної інстанції в цивільному судочинстві відповідно до ст. 24 ЦПК:

1. **Апеляційні суди** переглядають в апеляційному порядку судові рішення місцевих судів, які знаходяться у межах відповідного апеляційного округу (території, на яку поширюються повноваження відповідного апеляційного суду).

2. **Верховний Суд** переглядає в апеляційному порядку судові рішення апеляційних судів, ухвалені ними як судами першої інстанції.

Суд касаційної інстанції - Верховний Суд, який переглядає у касаційному порядку судові рішення, ухвалені судами першої та апеляційної інстанцій (ст.24 КАС, ст.25 ЦПК,ст.26 ГПК).

Наказне провадження як вид господарського та цивільного судочинства призначене для розгляду справ за заявами про стягнення грошових сум незначного розміру, щодо яких відсутній спір або про його наявність заявнику невідомо (ч. 2 ст.12 ГПК, ч. 3 ст. 19 ЦПК).

Нормативно-правовий акт - акт управління (рішення) суб'єкта владних повноважень, який встановлює, змінює, припиняє (скасовує) загальні правила регулювання однотипних відносин, і який розрахований на довгострокове та неодноразове застосування (п. 18 ч. 1 ст. 4 КАС України).

Неприпустимість зловживання процесуальними правами як новела, визначена законодавцем основною засадою(принципом) національного судочинства ст.ст. 43, 135 ГПК, ст.ст. 44, 148 ЦПК, ст. ст. 45, 149 КАС України 2017 року), умовно які можна поділити на:

I) Дії, що спрямовані на безпідставне затягування чи перешкоджання розгляду справи чи виконання судового рішення:

1.1 подання **скарги на судові рішення**, яке: а) **не підлягає оскарженню**, б) **не є чинним** або в) **дія якого закінчилася (вичерпана)**;

1.2 подання **клопотання (заяви) для вирішення питання**, яке: а) **вже вирішено** судом, б) **за відсутності інших підстав** або в) **за відсутності нових обставин**;

1.3 заявлення **завідомо безпідставного відводу**;

1.4 вчинення **інших аналогічних дій**.

II) Дії, метою яких є маніпуляція автоматизованим розподілом справ між суддями:

2.1 подання **декількох тотожних позовів** (до одного й того самого відповідача (відповідачів), з тим самим предметом та з тих самих підстав);

2.2 подання декількох позовів з аналогічним предметом і з аналогічних підстав;

2.3 вчинення **аналогічних інших дій**.

III) Дії, метою яких є безпідставне звернення до суду:

3.1 подання **завідомо безпідставного позову**;

3.2 подання **позову за відсутності предмета спору**;

3.3 подання **позову** у спорі, який має **очевидно штучний характер**.

IV) Дії, метою яких є зміна підсудності:

4.1 **необґрунтоване або штучне об'єднання** позовних вимог справи;

4.2 **завідомо безпідставне** залучення особи як відповідача (співвідповідача).

V) Дії, метою яких є умисне порушення прав третіх осіб або інших учасників судового процесу:

5.1 укладення **мирової угоди, спрямованої на шкоду** правам третіх осіб;

5.2 **умисне неповідомлення про осіб**, які мають бути залучені до участі у справі.

VI) Інші дії або бездіяльність метою яких є перешкоджання судочинству.

Окреме провадження як вид непозовного цивільного судочинства, в порядку якого розглядаються цивільні справи про підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів, що мають значення для охорони прав, свобод та інтересів особи або створення умов здійснення нею особистих немайнових чи майнових прав або підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав (ч. 1 ст. 293, ч. 7 ст. 19 ЦПК).

Оскарження дій посадових осіб – одне з конституційних прав громадян (ст. 55 Конституції України). Законодавство України передбачає два основних способи оскарження: адміністративний і судовий. Громадянин самостійно вирішує питання щодо вибору порядку оскарження. Адміністративний порядок оскарження не позбавляє громадянина права подати до суду скаргу. Процесуально-правове регулювання порядку звернення осіб до адміністративного суду щодо оскарження дій чи бездіяльності, рішень (нормативно-правових актів чи правових актів індивідуальної дії) суб'єктів владних повноважень з 01.09.2005 року регулюється Кодексом адміністративного судочинства України (КАС України), редакція якого змінена і діє з 15.12.2017 року.

Письмове провадження - розгляд і вирішення адміністративної справи або окремого процесуального питання в суді першої, апеляційної чи касаційної інстанції без повідомлення та (або) виклику учасників справи та проведення судового засідання на підставі матеріалів справи у випадках, встановлених КАС України (п. 10 ч. 1 ст. 4 КАС України).

Повноваження судів першої інстанції – розгляд справи по суті, як правило, здійснюється місцевими (загальними, господарськими, адміністративними) судами та закінчується ухваленням рішення суду.

Позивач – активна сторона процесу, особа, на захист прав, свобод та інтересів якої подано позов до відповідного суду (як виняток у адміністративному судочинстві суб'єкт владних повноважень, на виконання повноважень якого подано позов до адміністративного суду).

Позов – звернення позивача до відповідача через суд про захист прав, свобод та інтересів у правових відносинах, процесуальною формою виразу якого є позовна заява, яка оформлена відповідно до вимог чинного процесуального законодавства (статті 175 – 177 ЦПК України = статті 162 – 164 ГПК України = статті 160, 161 КАС України) і оплачена судовим збором відповідно до Закону України «Про судовий збір».

Позовне спрощене провадження призначене для розгляду справ незначної складності та інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи.

Позовне загальне провадження призначене для розгляду справ, які через складність або інші обставини недоцільно розглядати у спрощеному позовному провадженні.

Виключно за правилами загального позовного провадження в порядку адміністративного судочинства розглядаються справи у спорах: 1) щодо оскарження нормативно-правових актів, за винятком випадків, визначених КАС України; 2) щодо оскарження рішень, дій та бездіяльності суб'єкта владних повноважень (СВП), якщо позивачем також заявлено вимоги про відшкодування шкоди, заподіяної такими рішеннями, діями чи бездіяльністю, у сумі, що перевищує п'ятсот розмірів ПМдПО; 3) про примусове відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, з мотивів суспільної необхідності; 4) щодо оскарження рішення СВП, на підставі якого ним може бути заявлено вимогу про стягнення грошових коштів у сумі, що перевищує п'ятсот розмірів ПМдПО.

Виключно за правилами загального позовного провадження в порядку господарського судочинства розглядаються справи: 1) про банкрутство з урахуванням особливостей, встановлених Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»; 2) за заявами про затвердження планів санації боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство; 3) у спорах, які виникають з корпоративних відносин, та спорах з правочинів щодо корпоративних прав (акцій); 4) у спорах щодо захисту прав інтелектуальної власності, крім справ про стягнення грошової суми, розмір якої не перевищує ста розмірів ПМдПО; 5) у спорах, що виникають з відносин, пов'язаних із захистом економічної конкуренції, обмеженням монополізму в господарській діяльності, захистом від недобросовісної конкуренції; 6) у спорах між юридичною особою та її посадовою особою (у тому числі посадовою особою, повноваження якої припинені) про відшкодування збитків, заподіяних такою посадовою особою юридичній особі її діями (бездіяльністю); 7) у спорах щодо приватизації державного чи комунального майна; 8) в яких ціна позову перевищує п'ятсот розмірів ПМдПО; 9) інші вимоги, об'єднані з вимогами у спорах, вказаних у п.п. 3-8 ч. 4 ст. 247 ГПК.

Виключно за правилами загального позовного провадження в порядку цивільного судочинства розглядаються справи у спорах:

1) що виникають з сімейних відносин, крім спорів про стягнення аліментів та поділ майна подружжя; 2) щодо спадкування; 3) щодо приватизації державного житлового фонду; 4) щодо визнання необгрунтованими активів та їх витребування відповідно до глави 12 розділу III ЦПК України; 5) в яких ціна позову перевищує п'ятсот розмірів ПМдПО; 6) інші вимоги, об'єднані з вимогами у спорах, вказаних у п.п. 1-5 ч. 4 ст. 274 ЦПК.

Похідна позовна вимога - вимога, задоволення якої залежить від задоволення іншої позовної вимоги (основної вимоги) (п. 23 ч. 1 ст. 4 КАС України).

Постанова - письмове рішення суду апеляційної або касаційної інстанції в певній (адміністративній, господарській, цивільній) справі, у якому вирішуються вимоги апеляційної чи касаційної скарги.

Правосуддя – діяльність судів, визначених Законом України «Про судоустрій і статус суддів», щодо розгляду і вирішення певних справ (адміністративних, господарських, кримінальних, цивільних) у порядку, встановленому КАС, ГПК, КПК, ЦПК України.

Процесуальна правосуб'єктність - процесуальна правоздатність як здатність мати процесуальні права та обов'язки у певному судочинстві + **процесуальна дієздатність** як здатність особисто здійснювати процесуальні права та виконувати свої процесуальні обов'язки в суді, в тому числі доручати ведення справи представникові.

Процесуальні строки - це встановлені законом або судом строки, у межах яких вчиняються процесуальні дії; встановлюються законом, а якщо такі строки законом не визначені - призначаються судом; визначаються днями, місяцями і роками, а також можуть визначатися вказівкою на подію, яка повинна неминуче настати (ст.118 КАС України, ст.ст. 120, 121 ЦПК України, ст.ст. 113, 115 ГПК України).

Принципи за яким будується судоустрій України: територіальність, спеціалізація та інстанційність.

Публічна служба – діяльність на державних політичних посадах, у державних колегіальних органах, професійна діяльність суддів, прокурорів, військова служба, альтернативна (невійськова) служба, інша державна служба, патронатна служба в державних органах, служба в органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування (п. 17 ч. 1 ст. 4 КАС України).

Рішення суду - рішення суду першої інстанції, в якому вирішуються позовні вимоги (за аналогією п. 13 ч. 1 ст. 4 КАС України).

Розумність строків розгляду справи судом – основна засада(принцип) національного (адміністративного, господарського, цивільного та кримінального) судочинства, якщо він передбачає час, достатній, з урахуванням обставин справи, для вчинення процесуальної дії, та відповідає завданням національного судочинства: справедливому, неупередженому та своєчасному розгляду і вирішенню судових справ з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави.

Розумний строк - найкоротший строк розгляду і вирішення адміністративної справи, достатній для надання своєчасного (без невинуватих зволікань) судового захисту порушених прав, свобод та інтересів у публічно-правових відносинах(п.11ч.1 ст.4 КАС).

Розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб – розмір ПМдПО, який вираховується станом на 01.01 календарного року, в якому подається відповідна заява або скарга, вчиняється процесуальна дія чи ухвалюється судові рішення(п.24 ч.1 ст.4 КАС України).

Система судоустрою за ст.17 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» складається з: 1) місцевих судів; 2) апеляційних судів; 3) Верховного Суду.

Суб'єкт владних повноважень - орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадова чи службова особа, інший суб'єкт при здійсненні ними публічно-владних управлінських функцій на підставі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень, або наданні адміністративних послуг (п. 7 ч. 1 ст. 4 КАС України).

Суд - суддя відповідного (адміністративного, господарського, загального) суду, який розглядає і вирішує відповідну (адміністративну, господарську, цивільну, кримінальну) справу одноособово; колегія суддів, інший визначений КАС України, ГПК України, ЦПК України чи КПК України склад відповідного суду (як виняток: присяжні в цивільному судочинстві при вирішенні виняткових справ у окремому провадженні та кримінальному судочинстві).

Судова інстанція – це вид судової діяльності, повноваження, компетенція, функція судів щодо здійснення правосуддя (перша інстанція; апеляційна інстанція; касаційна інстанція).

Судова ланка – сукупність однотипних судів, що діють на певній території та мають однакові повноваження.

Судова справа – відповідна(адміністративна, господарська, цивільна, кримінальна) справа, що вирішується судом в порядку відповідного (адміністративного, господарського, цивільного, кримінального) судочинства.

Судовий процес - правовідносини, що складаються під час здійснення відповідного (адміністративного, господарського, цивільного) судочинства(за аналогією п.6 ч.1 ст. 4 КАС України), що характеризується стадійністю:

А. Основні стадії, які характеризують діяльність місцевих судів України (загальних, господарських, адміністративних) як судів першої інстанції:

1) **пред'явлення позову та відкриття провадження у справі в суді** (ст.ст.184-188 ЦПК України, ст.ст.171-176 ГПК України, ст.ст.168-172 КАС України), що триває з моменту подання позовної заяви до суду і закінчується винесенням ухвали про прийняття позовної заяви до розгляду та відкриття провадження у справі в якій зазначаються, зокрема: за якими правилами позовного провадження (загального чи спрощеного) буде розглядатися справа:

якщо справа буде розглядатися в порядку	
загального позовного провадження:	спрощеного позовного провадження з повідомленням (викликом) сторін (у порядку ст.ст. 274–279 ЦПК України, ст.ст. 247–252 ГПК України, ст.ст. 257–263 КАС України):
дата, час і місце	
підготовчого засідання	судового засідання для розгляду справи по суті

2) **підготовче провадження** – починається після відкриття провадження у справі і закінчується постановленням ухвали про закриття підготовчого провадження та призначення справи до судового розгляду по суті (ст.ст.189-200 ЦПК України ст.ст.177-185 ГПК України, ст.ст.173-183 КАС України);

* **Врегулювання спору за участю судді як новела** (ст.ст. 201-205 ЦПК України, ст.ст.186-190 ГПК України, ст.ст.184-188 КАС України);

3) **Розгляд справи по суті** – починається з відкриття головуючим судового засідання і закінчується проголошенням і роз'ясненням ухваленого судового рішення (ст.ст. 209–246, 259, 268 ЦПК; ст.ст. 171-177 ГПК України; ст.ст. 192-228, ст. 243, ст. 250 КАС України); в цивільному судочинстві: *в порядку заочного розгляду справи* (ст. 280-289 ЦПК України); в адміністративному судочинстві: особливості позовного провадження в окремих категоріях адміністративних справ: *складних* (ст.ст. 264–267 КАС України), *термінових* (ст.ст. 268–289 КАС України), *типових* ст. 291 КАС України та *вразкових* ст. 290 КАС України.

Б. Стадії перегляду, які характеризують діяльність вищестоящих (апеляційних, Верховного Суду) судів України:

5) **апеляційне провадження** – апеляційний перегляд судової справи рішення по якій ще не набрало законної сили за апеляційною скаргою апеляційним судом: загальним, господарським, адміністративним (ст.ст. 351–387 ЦПК України; ст.ст. 253–285 ГПК України; ст.ст. 292–326 КАС України);

6) **касаційне провадження** – касаційний перегляд судової справи рішення по якій вже набрало законної сили за касаційною скаргою **Верховним Судом** (ст.ст. 388–422 ЦПК України; ст.ст. 286–319 ГПК України; ст.ст. 327–360 КАС України);

7) **перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами** (ст.ст. 423–429 ЦПК України; ст.ст. 320–325 ГПК України; ст.ст. 361–369 КАС України).

Виконавче провадження як завершальна стадія судового провадження і примусове виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) – сукупність дій органів і осіб, що спрямовані на примусове виконання рішень і проводяться на підставах, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією України, Законом «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 р. № 1404-VIII р., іншими законами та нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до цього Закону, а також рішеннями, які відповідно до цього Закону підлягають примусовому виконанню (Розділами VI, VII, IX ЦПК України, Розділами V, VI, IX ГПК України, Розділом IV КАС України).

Судовий наказ - особлива форма судового рішення, що видається судом за результатами розгляду вимог, передбачених ст. 148 ГПК України: про стягнення грошової заборгованості за договором, укладеним у письмовій (в тому числі електронній) формі, якщо сума вимоги не перевищує ста розмірів ПМдПО та ст. 161 ЦПК України, а саме: вимогу про стягнення нарахованої, але не виплаченої працівникові суми заробітної плати та середнього заробітку за час затримки розрахунку; заявлено вимогу про компенсацію витрат на проведення розшуку відповідача, боржника, дитини або транспортних засобів боржника; заявлено вимогу про стягнення заборгованості за оплату житлово-комунальних послуг, телекомунікаційних послуг, послуг телебачення та радіомовлення з урахуванням індексу інфляції та 3 відсотків річних, нарахованих заявником на суму заборгованості; заявлено вимогу про стягнення аліментів у розмірі *на одну дитину - однієї чверті, на двох дітей - однієї третини, на трьох і більше дітей - половини заробітку (доходу) платника аліментів, але не більше десяти прожиткових мінімумів на дитину відповідного віку на кожну дитину*, якщо ця

вимога не пов'язана із встановленням чи оспорюванням батьківства (материнства) та необхідністю залучення інших заінтересованих осіб; заявлено вимогу про стягнення аліментів на дитину у твердій грошовій сумі в розмірі 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку, якщо ця вимога не пов'язана із встановленням чи оспорюванням батьківства (материнства) та необхідністю залучення інших заінтересованих осіб; заявлено вимогу про повернення вартості товару неналежної якості, якщо є рішення суду, яке набрало законної сили, про встановлення факту продажу товару неналежної якості, ухвалене на користь невизначеного кола споживачів; заявлено вимогу до юридичної особи або ФОП про стягнення заборгованості за договором (іншим, ніж про надання житлово-комунальних послуг, телекомунікаційних послуг, послуг телебачення та радіомовлення), укладеним у письмовій (в тому числі електронній) формі, якщо сума вимоги не перевищує ста розмірів ПМдПО.

Судове рішення - рішення, постанова, ухвала суду будь-якої інстанції (за аналогією п. 12 ч. 1 ст. 4 КАС України).

Судові прецеденти:

1. Рішення та висновки, ухвалені Конституційним Судом України, є обов'язковими, остаточними і не можуть бути оскаржені (ст. 151-2 Конституції України).

2. Висновки щодо застосування норм права, викладені у постановах Верховного Суду, є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права. Висновки щодо застосування норм права, викладені у постановах Верховного Суду, враховуються іншими судами при застосуванні таких норм права. Судові рішення не можуть бути переглянуті іншими органами чи особами поза межами судочинства, за винятком рішень про амністію та помилування. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи не можуть приймати рішення, які скасовують судові рішення або зупиняють їх виконання.

3. Судові рішення інших держав, рішення міжнародних арбітражів, рішення міжнародних судових установ (зокрема, ЄСПЛ) та аналогічні рішення інших міжнародних організацій щодо вирішення спорів є обов'язковими до виконання на території України за умов, визначених законом, а також відповідно до міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Сторони – позивач та відповідач – основні учасники судового процесу, між якими виник спір про право, за розглядом якого вони звернулися до відповідного суду і щодо якого суд повинен винести рішення.

Учасники судового процесу:

1) учасники справи є: у справах позовного провадження учасниками справи є сторони, треті особи; при розгляді вимог у наказному провадженні учасниками справи є заявник та боржник; у справах окремого провадження учасниками справи є заявники, інші заінтересовані особи; у справах можуть також брати участь органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб; у справах про оскарження рішення третейського

суду, оспорювання рішення міжнародного комерційного арбітражу та про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу учасниками справи є *учасники (сторони) третейського розгляду, особи, які не брали участі у третейському розгляді*, якщо третейський суд вирішив питання про їхні права та обов'язки, а також *сторони арбітражного розгляду*.

2) представники в суді: адвокат; законний представник; інша особа, лише по певним категоріям справ: *спорів, що виникають з трудових відносин, у малозначних справах та справах незначної складності*, яка одночасно відповідає вимогам: фізична особа, яка досягла повноліття (18 років); не визнана судом недієздатною; яка має певну (адміністративну, цивільну) процесуальну дієздатність; належно посвідчені повноваження на здійснення представництва в суді в документах; не підпала під коло осіб, які не можуть бути представниками в суді (ч. 2 ст. 60, ст. 61, ч. 5 ст. 64 ЦПК; ч. 2 ст. 57, ст. 58, ч. 4 ст. 60 КАС; ч. 2 ст. 58, ст. 59, ч. 5 ст. 61 ГПК);

3) інші учасники судового процесу є помічник судді, секретар судового засідання, судовий розпорядник, свідок, експерт, експерт з питань права, перекладач, спеціаліст.

Ухвала - письмове або усне рішення суду будь-якої інстанції в певній (адміністративній, господарській, цивільній) справі, яким вирішуються питання, пов'язані з процедурою розгляду цієї справи, та інші процесуальні питання (за аналогією п. 15 ч. 1 ст. 4 КАС України).

Цивільне судочинство – діяльність загальних судів щодо розгляду і вирішення цивільних справ, в порядку встановленому ЦПК України (за аналогією п. 5 ч. 1 ст. 4 КАС України).

Штраф – новий захід процесуального примусу, що суд зобов'язаний вжити для запобігання зловживанню процесуальними правами. Відповідно до ст. 135 ГПК, п. 2 ч. 1, ч. 2, ч. 3 ст. 148 ЦПК, ст.149 КАС України у випадках: зловживання процесуальними правами, вчинення дій або допущення бездіяльності з метою перешкоджання судочинству *суд може* постановити ухвалу про стягнення в дохід ДБУ з відповідної особи **штрафу у сумі до від 0,3 до трьох (за ст. 135 ГПК: від одного до десяти) розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб**, а у випадку **повторного чи неодноразового зловживання процесуальними правами штраф становить від одного до десяти (за ст. 135 ГПК: від п'яти до п'ятдесяти) розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб**. У випадку **невиконання процесуальних обов'язків, зловживання процесуальними правами представником учасника справи суд може** з урахуванням конкретних обставин справи **стягнути штраф як з учасника справи, так і з його представника**.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Керноз Неля Євгеніївна

**ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ
ЯК РІЗНОВИД СУДОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ, СВОБОД
ТА ІНТЕРЕСІВ ОСІБ**

Навчальний посібник

Видання 3-тє, доповнене, перероблене

Комп'ютерна верстка і макетування

Т. М. Колот

Підписано до друку 01.06.2018. Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. – 7,8.
Тираж 100 пр. Замовлення № 421/18.

Редакційно-видавничий відділ Чернігівського національного
технологічного університету
14035, Україна, м. Чернігів, вул. Шевченка, 95.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 4802 від 01.12.2014 р.